

**R. P. Ildephonsi Peñafiel E' Societate Jesu, Quondam In
Cusquensi Collegio Sacrae Theologiae Primarij
Antecessoris ... Theologia Scholastica Naturalis**

Peñafiel, Alonso

Lugduni, M.DC.LXXIIX.

Quæstio II. Vtrùm Deus ultimò ac formaliter intellectione divina
constituatur essentialiter.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95871](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95871)

Quaest. II. Vtrum Deus constituatur, &c. 231

QVÆSTIO II.

*Vtrum Deus vltimo, ac formaliter intellectu-
tione divina constituatur essentialiter?*

SECTIO I.

Sententia adversaria proponitur.

PRIMA Sententia docet, vltimum, ac formalissimum essentiale constitutum diuinæ essentiae esse intellectio- nem diuinam, quatenus omnia intel- ligibilia percipit, & comprehendit; ita multi ex neotheicis. Pater Herize tract. 1. disp. 3. de constitutione naturæ diuinæ. cap. 3. 4. 5. Frater Martinus de Alvis tract. 1. de scientia Dei, disp. 2. sect. 5. & alii qui sequuti sunt Aureolum, Gabrielem.

Probat primo P. Herize ex Augustino 6. de Trinit. cap. 6 & 7. & 13. cap. 5. ubi habet hæc notanda verba: non est aliud sapientia eius, aliud essentia cui hoc est esse, quod sapientem esse; quibus probatur contra distinguentes essen- tiam à naturæ, sapientiam Dei non solum esse de conceptu naturæ, sed etiam de conceptu essentiae. Legi etiam potest Dionysius lib. de diuin. nominib. c. 2. ubi ex professo ostendit, Deum esse essentiali- ter vitam actualem, & sapientiam. Porro san- ctus Maximus apud Euthymium in Panoplia part. 1. titulo. 3. capite, cuius initium est; Deus qui cognoscitur per essentiam; & infra capite, quod inci- pit: Deus proprie: sic prosequitur; Deus prop- rie nec intelligere dicitur, nec intelligit, ne compositus existimetur; nam quod intelligit coniunctam habet intelligendi potestatem, & quod intelligitur potestatem habet coniunctam ut in- telligatur, nec intelligentia proprie dicitur; si- quidem intelligentia naturaliter habet essentiam subiectam ipsius intelligentiæ susceptricem; re- liquum igitur est, ut post hæc, cum non possi- mus Deum intelligentiam dicere, dicamus eum ipsam per essentiam intelligentiam, & totam in- telligentiam solum, atque omnem intelligentiam præstantiorem.

Secundo probat ratione sic. Natura divina constitui vltimo debet per gradum vitæ intel- lectualis; sed in Deo non est gradus vitæ in- tellectualis per modum principij, & actus primi: ergo constitui debet per gradum vitæ intellectu- alis actualis. In maiori propositione etiam adver- sarij conveniunt. Eam tradidit Aristoteles. 12. Metaph. tex. 39. & 51. ubi non agnoscit in Deo aliam rationem vitæ, & gradum intellectuales, nisi actualem & ipsius intellectus intellectio- nem; probatio eius à priori est, quia gradus vi- tæ est ex suo genere perfectissimus in omni vi- vente, & cum in Deo, sicut nec in Angelis non sit gradus vitæ vegetativæ, aut sensitivæ forma- liter, solum constitui poterit per gradum vitæ in- tellectuales; porro cum nos agimus de consti- tutivo per rationem nostram naturæ diuinæ eo modo constituere eam debemus quo constitutas videmus, & consideramus naturas omnes crea- tas, imo & creabiles; etenim alius modus con- stituendi naturam commentitius est, & sine vlllo

fundamento; atqui omnis natura creata consti- tuitur in sua specie per gradum eius perfectissi- mum; ergo pariter natura divina per rationem nostram constitui debet per gradum ipsius per- fectissimum ex iis perfectionibus, quæ formali- ter sunt in Deo; sed gradus perfectissimus est gradus vitæ intellectualis, ut modo subsumo ex vera, & communi doctrina: ergo natura divina per rationem nostram constitui debet vltimo per gradum vitæ intellectualis.

Tertio probatur, quia ut docent communiter Sancti, quos sequitur D. Thomas 1. p. q. 23. art. 8. nomen Deus est nomen significans Dei natu- ram, sicut secundum omnes sanctos, Deus idem valet ac videns, seu intelligens, vel providens; ergo natura Dei formaliter idem est, ac actu in- telligens.

Confirmatur, quia Verbum est Filius; ergo ex vi processionis emanat vivens à vivente coniu- cto in similitudinem naturæ; evadit vero similis in natura; quia emanat per intellectiorem; Di- citur vero emanare per intellectiorem, quia Pa- ter ex vi processionis communicat illi eandem numero intellectiorem essentialem, quam habet: ergo de primo ad vltimum intellectio est forma- liter natura divina; cum Filius non alia ratione ex vi processionis accipiat naturam Patris, nisi quia accipit à Patre eandem Patris intellectio- nem. Vtraque discursus pars scilicet quod intel- ligere sit formaliter natura Dei, & quod ideo Ver- bum sit Filius; quia illi ex vi processionis com- municat Pater hanc naturam, quæ est intelli- gere; est expresse sancti Thomæ 1. p. questione 27. art. 2. inde probantis, Verbum esse Filium; quia intelligere Dei est esse Dei; quod non potest ac- cipi in sensu identico; alias pariter Spiritus san- ctus esset Filius; quia velle dei est etiam identice esse Dei.

Albis non solum docet quidditative constitui deum per intelligere, sed etiam per velle; ita ubi supra sect. 6. num. 7. §. dicendum. probat 1. Nam secundum fidem in deo est proprie essen- tia, & proprie vna; Sancti vero, & Ecclesia, dum exprimunt hanc veram essentiam, docent esse unam sapientiam, unam volitionem &c. ergo nomine essentiae secundum Sanctos intelli- gitur aggregatum ut sic loquat volitionis, & in- tellectionis.

Secundo, nam nomine dei intelligimus nihil aliud, quam ens summe perfectum, & quo nihil perfectius excogitari potest; sed quidditativus conceptus entis summe perfecti, claudit omnem perfectionem simpliciter simplicem, cuiusmodi est velle diuinum: ergo velle diuinum est consti- tutivum quidditative diuinæ essentiae.

Confirmatur; concipientes scientiam infini- tam, & non concepta voluntate non concep- imus omnem perfectionem simpliciter simplicem: ergo non concipimus ens infinite perfectum in omni perfectione formali: ergo non concipimus essentiam dei, quæ nihil aliud est, quam omnis perfectio simpliciter simplex.

Confirmatur, vltimo, si non solum ratione sed etiam re ipsa distinguere scire & velle diu- num; non salvaretur totalis essentia Dei in solo scire, quia ibi non esset omnis perfectio simpli- citer simplex: ergo perfectio etiam voluntatis pertinet intrinsece ad essentiam Dei; alias licet scientia Dei, & voluntas distinguere non pertineret voluntas ad essentiam: ergo multo magis nunc pertinet ad quidditativum conce- ptum essentiae dei; nam quod cum intellectu identice

identice vniatur, non tollit. quominus intrinsece pertineat ad essentiam Dei: ergo essentia Dei etiam ratione nostra intrinsece claudit voluntatem.

SECTIO II.

Nostri sententia ponitur & probatur.

Prima conclusio; diuina essentia vltimo, ac formalissime non constituitur per intellectiōnem diuinam, ita grauissimi Doctores, tam antiqui, quam moderni. Capreolus in 1. dist. 8. q. 4. art. 1. & disp. 15. q. 1. art. 2. vbi refellit Aureolum; Caicranus 1. p. q. 1. art. 7. vbi sapientiam numerat inter attributa, quæ consequuntur Deitatem; & 1. p. q. 14. art. 5. §. Ad hoc igitur, ait; propositiōnem hanc, Deus est sua intellectiō identice esse veram non autem formaliter, & 2. 2. q. 2. art. 1. §. Ad euidētiā, hæc expressa verba profert: [non ita se habet Deus ad esse sapientem, sicut ad esse verum; quia esse sapientē addit naturam sapientiæ supra naturam Deitatis, licet sint idem realiter;] idem tenet Ferraricus 1. contra Gent. cap. 45. Bañez q. 8. art. 8. Durand. in 1. dist. 1. quest. 2. art. 1. ibi: [Exclusis à Deo per rationem intellectū, & voluntate, cum omnibus actibus suis, adhuc esset in diuinis generatio Filij & spiratio Spiritus Sancti, ita quod hæc sunt in diuinis ex fecunditate naturæ radicaliter, quam fecunditatem habet ex sua infinitate, & non ex hoc, quod est intelligens & volens;] vbi licet falsam sententiam amplectatur, negans processiones diuinas esse mediis intellectu, & voluntate, plane tamen affirmat actum intelligendi, & volendi distinguere ab essentia, seu natura diuina. Ex nostris P. Molina 1. p. q. 2. art. 3. in fine, vbi inter attributa diuina, & affectiones Dei numerat intellectum, voluntatem, sapientiam, bonitatem &c. P. Valquez 1. p. disp. 119. cap. 3. hæc expressa verba ponit: Respondeo ita nostro conceptu distinguere sapientiam ab essentia Dei, & substantia eius vt nostro more intelligendi non apprehendatur vt Deitas, sed vt aliquid Deitatis, P. Valentia 1. p. disp. 1. q. 26. §. unico, paulo ante finem sic ait, Quamuis in essentia Dei vt sic sit summum, & infinitum bonum, tamen in essentia vt sic non possidet intellectum, sed per intellectum loquendo, sed per intellectiōnem suam, quamuis à parte rei ipsa sua intellectiō etiam sit sua essentia; eandem sententiam docet Gillius lib. 2. tract. 7. cap. 15. P. Petrus Arrubal. 1. tom. in 1. p. disp. 18. cap. 3. Pater Ludouicus de Torres rom. de fide disp. 2. de obiecto formali fidei, lib. 1. affirmat efficaciter probari ratione. Nouissime P. Alarcon rom. 1. in 1. p. tract. de scientia Dei.

SUBSECTIO I.

Autoritate probatur nostra conclusio.

Damasceus lib. 1. de fide, cap. 4. agens de Dei incomprehensibilitate, vbi aperte nostram sententiam his verbis docet, [quæcunque autem de Deo per Theologiam affirmatiuam dicimus non naturam eius, sed ea, quæ sunt circa naturam insinuant; nam siue bonum, siue iustum, siue sapientem, siue quiduis aliud dixeris non naturam dicis Dei, sed ea, quæ sunt circa natu-

ram.] Quid clarius, & euidētius poterat ad nostram sententiam confirmandam inueniri, vbi expresse, & manifeste docet sapientiam Dei eo modo se habere respectu naturæ Dei, sicut bonitatem, & iustitiam, ac proinde bonitatem, iustitiam & sapientiam nullo modo esse naturam diuinam; sed affectiones, attributa, seu proprietates ipsius naturæ, & essentia, vt patet ex illis clarissimis verbis; nam siue bonum, siue iustum, siue sapientem, siue quiduis aliud dixeris, non naturam dicis Dei, sed ea quæ sunt circa naturam; id est, quæ circumstant naturam vt explicant Eliobezus; atqui ea quæ circumstant naturam, & quæ circa naturam sunt, & non sunt ipsa natura, nullo modo possunt esse vltimum constitutum diuinæ essentia; & naturæ, quis enim dixit vnquam essentiam diuinam esse circa naturam Dei, & quis potest intelligere gradum entis, & gradum substantiæ spiritualis non esse naturam diuinam, sed potius circumstare naturam, & esse circa ipsam, quia talia prædicata sunt essentialiter constitutiva diuinæ naturæ, & essentia; ergo si D. Damascenus asserit, sapientiam Dei non esse naturam Dei, sed potius esse circa naturam, eo modo quo est circa ipsam iustitiam, & bonitas manifeste sequitur, sapientiam diuinam non esse constitutum essentialiter vltimum diuinæ naturæ.

Respondet Herize ad Damascenum, ubi supra cap. 1. his verbis noluisset hunc notorem non constitui Deum in sua essentia sua sapientia, & bonitate, sed nominibus, & conceptibus, quibus nos significamus, & explicamus naturam Dei per sapientiam, per bonitatem, non eam exprimi, vt est in se, sed attributis quibusdam secundum modum nostrum concipiendi, & per partes: ideoque prius ipse dixerat, conuenientius esse de Deo per omnium ablationem facere sermonem, & infra cap. 12. vt nos doceat non bene à nobis explicari naturam Dei per conceptus per quos posuimus attribui ipsi sapientiam, & bonitatem, sic subdit; [vniuersum enim id quod est, tanquam immensum quoddam, & infinitum essentia pelagus complexu suo continet.] Deinde subiungit, [nec enim in Deo prius essentiam dicere licet, postea bonitatem,] quæ verba optima sunt ad constitutionem illam physicam essentia Dei de qua feci mentionem cap. 3. num. 9. non tamen ex his sit non constitui metaphysicam naturam Dei intellectu speciali ratione sic ille.

Sed contra manifeste, quia S. Damascenus non ideo asserit, aut expellit sapientiam, bonitatem, & iustitiam à constitutione essentiali diuinæ naturæ eo quod nomina sapientia, iustitia, & bonitatis non explicant naturam prout est in se, vt falso asserit Herize, sed potius quia hæc nomina, sapientia, iustitia, & bonitas non significant prædicata quidditatiua naturæ diuinæ, sed proprietates, & affectiones, quæ insunt naturæ diuinæ, explicant, verba Damasceni sic se habent, [quæcunque autem de Deo per affirmationem dicimus, non ipsius naturam, sed quæ circa ipsam naturam sunt, ostendunt, ita siue bonum, siue iustum, siue sapientem, siue quidcunque tandem aliud dicere libeat, non Dei naturam, sed quæ naturæ insunt, exponis,] sic Damascenus, cap. 4. in fine: ergo non propter rationem affirmatam ab Herize in sua solutione asserit Damascenus, non constitui Deum per sapientiam, bonitatem, & iustitiam formalissime, & essentialiter, sed potius quia sapientia non est prædicatum essentialiter Dei; sed potius attributale & ideo comparat quoad hoc sapientiam iustitiæ, & bonitati; de quibus in tua sententia dicendum est, ideo

Quaest. II. Vtrum Deus const. form. intell. 233

ideo non constituere diuinam naturam, quia non significant ipsam prout est in se, sed potius, quia sunt attributa Dei ad secundarium conceptum ipsius pertinentia; nam iustitia v.g. est virtus voluntatis, seu volitio diuina, & de hac asserit, *disp. 3. de constitutione naturae diuinae, art. 4. c. 1.* non posse constituere diuinam essentiam metaphysice; quia spectat ad secundarium conceptum Dei; quia est intellectio posterior ratione nostra cum fundamento in ipso Deo. Sic asserit, *n. 1.* ergo si in sententia Damasceni propter eandem rationem excluditur sapientia à constitutione essentiali, propter quam excluditur iustitia, & iustitia, vt tu asseris non excluditur à tali constitutione, quia nō significat naturam prout est in se, sed potius quia est attributū, & posterior essentia, vt pote secundarius conceptus illius; ergo similiter sapientia excluditur à constitutione essentiali diuinæ naturæ, non quia non significat diuinam naturam prout est in se, sed potius quia diuina sapientia est attributum, & secundarius cōceptus dei; quod tu ipse his verbis doces, [per sapientiam, per bonitatem non eam exprimi vt est in se, sed attributis quibusdam secundum modum nostrum concipiendi; ergo per te sapientia, & bonitas significat attributa naturæ nostro modo intelligēdi nō pradicata essentialia dei.

14 Præcipue, quia si totus defectus esset in nominibus à nobis impositis, & in conceptibus nēis nostræ finitæ, & limitatæ, quæ quatenus talis est, non potest deum prout est in se significare etiam nullo modo possent cōceptus nostri, & nomina non solum naturam diuinam, sed neque attributa dei, & pradicata, quæ dei naturæ insunt significare, quia quicunque cōceptus nostri finiti sunt, & quæcunque nomina à nobis imposita limitata, & omnia pradicata diuina, non solum essentialia, sed etiam attributalia sūt infinita, & illimitata quia sunt ipse deus; atqui D. Damascenus docet per sapientiam, bonitatem, & iustitiam, licet non significetur natura, significari tamen attributa, quæ naturæ dei insunt; ergo non ideo damascenus excludit sapientiam & iustitiam, &c. à constitutione diuinæ naturæ, quia non significant deum vt in se est, aut diuinam secundum suam perfectionem, & proprietatem, sed potius quia sapientia, iustitia, & bonitas non sunt pradicata essentialia, sed attributalia, & secundario conuenientia deo.

15 Efficacius vrgetur, quia ipse Damascenus, qui dixerat c. 4. per sapientiam, & iustitiam non constitui naturam diuinam, dicit c. 12. *eiusdem lib. primi*, naturam, & essentia Dei constitui propter pradicatum entis simpliciter à se & per hoc pradicatum, qui est, quidditatiue constitui Deū; atqui hæc nomina, ens simpliciter & qui est, &c. etiam quatenus à nobis proficiscuntur sunt finita, & limitata, & non significant naturam Dei prout est in se, in quo conueniunt cum reliquis nominibus, quia non obstante limitatione asserit per hæc constitui Deum essentialiter, non per sapientia, iustitiam, & bonitatem; ergo euidenter, & manifeste sequitur, non ideo in sententia Damasceni sapientiam, & iustitiam non constituere diuinam essentiam, quia nomina sapientia, & iustitia non significant Deū prout est in se, quia hoc etiam habet nomen ens, &c. sed potius, quia significant pradicata attributalia dei, & non essentialia constitutum illius eo modo quo significat ens, & qui est. Maior patet manifeste ex his verbis Damasceni: [ex omnibus porro nominibus, quæ Deo tribuuntur, nullū æque proprium videtur, atque entis nomen, quemadmodum ipsemet, cum Moysi in monte oracula dederet, ait, dic filiis Israël qui est misit me, vniuers-

I. P. Tom. II.

sum enim id, quod est, tanquam immensum quoddam, & infinitum essentia pelagus complexu suo continet.]

Ecce quomodo Diuus Damascenus per ens, & per qui est, definit essentiam Dei, dicendo esse ens simpliciter infinitum, & ideo ait, infinitum essentia pelagus esse Deum quidditatiue conceptum. Item loquens in eodem capite paulo supra de nominibus significantibus iustitiam, cognitionem, bonitatem, simplicitatem, &c. asserit, illa nomina non significare substantiam, & essentiam Dei, sed potius affectiones, aut operationes Dei, aut quid non sit Deus; quibus dictis docet id quod nuper ex Damasceno ipso adduximus, videlicet, ens & qui est, seu infinitū essentia pelagus quidditatiue Deum constituere; verba Damasceni hæc sunt, [sic itaque existimandum est, ea omnia, quæ de Deo commemorantur, non quid substantia ratione sit, significare, verum aut quid non sit explicare, aut affectionem quandam, aut quiddam eorum, quæ naturam affectant, aut denique operationem aliquam declarare:] ergo ex Damasceno colligitur clare, sapientiam, iustitiam, &c. non ideo non constituere Deum, quia nomina, per quæ significantur, non significant naturam prout est in se, sed potius quia non sunt pradicata essentialia; sed potius attributalia eo quod sint affectiones, & proprietates essentia Dei.

Præterea, quia hoc nomine essentia, & natura vitur Damascenus ad significandam constitutionem essentialem Dei, vt patet ex *cap. 4. lib. in principio*: [Quid autem ratione essentia, ac natura sit, nullo omnino modo comprehendi, cognoscique potest,] & *in fine eiusdem capituli*, sic ait: [in Deo autem impossibile quiddam essentia sua, ac natura ipse sit dicere.] Et c. 12. concludit, [infinitum essentia pelagus complexu suo continet,] vt definitionem quidditatiue dei in lucem edat; & nihilominus hæc nomina, essentia, natura, &c. quia à nobis proficiscuntur finitis, limitatis, & imperfectis, non significant naturam dei prout est in se (in quo non differunt à nominibus, sapientia, bonitas, & iustitia, quæ excludit à definitione Dei); ergo hoc pradicatum sapientia, sicut & iustitia non excluduntur à Damasceno à constitutione diuini esse propter rationem adductam ab aduersariis, sed potius quia sunt attributa, & conceptus secundarij Dei.

Quod amplius patet, quia ipse Damascenus *eodem c. 12.* postquam definierat Deum per infinitum esse, & docuerat nomē ens, primum, & proprium Dei esse, statim dicit nomē Theos, seu Deus esse secundum, & non primum respectu dei, & explicans quid significet nomen Deus, docet significare Deum cognoscentem, comprehendentem, & omnia scientem, & cogitatione sua complectentem; verba Damasceni hæc sunt [secundum nomen est Theos, hoc est Deus, quæ vox, vel à verbo Thein, vel denique *ἐκ τοῦ θεῶν*, hoc est quod omnia perspicat. Nihil enim ipsius oculos fallere potest, vt pote rerum omnium inspectorem, perspexit enim omnia, priusquam orienturi ea videret citra vllam temporis inter capedinem cogitatione complectens; atque etiam voluntaria sua, temporisque omnis experite cogitatione singula comprehendens,] & infra agens de hac significatione sic ait: operationem indicat:] Ecce quomodo Sanctus Doctor docet, nomen deus significans sapientiam dei nō esse primum respectu dei, sed secundum; quia cognitio scientifica infinita Dei, quæ sapientia dicitur, est pradicatum secundario conueniens deo; quia nostro modo intelli-

G g gendi

gendi non significat naturam dei, sed operationem ipsius per quam vivit Deus actualiter. Ergo sapientia Dei excluditur à Damasceno à constitutione essentiali dei, quia non est prædicatum quidditativum, sed attributale, aut secundarium.

18 Verba autem illa, [nec enim in deo prius ipsius essentiam dicere licet, postea bonitatem,] non secundum propriam sententiam adducit; sed potius in sententia Dionysij, ut patet ex verbis Damasceni quæ sic se habent, [ut autem Dionysio placet, neque enim in deo prius ipsius essentiam dicere licet, ac postea bonitatem;] unde illud nomen, bonitas, accipiendum est eo modo, quo solet usurpari à Dionysio lib. de divinis nominibus, ibi enim sæpius per bonitatem significat infinitudinem simpliciter, seu perfectionem maximam assestatis convenientem deo, ratione independentia ab alio; quæ ut postea videbimus est ultimum constitutum essentiali dei, ac proinde non intelligitur prius constituta essentia, quam detur talis bonitas, sicut essentia hominis non intelligitur ante rationale, quia completa essentia dei significat rationem ultimo constitutam per bonitatem, seu perfectionem, assestatis, & ideo ait Damascenus, [ut autem Dionysio placet, primum ipsius nomen, bonus est, nec enim in deo prius ipsius essentiam dicere licet, ac postea bonitatem.] Nam bonitas primum conceptum dei significat sumpta pro perfectione entis à se, quæ omnia confirmant quæ nuper diximus; unde licet Damascenus doceat, melius posse nos & certius explicare quid sit deus per negationes, hoc est per omnium ablationem, quæ creaturis conveniunt, quam per positivas rationes; nihilominus tamen non excludit omnino à definitione dei essentiali omnia positiva, & affirmativa prædicata, ut videre est ex locis nuper citatis, siquidem per ens à se definit ipsum deum; solum enim excludit à primaria constitutione dei perfectiones illas, & prædicata illa affirmativa, quæ non significant primum conceptum dei, sed secundarium, qualia sunt, iustitia, sapientia, & reliqua, ut patet ex dictis: ergo non obstante solutione Patris Herize pro nobis est D. Damascenus aperte.

Secundo probatur auctoritate D. Basilij lib. 1. contra Eunomium. ibi: [quæcumque repentina comprehensione simplicia videntur, ac unica, varia vero ac multiplicia, si subtilius exquiruntur, hæc cum mente dividantur, opinione sola divisa dicuntur, ut tritici simplex intellectus omnibus inest, quo id cum occurrerit, statim cognoscimus, cum vero diligentius inquirimus, tunc multarum rerum speculatio accedit, & diversa nomina res ipsas significantia; idem enim triticum, nunc fructum, nunc semen, nunc cibum appellamus.] Unde longe inferius infert, quoniam igitur pacto non deridendus, si cteandi virtutem substantiam esse dicat, si providentiam rursus substantiam, eodem modo præscientiam, & omnem itidē operationem substantiam putet; nonne cum de deo audimus, quod in sapientia omnia fecit creaturam, tunc eius artem docemur, cum autem quod aperit manum suam, & implet bonæ voluntatis providentiam suam, quomodo non furere te perspicimus, si propriam cuique nominū potestatem inesse non putes, sed contra veritatem idē omnia posse nomina determinans? [secundum Basilium igitur non qualiscumque ignorantia, sed furor irrationis dignus est (ut optime advertit P. Ruiz.) putare synonyma sapientia, substantia, immutabilitatis, bonæ voluntatis, aliarumque perfectionum

divinarum nomina nec fateri propriam cuiusque nominis potestatem ad explicandum peculiare sibi conceptum, qui non explicetur per aliud nomen.

Vergetur hæc veritas ex Chrysostomo homil. 1. de incomprehensibili dei natura, non longe ab initio, 20 agens de dei substantia, sed ex substantia sapientia est, [ubi Chrysostomus aperte significare videtur sapientiam esse attributum Deitatis, ab ipsaque essentia dei quasi emanantem per modum operationis, non quæ vere à parte rei sit talis, aut quod in re ipsa procedat à divina substantia, sed potius per nostrum modum intelligendi. Quod explicans Gregorius Nizenus in li. 1. de eo quod non sunt tres dei, parum ab initio, sic ait,] [nomina, quæ deo attribuiuntur, non significant naturam divinam, sed illa quæ ipsam circumstant; vnum ex his nominibus esse illud, quo deum appellamus ab actu spectandi, & videndi, efficaciam itaque, & non naturam significat nomen Deitatis; videtur enim Gregorius sensisse nomen dei non tantum impositum sibi ab operatione intelligendi, sed etiam eam significare, ac propterea eius nomen operationis potius, quam naturæ: ergo tantum abest, ut putaverit per intellectionem constitui naturam divinam, ut potius propterea dixerit, nomen dei non significare naturam, quia significat operationem intelligendi qua sumptum est. Item patet eadem veritas ex August. 5. de Trinit. ubi à cap. 5. sæpe sapientiam dei eodem modo de deo affirmari vult, ac iustitiam; sed iustitia attributum est: ergo sapientia.

Respondet P. Herize, Augustinum ibi solum sibi velle, has perfectiones non dici de deo relative, sicut generari & genitum esse.

Sed contra, quia D. Augustinus non solum docet, absolute convenire deo tales perfectiones, videlicet, sapientiam, misericordiam, & iustitiam, sed etiam affirmat, inter perfectiones absolutas, alias esse primas, & primo constituentes deum, ut esse, secundum illud, qui est, misit me ad vos; alias vero esse secundas, seu secundario convenientes divinæ naturæ tanquam affectiones, & proprietates illius, & has esse docet, bonitatem, misericordiam, & iustitiam, & postea concludit, sapientiam eodem modo convenire deo: ergo testimonium D. Augustini non solum probat, sapientiam esse absolutam perfectionem, sed etiam esse attributum, & non quidditativum constitutum dei.

Item Hugo Victorinus lib. 1. de Sacramentis, p. 6. sub initium ait: voluntas movet, scientia 22 disponit, potestas operatur, & si horum discretionem proponas, non est posse illud, quod scitionem proponas, non est posse illud, quod scire, nec scire illud, quod velle, & tamen deo idem sunt, posse scire, & velle. Dicitur illa ratio, & natura non dividit. Tandem Gregorius Nizenus in posteriori lib. de Trinit. ad Eustathium, significata nominum dei secundum diversos conceptus à natura divina distingui, manifeste docet his verbis; [cum aliquis vniuscuiusque horum nominū, & ipsius naturæ, circa quam ea nomina intelliguntur, rationem reddit, ac definitionem, non eandem reddit utroque rationem. Quorum autem ratio, & definitio re diversa eorum natura quoque differt: igitur aliquid aliud essetia cuius nōdū oratio index cogitata atque inventa est, alia vero nominū, quæ circa eam in precedenti, quā in sequenti proferuntur.] Etiam in precedenti, quā in sequenti contextu commemoraverat nomina; [dei Regē, benefactorē, iudicē, bonū iustū, & quotquot sunt alia talia nomina.] Significatum autem nominis dei docet

Quæst. II. Vtrum Deus constituatur, &c. 235

docet ipse Gregorius Nizenus, esse sapientiam & cognitionem, aut visionem diuini intellectus: ergo sapientia, intelligentia, & cognitio Dei non sunt diuina essentia, aut constitutum quidditatum Dei, sed potius attributum ipsius.

SVBSECTIO II.

*Auctoritate D. Thomæ probatur nostra
veritas.*

23 **S**ANCTUS THOMAS expresse docet, diuinam scientiam, aut cognitionem non constituere Deū essentialiter, sed potius esse distinctam ab ipsa essentia, 1. p. q. 14. ibi: post considerationem eorum, quæ ad diuinam substantiam pertinent, restat considerandum de his, quæ pertinent ad operationem ipsius, & quia operatio quædam est, quæ manet in operante, quædam vero procedit in exteriorem essentiam; primo agemus de scientia, & voluntate; nam intelligere est in intelligente, & velle in volente. Ecce verba formata D. Thomæ, ubi manifeste docet, intelligere & velle esse non substantiam, aut quidditatem Dei, sed potius operationem, quæ nostro modo intelligendi fluit ab essentia, & substantia dei, ita tamen fluit, ut non sit operatio transiens, sed potius immanens in Deo, quia vitalis, in quo ait, distinguere Dei, & velle à creatione, quæ non est actio immanens sed transiens, quia fluit à Deo & transit ad creaturas, & concludit D. Thomas, primum sibi agendum esse de intelligere, & velle; deinde de creatione, quia intelligere, & velle manent in Deo, & præsupponuntur necessario ad creationem tanquam causa illius, & hoc quidem post explicata ea, quæ pertinent ad diuinam substantiam, & essentiam, ut patet ex illis verbis, post considerationem eorum, quæ ad diuinam substantiam pertinent, restat considerandum de his, quæ pertinent ad operationem ipsius, & primo agemus de scientia, & voluntate, &c. Ergo manifeste, & euidenter sequitur in sententia diuini Thomæ, intelligere, sicut & velle, distinguere, & esse aliud ab ipsa diuina essentia, & ab omnibus constitutivis diuinæ essentia, & ideo docet D. Thomas post omnia constitutiva, seu post omnia ea quæ ad essentiam, & substantiam Dei pertinent, se acturum esse de intelligere, & velle dei, tanquam de operationibus, quæ fluunt nostro modo concipiendi; sed in sententia D. Thomæ, tum 1. p. tum lib. 1. contra Gentiles, nihil operatur, nisi in quantum est in actu, hoc est in quantum præsupponitur constitutum cōplete in suo esse: ergo in tantum intelligit deus, in quantum præsupponitur adæquate, & ultimo essentialiter constitutus, ac proinde nullo modo constituitur per ipsum intelligere, sicut nec per velle; quia nihil constituitur per id, quod supponit completam constitutionem, & quod sequitur ad illam, ut est operatio.

24 **V**rgetur hoc totum ex ipso Angelico Doctore, q. 1. de potentia, art. 1. ad primum, ibi: essentiam dei non habere principium, etiam secundum rationem, cognitionem vero Dei habere principium secundum rationem. Ecce quomodo docet, cognitionem habere principium, non autem essentiam Dei, quia iudicat cognitionem esse operationem, non vero essentiam; unde aliquod prædicatum concedit per rationem, (scilicet habere principium,) cognitioni, quod non concedit essentia; atque ea distinguuntur, de quibus prædicantur affirmatio, & negatio; quia de eodem non possunt duo contradictoria

I. P. Tom. II.

verificari: ergo intelligere, seu cognitio diuina non est essentia, neque constitutum quidditatum Dei; nulla enim substantia constituitur per operationem, quia est, aut concipitur per modum fluxus, sed per prædicatum permanens, & absolutum, quod sit principium operationis, & non operatio ipsa, quod sit radix, à qua fluat operatio; ipsum autem non fluat ab alia radice.

Secundo probatur ex eodem D. Thomæ eadem 1. p. q. 26. art. 2. ibi: [in Deo non est aliud esse, & intelligere secundum rem, sed tantum secundum intelligentiæ rationem.] Quid clarius & euidentius? siquidē expresse docet intelligere dei, licet habeat identitatem secundum rem cum essentia Dei, ac proinde non esse aliud ab illa, nihilominus tamen non habere identitatem, sed potius esse aliud per rationem ab essentia Dei, & inde inferit, beatitudinem, quæ est cognitio, conuenire Deo non secundum rationem essentia, sed tantum secundum rationem intellectus ut loquitur in solutione primi.

Nec satis est, quod aliqui respondent, scilicet à S. Thomæ asseri distinctionem solum rationis ratiocinantis; quia p. Th. eam distinctionem concedit per rationem inter cognitionem & essentiam, secundum quam prædicata contradictoria dicuntur de cognitione, & essentia Dei: atque huiusmodi distinctio non est rationis ratiocinantis, sed rationis, ratiocinantis; quia ea quæ solū distinctione rationis ratiocinantis differunt, non sunt subiecta prædicatorum contradictorie oppositorum, eo quod talis distinctio solum consistat in diuerso modo significandi sine fundamento aliquo; ut quādo distinguimus Petrum à seipso, quia de Petro, & ipso Petro non possumus contradictoria prædicata enunciare, ut enunciamus de intelligere, & essentia Dei; præcipue quia hæc prædicatio, Petrus est Petrus, est identica, & non formalis; hæc autem deus est suum intelligere non est identica sed formalis: ergo euidenter sequitur intelligere Dei, & essentia Dei non solum distinguere distinctione rationis ratiocinantis, sed etiam rationis ratiocinantis. Maior patet, quia S. Doctor docet, deum esse beatum formaliter ratione cognitionis & non ratione essentia; essentia non habere principium, cognitionem vero habere principium, quia est operatio; sed hæc sunt prædicata contradictorie opposita: ergo de diuina essentia, & intellectione prædicantur, & enunciantur illa.

Confirmatur; quia in loco adducto ex q. 26. op. 27 ponit distinctionem rationis soli distinctioni reali, & ait, essentiam, & cognitionem esse idem re, non vero secundum intelligentiæ rationem: ergo solum identitatem realem asserit, nullam vero identitatem rationis.

Dices, D. Th. 1. p. q. 14. art. 1. ad primum, dixisse, 28 scientiam Dei non esse qualitatem, vel habitum, sed substantiam, & actum purum: ergo scientia Dei in sententia D. Thomæ est constitutum diuinæ essentia.

Sed contra manifeste; quia hoc testimonio & loco non intendit probare D. Th. identitatem formalem inter intelligentiam, & prædicata essentialia dei, sed solum intendit ostendere identitatem realem inter naturam dei, & scientiam, eo quod argumento, quod contendeat in deo non esse scientiam; quia non est habitus, sufficienter respondebatur per solum identitatem realem. Deinde art. 4. cum ait, quod intelligere Dei est eius substantia, solum probatur identitas, eo quod scopus D. Thomæ ibi solum erat ostendere, intelligere dei non esse accedens, ad quod sufficit identitas realis. Quapropter immerito asseruntur testimonia hæc contra nos. Porro eadem 1. p. quæst. 54. art. 2. cum concludit corpus articuli

G g 2 h i j

his verbis: [vnde solum esse diuinum est suum intelligere & suum velle,] nulla ratione vult, naturam dei constitui intellectione formalissime, & essentialiter; tum quia eodem modo loquitur de volitione, per quam apud aduersarios etiam constans est non constitui naturam Dei; tum denique quia D. Thomas ibi disquirebat, vtrum intelligere Angelum sit eius esse? & disquisitioni respondet negative; pro quo statuit discrimen inter intelligere Angelum, & intelligere Dei. Ad discrimen autem, seu differentiam sufficientem constituendam, inter intelligere Dei respectu Dei, & intelligere Angelum comparatum cum substantia Angelum sufficit identitas realis; nec requiritur vt natura diuina constitutur per intellectiōem, vt constat.

³⁰ Eodem modo debet interpretari aliud testimonium *quæst. 19. artic. 1.* vbi his verbis finem imponit articulo. [& sicut suum intelligere est suum esse; ita suum velle;] tantum enim abest, vt hæc verba faveant aduersariorum sententiæ, quin potius nostræ sententiæ aperte patrocinentur & contrariam refutet manifeste, quia ita se habet, vt ait D. Thomas ad constitutionem Dei intelligere scilicet & velle; atqui velle Dei secundum ipsos aduersarios, & secundum D. Thomam non constituit deum quidditatiue, & primario, sed potius secundario, & attributaliter; ergo intelligere dei similiter non constituit deum primario, & quidditatiue, sed secundario, & attributaliter, alias nulla esset comparatio inter velle diuinum, & intelligere in ordine ad constitutionem dei.

³¹ Nec magis efficax est testimonium adductum pro se à P. Herize, sumptum ex *1. p. quæst. 14. artic. 4. in corpore, in secunda ratione*, ibi: [cum ipsa sua essentia sit etiam species intelligibilis, vt dictum est ex necessitate sequitur, quod ipsum eius intelligere sit eius essentia esse.]

³² Et ratio est manifesta, quia hic non loquitur de constitutione formali diuinæ essentia sed potius de attributali constitutione; quod patet manifeste ex verbis ipsius Herize, *cap. 4. num. 15. §. hæc cum ita*, vbi sic ait, [colligo ex eo, quod eodem modo vult esse de essentia dei intelligere & esse speciem intelligibilem,] atqui esse speciem intelligibilem non pertinet ad primarium constitutum Dei, sed potius ad attributale, & secundarium: ergo intelligere dei similiter non pertinebit ad primariam & quidditatiuam constitutionem dei, sed potius ad secundariam: Minor hæc sic demonstratur; quia esse speciem intelligibilem in deo pertinet ad veritatem transcendentalem dei, & ad esse cognoscibile, seu ad esse obiectiuum ipsius: atqui veritas dei, cognoscibilitas ipsius, & ratio obiectiua in ipso non est prædicatum quidditatiuum, & primarium dei, sed potius attributum, & secundarium prædicatum, ac proinde non pertinet ad primariam, sed ad secundariam constitutionem dei: ergo esse speciem intelligibilem in Deo non pertinet ad primariam, sed potius ad secundariam, & attributalem constitutionem. *m. i.*

³³ Maior sic probatur, quia veritas transcendentalis, & ratio obiectiua constitui rem, cuius est veritas, tum in esse obiecti motui, tum in esse obiecti terminatiui; vnde verum, intelligibile, & obiectum, tum mouet potentiam, tum terminat ipsam; atqui esse speciem intelligibilem in deo, seu gerere vicem illius est mouere potentiam intellectuam, vt intelligat ipsum obiectum, quod mouet; quia ad hoc dirigitur munus speciei impressæ, vt ita vniatur cum potentia, vt potentia cognoscat obiectum: ergo esse speciem

intelligibilem in deo pertinet ad veritatem & cognoscibilitatem diuinam. Quod patet ex creatis; nam ideo obiectum in creatis mittit speciem impressam in potentiam, & c. quia est cognoscibile, & est verum transcendentaliiter; nam si non esset verum, aut cognoscibile, non posset mittere speciem & ipse Deus, quando gerit vicem speciei impressæ in patria exercet tale munus, vt intelligatur, & videatur à beatis; quare tunc exercet quando ita mouet intellectum, vt cum illo producat visionem sui, & cognitionem intuitiuam ipsius; in quo se habet Deus, vt obiectum cognoscibile: ergo esse speciem impressam in deo pertinet ad intelligibilitatem, & veritatem diuinam.

Minor illa est euidentis in sententia omnium, quia ³⁴ veritas transcendentalis, seu cognoscibilitas, vt late supra demonstrauimus, non est quidditatiuum constitutum, sed potius attributum entis: ergo veritas & intelligibilitas dei est attributum, & non primarium, ac quidditatiuum constitutum dei; quia eo modo conuenit formalitas inferiori, quo conuenit eadem superiori, & ideo risibilitas non est constitutum essentialiter Petri, quia non est constitutum essentialiter hominis, & c. ergo si veritas non est quidditas entis vt sic, sed potius attributum illius, talis veritas non erit prædicatum quidditatiuum dei, sed potius attributum ipsius, & ratio à priori est, quia ideo est aliquid cognoscibile, quia est, & non è contra, ideo est, quia est cognoscibile: ergo esse speciem impressam in deo non pertinet ad primariam, & quidditatiuam constitutionem dei, sed potius ad secundariam; vnde falsum erit id, quod asserit Herize illis verbis; [si natura diuina habet rationem speciei intelligibilis, aliquomodo, eam habet per naturam, non per aliquod identificatum naturæ,] vt patet ex dictis.

³⁵ Euidentius virgo aduersarios, quia species intelligibilis ideo datur, vt producat intellectiōem, seu intelligere: cum intellectu, respectu cuius est species impressa; sed D. Thomas asserit essentiam diuinam esse speciem intelligibilem in ipso deo, vt patet ex illis verbis: [cum ipsa sua essentia sit etiam species intelligibilis, vt dictum est:] hoc est modo nostro intelligendi: ergo euidenter sequitur ex D. Thoma essentiam diuinam nostro modo intelligendi producere suum intelligere, sed nulla essentia producit suum vltimum constitutum, alias idem à seipso produceretur, quia quiddquid producit vltimum, ac formale constitutum alicuius, producit constitutum per illud, vt late probo *disputat. sequenti*, agendo de actu libero Dei contra eos, qui constituunt ipsum per connotatum creatum ratione prima.

Ergo intelligere Dei non est formalissimum, & ³⁶ vltimum constitutum diuinæ essentia, quæ expositio quadat optime cum locis supra citatis, ex *q. 14. 1. p.* vbi ait intelligere esse operationem prouenientem ab essentia secundum rationem, & ex *q. 1. de potentia artic. 1.* vbi ait: [essentiam Dei non habere principium etiam secundum rationem, cognitionem vero Dei habere principium secundum rationem,] videlicet quia procedit ab intellectu diuino & ab essentia diuina vt ab specie impressa, diuino & ab essentia diuina vt ab specie impressa. Tandem locus ille ex *q. 8. D. Thomæ citatus à P. Herize §. secundum testimonium*, confirmat id quod diximus; nam sicut nos expellimus actualem intelligere à constitutione primaria, & quidditatiua Dei, ita similiter reiciimus ab eadem constitutione actualem viuere Dei: ergo nullus locus reuertitur in D. Thomam qui faveat aduersariis, cum omnia pro nobis sint; sed clarius docuit nostram veritatem ipse Angelicus Doctor *eodem 1. part. q. 14.*

9. 14. art. 4. ibi: Sicut esse sequitur formam, ita intelligere sequi speciem intelligibilem, & in Deo non esse aliam formam, & speciem præter essentiam diuinam: Ergo sensu expresse intellectio Dei non esse ipsam essentiam Dei, sed aliquid consequutum ad ipsam, hoc est operationem nostro modo intelligendi fluentem à diuina essentia, tanquam ab specie impressa & intentionali; quam sententiam etiam vt discipulus fidelissimus D. Thomæ sequitur eximius noster doctor P. Franciscus Suarez nostræ Societatis lumen, & vt inquit P. Herize nostri sæculi orbe plaudente communis magister in metaphys. tom. 2. disp. 20. sect. 15. num. 13. vbi sic ait: nam intellectio diuina non solum habet illud perfectionis, quod nos intelligimus in intellectu vt sic, sed habet totam perfectionem, quæ est in intelligente; nam ita est intellectio, vt sit ipsa substantia intelligens, in qua esse intelligimus, & vim penetrandi seu intruendi obiectum intelligibile, & rationem aliquam continendi intentionali, seu intelligibili modo res cognitæ.

Rursus duobus modis potest aliquid à nobis concipi per modum actus primi, vno modo ex parte obiecti, & positiue tribuendo illi formalem rationem actus primi, & hoc modo non tribuitur Deo, alio modo tantum ex parte intelligentis, præscindendo solum vnā rationem ab alia, & hoc modo nos dicimus concipere in Deo aliquid per modum actus primi, concipimus enim in Deo esse vim intelligendi, præscindendo ab actuali intellectu, & ab hoc quod illa vis sit actiua, vel ipiomet formalis actus, & similiter concipitur esse in Deo sufficiens ratio ad representandum intentionali ter omnia obiecta intelligibilia, præscindendo ab hoc quod formaliter, seu actualiter repræsentet. Atque hoc satis est, vt sine falsitate, vel attributione imperfectionis dicatur aliquid concipi in Deo per modum actus primi. Neque quoad hoc est æqualis ratio de intellectu creatæ, quia hæc non includit omnem perfectionem, & virtutem, quæ ad intelligendum requiritur, quam tamen includit, vt diximus intellectu increata, & num. 15. prope finem, sic ait, quocirca quando concipimus Deum præcise vt existentem, & non vt intelligentem, illa est vera conceptio, quia non excludimus, nec negamus, sed solem ab explicita, & distincta consideratione præscindimus. In quibus verbis aperte continetur veritas nostræ conclusionis, maxime conformis locis supra adductis ex D. Thomæ; nam P. Suarez nostro modo concipiendi, & secundum rationem nostram tria posse concipi ait, & præscindi inter se in Deo: Primo vim perceptiuam, & intellectualem obiecti: Secundo speciem intentionalem: Tercio intelligere, seu intellectio- nem: ergo modo nostro concipiendi ex verbis P. Suarez intelligere Dei fuit à vi perceptiua seu intellectu diuino, & ab specie intentionali, quæ nihil aliud est, quam ipsa essentia Dei; nam vis intellectiua & species impressa ad hoc constituuntur, vt eo modo, quo fuerint, producant intellectu- tionem; vnde si non producant, neque ordi- nantur ad eliciendam intellectio- nem, superflue constituuntur in Deo; atqui vt supra dixi, essentia diuina non potest constituere suum vltimum consti- tutiuum propter rationes iam suprapositas; ne- que essentia diuina, quæ adhuc nostro modo con- cipiendi est permanens, & omnino absoluta, debet constitui oer operationem; quia illa per modum fluxus à nobis consideratur, qualis est intelle- ctio, aut intelligere diuinum: ergo intelligere, aut

intellectio diuina secundam mentem eximij Do- ctoris non potest formaliter, & quidditative con- stituere diuinam essentiam.

Deinde P. Suarez cognoscit in verbis relatis actum primum ratione nostra respectu intelle- ctionis actualis: ergo necessario cognoscit vitam intellectualem per modum actus primi, ratione præcedentem actualem intellectu- tionem; ita vt à nobis concipiatur veluti radix actualis intelle- ctionis, & cum ex alia parte nullam in eo actu primo Pater Suarez percipiat imperfectionem, propterquam repugnet formaliter eam esse in Deo, alias non attribueret Deo eum actum pri- mum, si existimaret formalem eius conceptum non posse absolui ab imperfectione, necesse est vt actus ille primus vitæ intellectus, vt est ra- tione præcedens, & veluti radix actualis intelle- ctionis sit primum metaphysicè constitutiuum diuinæ naturæ: ergo intellectio actualis pertine- re non potest ad primariam constitutionem na- turæ diuinæ, sed ad secundariam ex alia priori deriuatam; vnde vt volitio respectu intellectu- tionis pertinet ad secundariam constitutionem, ita intel- lectio respectiue ad illum actum primum erit ve- luti secundaria ratio spectans ad solam Dei phy- sicam constitutionem, neque hæc verba P. Suarez opponuntur iis, quæ docet num. 15. vt male cogi- tauit Herize; nam num. 15. loquitur de constitu- tione Dei ex parte ipsius, & quatenus se tenet illa ex parte obiecti, & hoc modo, asserit, intellectu- nem esse constitutiuam diuinæ essentia, verba autem super citata ex num. 13. loquuntur de con- stitutione diuina ex parte modi nostri concipien- di, & ideo modo nostro concipiendi tribuit Deo Pater Suarez actum primum, & actum secundum intellectu- tionis, quod quidem negauit ex parte ip- sius obiecti, vt patet ex illis verbis; Rursus duo- bus modis potest aliquid à nobis concipi per modum actus primi, vno modo ex parte obiecti, & positiue tribuendo illi formalem rationem actus primi & hoc modo non tribuitur Deo, vt recte probant argumenta facta: alio modo tan- tum ex parte intelligentis præscindendo solum vnā rationem ab alia, & hoc modo nos dicimus concipere in Deo aliquid per modum actus pri- mi. Concedere autem intellectu- tionem constitue- re Deum ex parte obiecti, hoc est à parte rei, & negare intellectu- tionem constituere ex modo no- stro concipiendi, nullam contradic- tionem & op- positionem inuoluit; sicut concipere attributa di- uina identificata ex parte obiecti, & distincta ex modo nostro concipiendi nullam contradic- tionem inuoluit, vt tota Theologia docet & mani- feste demonstratur in multis aliis exemplis.

Vltimo probatur hæc veritas autoritate Ari- stotelis lib. 12. met. cap. 7. à textu 36. vbi cum di- xisset esse aliquid æternum, quod non motum mouet quodque substantia, & actus sit, deinde docuit, intellectu- tionem in hoc æterno esse actum secundum, & intelligibile esse principium illius à quo fluat intellectu- tio: ergo intellectu- tio non est constitutiuum Dei, quia constitutiuum Dei non concipitur vt actus secundus fluens ab aliquo principio, & tanquam operatio, eo modo quo ponitur intellectu- tio diuina ab Aristotele.

SUBSECTIO III.

Rationibus probatur nostra conclusio.

- 39 **P**rimo sic argumentor; quia ultimum constitutum alicuius essentiae debet esse nostro modo intelligendi omnino unum, & omnino indivisibile: sed intelligere Dei, & scientia ipsius modo nostro concipiendi non est omnino unum, sed plura; neque est omnino indivisibile, sed divisibile cum fundamento ex parte ipsius: ergo intelligere Dei non est ultimum constitutum ipsius: maior est evidens, quia ultimum constitutum alicuius, quatenus est ultima formalitas ipsius, constituit ipsum in esse unum, & distinctum à quolibet alio; sed unum ut unum est indivisum in se; & divisum à quolibet alio: ergo ultimum constitutum metaphysicum constituit rem inesse omnino indivisibile in se ipsa: ergo ipsum constitutum est maxime unum & indivisum; quia nemo dat quod non habet; & quidquid continet constitutum, debet accipere à constitutivo, ac proinde debet contineri in illo, alias si non esset omnino indivisibile, & indivisum, neque ipsum constitutum haberet unitatem, & indivisionem; neque posset sibi in constitutione ipsius, sed potius esset procedendum in infinitum, ut ex terminis ipsis patet.
- 40 **R**atio autem à priori horum est, quia omne ultimum constitutum, sive à parte post, sive à parte ante est terminus in tali constitutione; sed omnis terminus in ea ratione, qua terminus est, est unum, & indivisibile omnino, ut videre est in ultimis terminis linearum, qui sunt puncta, & in ultimis terminis motus, qui sunt instantia, & in ultimis terminis temporis, qui sunt instantia, quae omnia sunt omnino indivisibilia & per se unitatem habentia, quod amplius patet in constitutione metaphysica hominis, ubi ultima constitutiva illius, tanquam termini totius constitutionis sunt à parte ante ut ita loquar, ens, & à parte post, ut ita dicam, differentia individualis, sed ens, & differentia individualis sunt maxime indivisibilia, & irresolubilia in duos conceptus adhuc modo nostro concipiendi, quare ens quoad expressum adaequate est solum ratio conveniendi, & differentia individualis est totaliter ratio differendi quoad explicitum sine ulla convenientia: ergo ultimum constitutum alicuius est omnino indivisibile, & unum sine ulla pluralitate, & divisione.
- 41 **M**inor prima, & principalis sic demonstratur, quia scientia simplicis intelligentiae, & scientia visionis, seu libera creaturarum futurarum, & scientia ipsius Dei sunt intellectio, seu intelligere divinum; atqui haec scientiae dividuntur inter se in deo modo nostro concipiendi, & non sunt unum, sed plura intelligere: ergo intelligere Dei modo nostro concipiendi non est omnino unum; nec omnino indivisibile, sed potius plura, & omnino divisa.
- 42 **M**inor illa sic demonstratur; quia inter scientiam simplicis intelligentiae, & inter scientiam visionis creaturarum, hoc est inter intelligere creaturarum possibilem, & intelligere creaturarum futurarum aut existentium mediat actus liberi voluntatis divinae; ita ut inter utrumque intelligere interponatur, & intercedat decretum, aut volitio liberae voluntatis; quod adeo verum est, ut

si non daretur tale decretum post scientiam simplicis intelligentiae, & ante scientiam visionis nullo modo daretur scientia visionis, & ratio à priori est, quia scientia visionis non facit suum obiectum sed obiectum à voluntate cognoscit; & ideo non est practica sed pure speculativa. Itaque non posset dari scientia visionis in Deo, nisi daretur creatura iam futura, & constituta in essentiali per decretum liberum Dei, sed ea, inter quae mediat aliquid diversum ab illis, dividuntur inter se, & separantur. Exemplo manifesto declaratur; si inter manum, & brachium interponatur cultellus, aut gradus, & inter caput, & humeros detur intercapedo loci, sine dubio dividetur caput ab humeris, manus à brachio: ergo scientia simplicis intelligentiae, & scientia qua cognoscitur Deus à seipso dividitur à scientia visionis creaturarum futurarum, aut existentium, cum inter eas interponatur, & intercedat, non actus intellectus, seu scientia, sed potius actus voluntatis, qui est diversi ordinis respectu scientiae: sed ea, quae dividuntur inter se non sunt indivisa: sed divisa non sunt unum, sed plura; ergo scientia Dei, seu intelligere divinum habet pluralitatem, non unitatem.

Vergetur, & confirmatur amplius; quia volitio Dei non est ultimum constitutum divinae essentiae formaliter, & metaphysice, quia est intellectio posterior ratione nostra cum fundamento in ipso Deo; atqui scientia libera seu intelligere creaturarum futurarum, & existentium est posterius, non solum intellectio necessaria, sed etiam ipsa volitione libera creaturarum: ergo à fortiori intelligere liberum, seu creaturarum futurarum non potest esse ultimum constitutum divinae essentiae formaliter, ac metaphysice. Minor est certa; quia terminatio intelligere, seu intellectio creaturarum praesupponit terminationem, non solum scientiae simplicis intelligentiae, ad creaturas posibles, sed etiam decreti liberi ad easdem creaturas futurae & existentes. Primum, quia cognoscibilitas necessarium prior est ratione cognoscibilitate liberorum. Secundum quia prius est, creaturam esse futuram, quam intelligere Dei respectu illius, & quam scientia visionis libera; ideo enim deus intelligit creaturas futuras, quia ipsae sunt futurae; atqui prius est decretum liberum Dei, quam futurio creaturarum, ex eo quod decretum liberum est causa futuritionis earundem, & omnis causa est prior suo effectu: ergo de primo ad ultimum decretum liberum Dei est, prius ipsa scientia visionis.

44 **P**roinde, verum esse quod Deus non constituitur ultimo per scientiam visionis, aut intelligere creaturarum futurarum; ita P. Herize *disp. 3. de constit. naturae divinae; art. 4. cap. 1.*

45 **S**ed contra manifeste; quia ex hac solutione sequitur manifeste intellectioem, aut scientiam constituere divinam essentiam ultimo; quia ultimum constitutum divinae essentiae debet esse proportionatum, & accommodatum divinae essentiae: sed divina essentia est infinita simpliciter in genere essentiae, ac proinde est omniessentia: ergo si constituitur per intellectioem, debet per illam constitui, quatenus est infinita simpliciter in esse intellectioem, ac proinde quatenus est omniintellectio; sed sola intellectio divinae essentiae, aut creaturarum possibilem, quatenus distinguitur ab intellectioem creaturarum futurarum & existentium, non est infinita in omni genere intellectioem, ac proinde non est omniintellectio.

intellectio; quia omniintellectio includit omnem intellectiōem; atqui intellectio necessaria Dei, quatenus distinguitur ab intellectu libera, non includit omnem intellectiōem, cum non includat intellectiōem liberam, quae aliqua intellectio est: ergo sola intellectu necessaria non constituitur ultimo diuina essentia, sed potius si constituenda est per intellectu, debet constitui per omnem intellectu; sed non potest constitui per omnem intellectu ut supra probauimus, quia talis natura est intellectu diuina, ut sit plures, & non una: ergo ex vi conditionis intellectu diuinae, aut scientiae perit, ut non constituatur per illam, ac proinde intellectu propter propriam conditionem est incapax constituendi diuinam essentiam.

45 Vergetur, quia intra diuinam essentiam datur omnis gradus essentiae; ita ut non deat extra illam aliquis gradus essentialis; quia habet infinitatem simpliciter in ratione essentiae: sed per vos formalitas intellectu est gradus essentialis: ergo omnis formalitas intellectu est intra illam essentiam; & si intellectu diuina non est capax ut secundum omnem formalitatem propriam sit intra essentiam, intellectu diuina non erit capax ut sit gradus quidditatus essentiae diuinae.

46 Praeterea, quia Pater aeternus in esse talis constituitur per paternitatem in esse Patris infiniti; ita constituitur per illam, ut constituatur per omnem formalitatem Paternitatis, ac per consequens nulla sit formalitas Paternitatis extra Paternitatem per quam constituitur; & idem est de Filio, & de Spiritu sancto quoad filiationem, & spirationem passiuam. Item quia Deus in esse iusti constituitur per iustitiam & in esse misericordis per misericordiam; sicut in esse immensi per immensitatem, intra constitutum Dei in tali genere datur omnis formalitas talis constituitur, & ideo immensitas est omniimmensitas, & iustitia, misericordia, aut bonitas, per quam constituitur in esse boni, &c. non est aliqua ratio bonitatis, sed omnibonitas, neque est aliqua particularis ratio misericordiae & iustitiae, sed omni-misericordia, & omni-iustitia; unde si iustitia non posset esse omni-iustitia, & misericordia omni-misericordia, non posset esse infinita simpliciter in omni genere, ac per consequens non posset constituere deum: ergo si per vos Deus constituitur ultimo essentialiter per scientiam, & intellectu, illa non debet esse aliqua peculiaris, & determinata sapientia, aut intellectu; sed potius infinita simpliciter in omni genere intellectu. Unde si intellectu illa per quam dicitur constitui Deum essentialiter, non est ita infinita simpliciter in omni genere intellectu, ut sit omniintellectio, includatque omnem formalitatem intellectu, non poterit formalitissime ultimo constituere diuinam essentiam; atqui per vos intellectu, quae constituit ultimo diuinam essentiam, non est omniintellectio, nec includit omnem formalitatem intellectu nostri modo concipiendi; siquidem non includit intellectu futurorum, & existentium, hoc est scientiam visionis liberam: ergo intelligere, seu intellectu diuina non est capax constituendi diuinam essentiam ultimo, ac formaliter in esse talis.

SUBSECTIO IV.

*Argumentum principale aduersarij re-
torquetur contra ipsos*

47 Pater Herize, & praecipui aduersarij ideo probant intellectu diuinam, constituere ultimo diuinam essentiam, quia diuina intellectu est perfectissimus gradus omnium, qui reperiuntur in Deo, eo quod differentia ultima alicuius debeat esse perfectior omnibus gradibus reperiis in illo; ita Pater Herize tract. 1. disput. 3. de constitut. naturae diuinae, cap. 3. num. 13. s. Denique probat unica ratione.

48 Atqui diuina intellectu, seu gradus intellectu-
nus non est gradus perfectior omni, qui reperitur formaliter in Deo: ergo intellectu diuina non est ultimum essentialitatem constitutum Dei; consequentia est euidens, suppositis maiori, & minori, de maiori nulla est dubitatio.

49 Minor in qua est tota difficultas, sic demonstratur, quia tunc aliquis gradus non est perfectior omni reperto in aliquo subiecto, quando datur in eodem aliquis gradus perfectior illo; sed gradus essendi à se independentem, & imparticipatē, est perfectior in Deo intellectu actuali: ergo intellectu actualis non est perfectior omni gradu existente in Deo. Minor hac ipsis terminis patet: Tum quia ideo Deus habet infinitatem simpliciter in omni genere entis, habetque omnes perfectiones, etiam intellectu in summo gradu, tum puritatis, tum excellentiae, & eminentiae; quia est ens à se, imparticipatum, & independentem, itaque omnibus perfectionibus diuinis tribuit gradus essendi à se excellentiam summam, quam habent; quod non facit intellectu diuina, imo ipsa sicut ceterae accipit à gradu essendi à se in Deo quancunque excellentiam, & perfectionem, quam habet.

50 Item, quia ille gradus qui magis proprius est respectu diuinæ essentiae, & minime est communis creaturis, ac per consequens est ultimum distinctum Dei respectu creaturarum est perfectior omni alio qui reperitur in Deo, & est communis ipsi, & creaturis. Itaque quanto minus communis est tanto perfectior est in Deo, quapropter gradus substantiae qui reperitur in Deo, est perfectior gradu entis reperto in ipso, quia ens vniuersalius, & communius est; cum conueniat Deo, creatis substantiis, accidentibus, & modis; substantia autem minus communis est, cum solum conueniat substantiis creatis & Deo, & intellectu gradus perfectior est in Deo gradu substantiali, cum hic vniuersalius, & communior sit; atqui gradus essendi à se omnino independentem ab alio minime est communis Deo, & creaturis; quia soli Deo conuenit, & gradus intellectu conuenit Deo, & creaturis: ergo gradus essendi à se perfectior est in Deo gradu intelligendi, quia minus communis est, imo minime communis, sed proprius diuinæ essentiae. Praeterea, quia intellectu diuina conuenit etiam cum accidentibus creatis, siquidem conuenit cum intellectu angelica, & humana, quae sunt vera, & propria accidentia à parte rei; intelligere enim creatum sine vlla controuersia rerum accedens reale est.

Ex alio autem capite formalitas essendi à se cum omni independentia ita est propria Dei, ut

foli semper Deo conueniat, & conuersim pradicetur de illo, nullique creaturæ conuenire possit: ergo talis gradus est perfectior omni illo, qui reperitur in Deo, quia tanto est perfectior aliqua formalitas, quanto est propria respectu illius subiecti, & essentialiter conuenit ipsi, v.g. rationale est perfectius omni gradu reperto in homine, & intellectuum simplex in Angelo est perfectius omni formalitate reperta in illo, quia minus commune est aliis, & magis proprium respectu hominis, & Angeli: ergo si gradus essendi à se sine vlla dependentia soli competit Deo, & minime creaturis, intellectio autem non solum competit Deo, sed etiam creaturis, Angelo videlicet, & homini: ergo perfectior gradus essendi à se, quam intellectio diuina; nam hoc, quod est conuenire soli Deo, qui omnium entium perfectissimus est, non potest conuenire gradui essendi à se; aut propter imperfectionem, alias non daretur in Deo; aut propter minorem perfectionem, alias non conueniret soli, & proprie habenti summam, & maximam perfectionem; vnde certissimum est ratione huius proprietatis conueniendi soli Deo, quam non habet intellectio gradum essendi à se esse perfectiorem omni alio, etiam intellectione.

51 Nec valet dicere non quancunque intellectiōnem constituere Deum; sed intellectiōnem purissimam, & hanc esse perfectiorem gradu essendi à se, non enim valet dicere hoc, quia etiam pura intellectio non est æque perfecta, ac formalitas essendi à se; tum quia intellectio in Deo recipit puritatem à perfectione essendi à se; ideo enim Deus est actus purus in quacunque perfectione, quia est ens à se; nam si non esset à se, non esset purus actus, & non è contra; ideo est à se, quia est pura intellectio: ergo est radix formalitas essendi à se puritatis in intellectiōne; nam gradus essendi à se est radix puritatis in volitione, in misericordia, iustitia, relationibus, & reliquis attributis; omnia enim purissima sunt, & conueniunt in ratione puritatis cum intellectiōne diuina: ergo conueniunt in radice talis puritatis cum intellectiōne diuina; sed reliquæ perfectiones habent pro radice propriæ puritatis gradum essendi à se: ergo etiam intellectio habet pro radice suæ puritatis rationem essendi à se; & ratio à priori est, quia formalitas essendi à se est prima & summa puritas in esse simpliciter sine determinatione, aut limitatione ad aliquam rationem peculiarem essendi; qualis est intellectio, volitio, &c. ergo puritas essendi à se est radix omnium puritatum, sicut infinitudo per essentiam, quæ est ipsa formalitas essendi à se est radix infinitatis, volitionis, misericordiae, iustitiæ, &c.

52 Tunc etiam propter vniuersaliorem, & amplio-rem ut ita dicam puritatem, quam habet formalitas essendi à se, ratione cuius communicat illam, non solum intellectiōni, sed etiam reliquis perfectionibus: ergo simpliciter, & absolute perfectior in puritate est gradus essendi à se, quam intellectio.

53 Tandem euidenter hoc demonstratur, quia sicut intellectio diuina est pura, ita etiam asseitas est pura, quia etiam est diuina; vnde in puritate conueniunt, solum enim differunt, quia formalitas puræ intellectiōnis dicit rationem intelligendi, & pura asseitas præter puritatem dicit rationem essendi à se sine vlla dependentia; sed ut iam supra demonstratum manet, asseitas est perfectior intellectiōne ut sic propter rationes

supra appositæ: ergo iam asseitas pura, seu asseitas diuina conueniendo cum intellectiōne pura, & diuina in ratione puritatis, excedit intellectiōnem in ratione asseitatis: ergo iam simpliciter perfectior est asseitas pura intellectiōne pura; vnde puritas asseitatis perfectior redditur per asseitatem, quam puritas intellectiōnis per intellectiōnem, cui adiungitur, sicut animal in homine perfectius redditur quasi Physice per rationalitatem, cui adiungitur, quam animal, quod est in equo per equinitatem, cui vnitur; vnde sicut homo perfectior est equo, quia conueniendo in animalitate, superat equum rationalitate; ita asseitas pura superat intellectiōnem puram, quia conueniendo æqualiter in puritate cum intellectiōne, superat illam per formalitatem asseitatis.

Declaratur amplius; quia totum hoc concretum asseitas pura secundum omnem formalitatem, quam habet, ita conuenit proprie, & soli Deo, ut nullo modo conueniat creaturæ; è contra vero in hoc concreto; intellectio pura, non omne quod in clauditur est proprium Dei, quia saltem ratio intellectiōnis est communis Deo, & creaturis: ergo magis proprie conuenit Deo asseitas pura; quia soli Deo conuenit secundum omnem suam formalitatem, quam intellectio pura, siquidem non secundum omnem formalitatem, sed solum secundum aliquam conuenit Deo soli: ergo propter rationes supra positas euidenter colligitur, asseitatem puram esse perfectiorem intellectiōne pura in Deo: ergo asseitas pura potius est constitutum ultimum essentialē, & quidditatum Dei quam intellectio pura.

SVBSECTIO V.

Tertium argumentum principale ponitur.

54 **Q**uia illud est ultimum, & quidditatum constitutum alicuius, in quo radican- tur, & cui attribuuntur omnes proprietates, & attributa propria talis subiecti; v.g. rationalitas est constitutum ultimum hominis, & sic radican- tur in ipsa risibilitas, capacitas doctrinæ, & admirabilitas; & ratio à priori est, quia essentia quatenus talis est, radix proprietatum omnium conuenientium tali essentia: ergo ultimus gradus essentia, & ultimum constitutum illius soli tali essentia conueniens, erit radix proprietatum, & attributorum, quæ soli illi essentia conueniunt.

Atqui omnes proprietates, quæ soli Deo conueniunt non possunt attribui intellectiōni, neque possunt radicari in ipsa: ergo intellectio diuina non est ultimum constitutum diuinæ essentia.

57 Minor sic probatur, quia immensitas, quatenus talis, fecunditas, & omnipotentia diuina, summa puritas in omnibus attributis, &c. sunt proprietates soli Deo conuenientes, quæ minime pradicantur de creaturis; atqui hæ proprietates nullo modo radican- tur in intellectiōne, & que conueniunt ipsi ratione intellectiōnis, ideo hæ prædicationes, Deus quatenus intelligens, est immensus, est omnipotens, & reliqua sunt materiales, & non formales; vnde si per impossibile Deus esset à se, & non esset intelligens, esset omnipotens, & immensus; quia potentia, & præsentia dantur in rebus, quæ non sunt intellectuales:

Quæst. II. Vtrum Deus constituatur; &c. 241

lectuales: ergo etiam si Deus non esset intellectus, posset habere præsentiam, & potentiam, & ratione aſſectatis. seu infinitatis per essentiam haberet infinitatem in potentia, & in præsentia, & sic absque intellectualityte esset immensus, & omnipotens: ergo nunc licet sit intelligens formalissime non conuenit illi immensitas, & omnipotentia ratione intellectiōis: ergo non omnes proprietates Deo conuenientes radicantur in intellectu diuina, & attribuuntur ipsi.

58 Deinde voluntas est attributum vt sentiunt etiam Auctores, cum quibus disputamus & communis schola; notatque in speciali, & late S. Iustinus Martyr in lib. 1. *Christianarum, quæst. ad Gentiles, q. 3. in refutatione responsionis Gentilis*: sed voluntas diuina non potest à cognitione diuina, vt à radice manare; sic enim cognitio vere & proprie diceretur volens, & amans; sicut dicitur essentia Dei velle, & amare; quod tamen alienum est à cognitionis formalissima ratione; vnde licet intellectus sit prior in essentia, quam voluntas, & intellectio præsupponatur ad volitionem, nihilominus tamen voluntas non potest manare ab intellectu propter rationem dictam.

59 Imo cum essentia Dei sit principium quo productionis Spiritus sancti, licet mediante voluntate, ipsa quoque cognitio eodem modo foret principium, cum tamen Sancti, & Doctores cognitioni solum tribuant esse principium quo generationis Filij, productionem vero Spiritus sancti referunt ad aliam quasi lineam perfectionis diuinæ, quæ est voluntas, & amor: ergo intellectio diuina non est radix omnium perfectionum soli Deo conuenientium, neque radicantur in ipsa proprietates, quæ Deo quatenus tali conueniunt. Præterea quia circuminſectio vnius personæ in alia, & vnitas, seu identitas diuinæ essentia cum distinctione reali, & pluralitate personarum. Item quod detur vna persona, quæ tam relative, quam essentialiter sit à se & alia, quæ relative procedant ab alio, essentialiter autem, seu in essentia sint à se. Denique quod vna persona sit omnino improducta, & ideo vocetur prima; secunda producat à sola prima, tertia procedat à secunda, & prima tanquam ab vno principio; hæc inquam omnia nullo modo possunt attribui intellectu diuinæ, neque radicari in ipsa: ergo omnes proprietates, & perfectiones soli Deo conuenientes non possunt attribui diuinæ intellectu: ergo diuina intellectio non est vltimum essentialē constitutum diuinæ essentia.

Deinde intelligibilitas, seu veritas transcendentalis est alia affectio seu proprietas diuinæ essentia, sicut & bonitas: sed intelligibilitas non recte concipitur profluere à cognitione actuali, sed potius præcipitur intellectu: prius enim est rem esse intelligibilem quam actu intelligi: ergo non omnis proprietas diuinæ essentia radicatur in intellectu actuali.

60 Præterea, quia si à vobis quærat, quæ intellectio sit vltimum constitutum Dei; dicitis esse intellectiōem puram; atqui non potest esse vltimum constitutum secundum vtrumque conceptum, scilicet intellectuōis, & puritatis; quia vltimum constitutum alicuius quoad expressum, ita debet esse proprium illius, vt nullo modo conueniat reliquis omnibus, à quibus distinguitur, & ideo vltimum constitutum dicitur adæquate, & totaliter differentia, quia per totum, quod est in illo differt ab omnibus aliis; vnde perfectas est differentia entis, quia perfectas est id, per quod adæquate distinguitur substantia ab accidenti;

I. P. Tom. II.

quapropter si in aliquo subiecto duplex formalitas reperitur, alia ita propria adæquate, & totaliter respectu illius, vt alteri nullo modo conueniat adhuc partialiter, & inadæquate cæteris, à quibus distinguitur; & alia formalitas sit in eodem subiecto, quæ licet secundum aliquod illius sit propria talis subiecti, nihilominus tamen secundum aliquam partem illius sit communis aliis; illa, & non hæc erit adæquate differentia: ergo non hæc, sed illa erit vltimum constitutum talis subiecti: atqui in Deo datur aſſectas, seu independentia, quæ totaliter, & adæquate soli Deo conuenit, & minime creaturis; ita vt totum, & totaliter quod datur in illa quoad expressum sit differentia Dei à creaturis; & in nulla ratione formali expressi illius conueniat Deus cum creatura. Et in ipso datur intellectio pura quæ quoad expressum non est adæquate, & totaliter differentia, siquidem in ratione intellectuōis, & intelligentis conueniunt Deus, & creatura, licet differant per puritatem. Itaque in conceptu intellectuōis non differt Deus à creatura, sed potius conuenit cum illa, quamuis differat in puritate intellectuōis: ergo potius aſſectas quia simplicissima, & adæquate differentia Dei esset vltimum, & essentialē constitutum diuinæ naturæ, quam intellectio pura. Vnde vt negetis aſſectatem esse vltimum constitutum, non debetis asserere esse intellectuōem puram, sed potius puritatem; atqui puritas est communis voluntati, immensitati, & reliquis attributis, quæ sunt etiam perfectiones puræ: ergo si propterea reicitis aſſectatem ab vltimo constituto; quia est communis cæteris attributis, etiam ex vi vestra rationis debetis excludere puritatem, & intellectuōem à ratione vltimi constitutiui, intellectuōem, quia est communis Deo, & creaturis, puritatem quia est communis essentia, & attributis diuinis.

Præterea, quia puritas intellectuōis dimanat nostro modo concipiendi à puritate aſſectatis, & essentia, quod patet manifeste; nam in eadem essentia non dantur duo prædicata eiusdem rationis, sed omnia sunt heterogenea; quare si reperiuntur in eodem subiecto duæ formalitates similes inter se, ita constituimus illa, vt vna sit prior, alia posterior; vna sit essentialis, alia attributalis, vna sit radix alterius, & alia fluat ab ipsa, saltem nostro modo concipiendi; atqui in Deo datur puritas essentia, quæ conuenit illi ratione aſſectatis, quia ideo Deus essentialiter est purus, quia non est ab alio, sed à se; Item per vos datur puritas in intellectuōe: ergo hæc duæ puritates ita se habent, vt vna fluat ab alia, & vna sit essentialis, alia attributalis; sed puritas aſſectatis non dimanat ab intellectuōe, vt patet ex supradictis, neque aſſectas & puritas eius potest esse attributum puritatis intellectuōis: ergo necessario puritas intellectuōis dimanat à puritate essentia, & aſſectatis: ergo talis puritas non est vltimum constitutum diuinæ essentia. Illa consequentia à puritate rationis, vt supra diximus, patet discurrenti per cæteras perfectiones diuinas; nam paritas cæterarum perfectionum fuit nostro modo intelligendi ab aſſectate, sed non est maior ratio, cur illa, & non puritas intellectuōis fluat: ergo fluit: ergo non est vltimum constitutum, sed attributum.

SVBSECTIO VI.

Quartum argumentum principale ponitur.

62 **Q**uia in diuinis datur potentia generatiua Verbi, quæ est in gradu intellectiui formalissime; sed non potest esse alia nisi intellectus, siue formaliter includendo relationem (vt multi asserunt) siue solum connotando illam (vt probabilior sententia affirmat); ergo intellectus in diuinis est potentia; sed potentia est actus primus: ergo intellectus est actus primus in diuinis; atqui omni actui primo correspondet suus actus secundus; vnus per modum actionis, seu operationis, qui dicitur actus secundus vt quo; alius per modum termini producti, & vt quod; terminus vt quod respectu intellectus paterni eo modo; quo explicimus secundum varias opiniones est Verbum mentis diuinæ, seu Verbum diuinum productum à Patre, & hoc sine controuersia; terminus autem vt quo, seu actus secundus, vt quo non est alius, nisi intellectio formalis, aut connotando relationem, aut includendo formaliter illam; quia Verbum diuinum producit secundum fidem catholicam per intellectiōem; nam Pater formalissime intelligendo producit Verbum: ergo productio Verbi est formalissima intellectio; vnde omnes Sancti & doctores Ecclesiæ, reddentes rationem, cur secunda persona sit Filius & Verbum, tertia autem non sit Verbum neque Filius, dicunt esse; quia Verbum producit per intellectiōem, Spiritus sanctus per amorem; nam sicut in creatis Verbum mentis producit per actionem, & operationem intelligendi formaliter, siue per formalissimam intellectiōem; ita similiter in diuinis Verbum producit formalissime per intellectiōem; vnde Pater intelligendo se, relationes, diuinitatem, & cætera attributa formalissime generat Verbum; quare licet positum sit in opinione; an generatio ipsa formalissime dicat formaliter relationem, vel connotet illam, nihilominus tamen omnes vñanī consensu docent, intellectiōem diuinam formalissime esse generationem Verbi: ergo intellectio formalissime est actus secundus intellectus formalissime, qui modo nostro concipiendi est potentia generatiua; & intellectio modo nostro concipiendi fuit ab intellectu, tanquam operatio à sua potentia; & per intellectiōem reducit ad actum secundum intelligendi, & producendi Verbum.

Itaque sicut nunquam desinit intelligere Pater diuinis perfectiones, ita nunquam desinit per intellectum producere formalissime Verbum media intellectiōe. Quapropter sicut intellectus formalissime est potentia generandi quatenus intellectus; ita intellectio formalissime est generatio ipsa: sed vis generatiua est actus primus respectu generationis; ergo intellectus est actus primus respectu intellectiōis, quia intellectio est formaliter generatio, & intellectus est formaliter potentia generatiua; vnde sicut intellectus ex conceptu potentis intelligere, vel quia est vis perceptiua obiecti, reducit ad intelligendum actum per intellectiōem actualem, tanquam ad actum secundum; ita etiam quatenus est vis generatiua, seu potentia generandi reducit ad generandum actum per formalem intellectiōem, quæ formaliter est generatio, connotando solum relationem; quod his verbis docet Pater Suarez libro 3. de Trinitate, capite 11. numero 7. in medio, [negamus enim

intelligere rationale distingui in Patre etiam ratione ab intelligere essentiali, quatenus est actus intelligendi, sed solum distingui in relatione connotata, seu in modo habendi illud, non datum ab alia persona, sed à se:] ergo intellectus formalissime est potentia generandi, quatenus intellectus respectu generationis, & generatio formalissime est intellectio essentialis solum connotata relatione: ergo intellectus formalissime est potentia respectu intellectiōis; sed potentia est actus primus: ergo intellectus est actus primus respectu intellectiōis, & intellectio est actus secundus respectu intellectus: ergo intellectio non constituit primario, & essentialiter diuinam essentiam, quia diuina essentia non debet constitui per actum secundum, qui sit per modum fluxus, & operationis, sed potius per formalitatem permanentem, adhuc nostro modo intelligendi; qualis est intellectus, seu gradus intellectiui.

Explicatur exemplo, ideo enim Thomistæ omnes, & doctores Societatis negant contra Scotum personas diuinas constitui originibus, seu productionibus, ac proinde affirmant constitui relationibus, seu personalitatibus; quia origines, seu productiones considerantur per modum actionis, & fluxus, & non per modum permanentis formalitatis, quod requirebatur ad constituendas personas non fluentes, sed permanentes; adhuc nostro modo intelligendi; sed essentia diuina adhuc nostro modo intelligendi est omnino permanens sine vllō principio, & intelligere diuinum nostro modo intelligendi est per modum fluxus; quia est per modum operationis, & actionis vitalis habentis principium, à quo fluat, vt expresse docuit D. Thomas prima parte, quest. 14. in præfatione illius, intellectiōem esse operationem, verbis illis supra citatis, post considerationem eorum, quæ ad diuinam substantiam pertinent, restat considerandum de iis, quæ pertinent ad operationem ipsius, & quia operatio quædam est, quæ manet in operante, quædam vero procedit in exteriorem effectum; primo agemus de scientia, & voluntate; nam intelligere est in intelligente & velle in voluntate. Ecce intelligendi, & volendi actus ait esse operationes, & vt operationes esse in deo intelligente, & volente.

Quod autem sit operatio habens principium docet expresse, q. 1. de potentia, art. 1. ad primum, vt supra citauimus illis verbis, [essentiam dei non habere principium secundum rationem; cognitionem vero dei habere principium secundum rationem]; ergo diuina essentia non debet constitui vltimo per diuinum intelligere nostro modo concipiendi, supposito quod sit actus secundus, præsupponens actum primum intelligendi, vt his verbis docet ipse P. Herize in hac quest. c. 1. n. 10. in fine, [vnde omnes Scholastici, ac præcipue Aareolus, qui dedit initium huic doctrinæ, hoc ipso, quod negarunt actum primum essentiam Dei primum metaphysice constitui intellectiōe, arbitrati sunt, & conuerso vero scholastici adscribentes Deo actum primum intelligendi, asseruerunt, in eo actu primo constitui naturam Dei & intellectiōem actualem extra essentiam Dei considerant, & vt solū identice spectantem ad constitutionem nature absolutæ.] Quod etiam patet ex iis, quæ diximus supra, tum quando adduximus verba P. Suarez pro nostra conclusione immediate post D. Th. tum ratione prima ad probandam nostram sententiam. Confirmatur tota hæc ratio; quia actualis cognitio, & intellectio diuina concipitur à nobis

bis ut actus vitalis constituens Deum in actu secundo, viuente intellectualiter formaliter, ut sic; sed omnis actus vitalis nostro modo intelligendi est quidam motus: ergo intellectio concipitur à nobis, & ex parte modi nostri concipiendi, non ex parte obiecti, ut motus in Deo consideratur. Maior propositio certissima est ex communi doctrina Philosophi dicentis, non esse melius viuere, quam videre, intelligere; huiusmodi enim actus sunt formaliter vita in actu secundo. Minor etiam est manifesta; quoniam viuens in hoc distinguitur à non viuente, quod illud habet principium mouendi seipsum à seipso; non viuentia autem non mouentur à se, sed à generante; ut patet euidenter ex definitione viuendi, accepta à tota schola, tum Philosophorum, tum Theologorum, quæ sic se habet, [viuere est moueri à seipso] quod adeo verum est, ut D. Th. adhuc viuere diuinum dicat, esse quendam motum 1. p. q. 19. art. 1. ad 3. velle, & intelligere diuinum sunt quidam motus, quo Deus mouetur, à parte rei, æquiualeuter videlicet, aut virtualiter; per rationem autem formaliter: ergo omne viuere per rationem nostro modo concipiendi est formaliter moueri seu motus; ergo per modum fluxus, seu operationis concipitur à nobis; quia motus est actio, seu operatio; sed essentia diuina est omnino permanens, & nullo modo concipitur per modum fluentis: ergo essentia diuina ultimo non constituitur per viuere vllum, siue sic intelligere, siue velle; alias esset fluens sicut motus, per quem ultimo constitueretur: ideo enim tempus est fluens essentialiter; quia constituitur per formalitatem fluentem ultimo: ergo si diuina essentia constitueretur per motum, qui est fluens formalitas, seu fluxus essentialiter esset fluens, & non permanens, quod est falsissimum: ergo falsa vestra sententia, ex qua id sequitur:

65 Confirmatur totum hoc, ac declaratur amplius. Intellectio diuina concipitur ut motus: ergo ut actus mobilis mouentis se vitaliter ex vi illius, tanquam per motum: ergo ante ipsum motum intellectionis intelligitur mobile, ut potens se mouere per illum: ergo intelligitur Deus, & eius essentia iam constituta; cuius actus concipitur esse ipsa intellectio, & cum prius sit esse perfectum essentialiter, quam operari etiam ad intra; quia vnumquodque agit in quantum est in actu, sequitur manifeste, illam entitatem diuinam, quæ concipitur ante motum, ut mobile potens se mouere per intellectionem ad cognoscendum obiectum, esse essentiam diuinam, & ipsam intellectionem non esse, nec intelligi posse pertinere ad prædicata essentialia mobilis, quæ necessaria præsupponenda sunt; quia sicut est intellectio alicuius obiecti, ita debet esse alicuius subiecti, id est alicuius intelligentis intellectio; formaliter enim intellectio, ut diximus, est representatio: ergo alicui debet representare, non certe alteris: principio intelligenti per ipsam: ergo ante actuale intellectionem formaliter est principium intellectuum, cui representatio obiecti fit per actuale cognitionem.

66 Confirmatur euidentius, quia in Deo vis intellectualis, & potentia intelligendi, siue dicatur potentia logica, siue metaphysica distinguitur virtualiter à parte rei ab actuali intellectione: ergo distinguitur formaliter per intellectum ab illa; consequentia hæc est euidentis, quam late demonstrauimus in hac Metaphysica, disputar. secunda de ente, quæst. Vtrum ens præscindatur per intellectum, & distinguitur formaliter ab inferioribus, I. P. Tom. I.

quia statim ac datur distinctio virtualis à parte rei inter aliquas formalitates, concipit intellectus distinctionem formalem inter illas cum fundamento; quod non est aliud, quam distinctio ipsa virtualis; unde distinctio virtualis est quasi potentialis; cui correspondet tanquam actuale exercitium: extrinsecum rationis distinctio formalis per intellectum: ergo.

67 Antecedens sic demonstratur; quia illæ formalitates distinguuntur in Deo virtualiter, quibus conueniunt respectu eiusdem duo prædicata, quorum vnum est affirmatio, & alterum negatio, & communiter vocantur contradictorie opposita; ideo enim in Deo distinguuntur virtualiter, ratio entis, & ratio substantiæ, quia de ente verificatur conuenientia cum accidente, & de substantia existente in Deo negatur conuenientia cum ipso. Item diuinitas distinguitur virtualiter à paternitate, quia diuinitas conuenit Filio, non autem paternitas, quia communicata illi diuinitate, non communicatur ipsi Paternitas; sed vis intelligendi, aut potentia cognoscendi in Diuinis conuenit realiter cum intellectu Angelico; & intellectio diuina actualis non conuenit realiter cum meo intellectu realiter distinctio à mea intellectione; nam sicut ego per meum intellectum possum intelligere, & habeo vires ad intelligendum; ita Deus per intellectum potest intelligere; nam si non posset intelligere, non intelligeret, & habet vim intelligendi: ergo Deus per vim, & potentiam intelligendi conuenit cum meo intellectu, & non conuenit per intelligere; quia meus intellectus non est intelligere ipsum: ergo intelligere in diuinis, & vis intelligendi, seu posse intelligere distinguuntur virtualiter; atqui non sunt prædicata disparata, ut de se patet, sed potius prædicata pertinentia sequela: ergo vnum sequitur ex alio; sed non sequitur posse intelligere ex intelligere, aut vis intelligendi ex actuali intellectione: ergo è contra actuale intelligere seu actualis intellectio sequitur ex posse intelligere, seu ex vi intelligendi: ita ut per actuale intellectionem reducat in actum ipsum posse intelligere; sed posse, quod reducit per actuale intelligere ad actum, & ad quod sequitur intellectio actualis nostro modo intelligendi est potentia, seu actus primus intelligendi & intelligere comparatū cum ipso est actus secundus: ergo iam in Deo datur actus primus, & actus secundus intelligendi; quod his verbis expresse protulit D. Thomas 1. p. q. 41. art. 4. ad 3. [& ideo sicut potentiam ponimus creandi in Deo, ita possumus ponere potentiam intelligendi, aut generandi, vel spirandi sed intelligere, & velle non sunt tales actus, qui designent processionem alicuius rei à Deo distinctæ, vel essentialiter, vel personaliter, unde respectu horum actuum non potest saluari ratio potentiæ in Deo, nisi secundum modum intelligendi, & significandi tantū prout diuersimode significatur in Deo intellectus, & intelligere:] ergo iam in sententia D. Thom. datur actus primus, & etiam actualis intellectio tanquā actus secundus. Quod amplius vrgetur ex D. Th. qui clarissime hanc nostram doctrinam tradit 1. p. q. 14. in præfatione, ubi sic ait, [post considerationem eorum, quæ ad diuinam substantiā pertinent, restat considerandum de his, quæ pertinent ad operationem eius, &c. ubi cognitionem, & intellectionem vocat operationem.

Quod dilucidius, & euidentius docet eadem, quæstione art. 4. in corpore his verbis: [nam intelligere est perfectio, & actus intelligentis, hoc autem
H h 2 qualiter

qualiter sit considerandum est, sicut enim supradictum, est intelligere non est actio progrediens ad aliquid extrinsecum, sed manet in operante, sicut actus, & perfectio eius, propter esse est perfectio existentis, sicut enim esse consequitur formam, ita intelligere sequitur speciem intelligibilem; in deo autem non est forma, quæ sit aliud, quam suum esse; unde cum ipsa sua essentia sit etiam species intelligibilis, ut dictum est; ex necessitate sequitur, quod ipsum eius intelligere sit eius esse, & sic patet, quod in deo intellectus, & id quod intelligitur, & species intelligibilis, & ipsum intelligere sunt omnino unum, & idem. Ecce in his omnibus locis b. Thomas asserit, intellectionem esse operationem immanentem, & essentiam esse tum intellectum, tum speciem intelligibilem; sed operatio respectu intellectus, & speciei intelligibilis est actus secundum respectu actus primi: ergo in deo datur actus primus, & actus secundus intelligendi modo nostro concipiendi, & licet in verbis adductis dicat D. Thomas, quod in deo intellectus, & ipsum intelligere sunt omnino unum, & idem, illa particula, omnino, non destruit rationem actus primi, & secundum modo concipiendi, neque distinctionem inter intelligere, & intellectum per rationem, sed solum distinctionem à parte rei, ut contendebant aduersarii in eodem articulo. Quod amplius declarat in responsione ad primum his verbis, [ad primum ergo dicendum, quod intelligere, non est operatio existens ab ipso operante, sed manens in ipso,] & ideo docuit Angelicus Doctor *quest. 1. de potentia, artic. 1. ad primum*, cognitionem dei habere principium secundum rationem: atqui operatio habens principium sui esse est actus secundus, & principium illius est actus primus: ergo iam in deo datur modo nostro concipiendi actus primus, & actus secundus intelligendi.

SVBSECTIO VII.

Solutio aduersariorum impugnatur.

⁶⁹ Pater Herize ubi supra, *disputat. 2. de natura scientia. cap. 3. num. 23. §. his prædictis*, ideo negat dari in deo actum primum, & secundum intelligendi adhuc per rationem; quia nullum est prædicatum proprium actus primi seu potentiae, quod in suo formali conceptu ex sese non inuoluat imperfectionem. Cum autem ratio nostra Deum ut est in se concipiens adscribere Deo non possit prædicatum, quod ex ratione essentiali inuoluit imperfectionem, ideo nec per rationem constitui potest in deo potentia intelligendi radicalis, aut formalis, seu actus primus.

⁷⁰ Sed contra manifeste, quia dupliciter possumus concipere aliquam rationem Deo, primum solum ex parte nostri modi concipiendi in simplici apprehensione dei, secundum ex parte ipsius dei attribuendo deo per iudicium talem formalitatem, quam concipimus, verbi gratia, quando concipimus Deum eo modo, quo ab scriptura depingitur, ut ignis consumens, secundum illud: [Deus ignis consumens est;] vel quando consideramus ipsum per modum solis fulgentissimi, ut legitur in sacris libris, [sol iusticie deus noster,] aut tandem quando concipimus Patrem æternum per modum senis barba, & capite canum, eo modo quo legitur in *lib. Danielis*; hæc enim formalitates, seu rationes solum se habent ex parte modi nostri concipiens

di, & sistunt, ut ita dicam ex parte simplicis apprehensionis; quare si à nobis interrogetur utrum Deum sit ignis, sol, aut senex, eo modo quo à nobis concipitur per simplicem apprehensionem! Respondemus sine ulla dubitatione, nullo modo esse ignem, solem, aut senem, sed potius infinitam, spirituales, & perfectissimam substantiam sine ulla imperfectione corporeitatis, & accidentium, quæ reperitur in sole, igne, & senex. Ecce quomodo aliquid concipimus per simplicem apprehensionem de Deo, quod solum se habet ex parte simplicis apprehensionis, quodque minime attribuiamus, sed potius cunctis viribus negamus de Deo, in eo oppositum secundum fidem, & lumen nature cuius constantem affirmamus de ipso.

Ratio autem quare ita concipiamus per simplicem apprehensionem Deum est, quia ipsum imo & res spirituales non possumus in hac vita immediate intuitu, ut in se sunt, concipere, sed potius abstractiue, ac proinde mediate per creaturas, & per alienas species receptas per sensus secundum illud axioma, [nihil est in intellectu, quin prius fuerit in sensu,] quod intelligitur de intellectu in simplici apprehensione, nihil enim apprehendimus per primam cognitionem, nisi quod antea cognouimus per sensus, aut secundum similitudinem eorum, quæ per sensus cognouimus, quæ tamen cognitio postea tum in iudicio, tum in discursu adiuti lumine fidei aut principis scientiarum corrigimus, ut ita loquar, affirmando oppositum, quod per simplicem apprehensionem apprehenderamus, & conceperamus: cum autem omne quod per sensus cognoscimus mediantibus speciebus acceptis ab obiectis, sit corporeum, v.g. sol, homo, senex, & ignis, inde est, quod Deum, & res spirituales ad modum corporum necessario apprehendamus, neque possumus aliter concipere res spirituales. Quod adeo certum est, ut nulla dubitatio sit apud omnes Doctores; unde irridetur qui diceret, se Deum posse apprehendere non ad modum rei corporeæ, sed potius ut in se est, in quo statim caperetur, & convinceretur falsitatis solum interrogando ab ipso, ut explicaret nobis talem nouum modum concipiendi inauditum omnibus, cuius oppositum continetur in scriptura, ut patet ex locis nobis adductis.

Itaque necessario, & dum in hac vita sumus per modum rei corporeæ debemus Deum concipere: tunc sic, primus modus concipiendi licet imperfectiorem inuoluat non ideo vitandus, neque oppugnandus viro Theologo, ac Philosopho, tum quia deus, qui de seipso loquitur in sacra Scriptura vitatur hoc modo loquendi, & explicandi suam maiestatem; quia videt aliter cum hominibus non posse loqui, qui aduersus rebus corporeis de diuinis non nisi ad similitudinem corporis possunt loqui, ac proinde ipsis impossibilia non debent peti; satisfaciunt enim decori diuinitatis, seu obligationi loquendi de Deo, corrigendo per discursum, & indicium id, quod male de deo in simplici apprehensione concipitur, & satendo id ita concipere sequia aliud fragilitas humana non patitur; quare qui hunc modum concipiendi oppugnare intendit, docendo esse indignum Deo, fallitur manifeste, alias in Scriptura aliquid indignum Deo ponitur, quod non est dicendum, præcipue quando excellentia Dei infinita propter summam eminentiam ipsius à nostra tenet. Prima apprehensione aliter cognosci non potest, esset autem indignum Deo, si interrogati, an Deus sit corporeus & an sit eo modo quo per simplicem apprehensionem concipimus. Responderemus, Deum esse corporeum, & talem, qualem apprehendimus prima operatione intellectus, apprehendi autem vno modo

propter nostram fragilitatem, & quia aliter facere non possumus, & fateri per iudicium nostram miseriam, & cernui venerari infinitam illam maiestatem, fatendo millies, deum minime esse corporeum, sed infinitum ens, spirituale, infinite perfectum, sine vlla imperfectione infinitoque intervallo superans nostram tenuissimam capacitatem. Alio concipiendi modo corrigendo id, vt dixi, quod imperfecte per simplicem apprehensionem conceptum erat; nihil indignitatis habet respectu dei, quod nos secundum vires nostras possumus executioni mandare.

72 Quapropter ipse deus qui praecipit nobis, vt de ipso ageremus, & ipsum in mente haberemus, & ex alio capite condidit capacitatem, & fragilitatem nostram secundum quam aliter de deo cogitare non possumus, sine dubio nihil indignum a nobis committi aduersus infinitam perfectionem suam videt, quod euidenter patet; siquidem cognoscendo hoc, proponendoque in scriptura exemplaria quibus vtamur ad loquendum, & & cogitandum de ipso, iubet, & praecipit, vt sic loquamur & sic cogitemus de ipso, dum tamen per iudicium huiusmodi simplicem apprehensionem corrigamus.

73 Itaque, licet imperfectio sit in simplici apprehensione, hic modus cogitandi non est oppugnandus, quia est inenitabilis; oppugnandus autem deberet esse si modus concipiendi similis in iudicio repetitur.

74 Tunc sic, actum primum, & secundum concipimus solum in apprehensione; quia cognoscimus intellectum, & intellectionem diuinam per species creaturarum, in quibus datur actus primus, & secundus: ergo non est oppugnandus talis modus concipiendi, quia tota imperfectio illius sistit ex parte nostrae conceptionis, vt docebat P. Suarez, & non est ex parte obiecti, praecipue quia nos, qui ita concipimus, dum accedimus ad iudicium, dicimus & affirmamus in deo non dari actum primum distinctum a secundo, sed potius esse vnam simplicissimam, & indiuisibilem entitatem: ergo nihil tribuimus deo imperfectionis. Patet consequentia, quia omne quod tribuitur alicui subiecto, debet esse per affirmationem; & enuntiationem de illo; atqui tota affirmatio est in iudicio & non in simplici apprehensione: ergo etiam si imperfecte cognoscamus Deum, nullam imperfectionem ei tribuimus, quia simplex apprehensio nihil tribuit obiecto proprie loquendo: ergo propter hanc attributionem falsam cogitatum ab Herize non debet oppugnari talis modus concipiendi, quia qui ita oppugnat, oppugnat nostram fragilitatem, & vult vt aliter quam possumus de Deo loquamur, quod est indignum viro sapienti.

75 Quod sic manifeste demonstratur ad hominem; quia maior imperfectio est in aliquo subiecto esse corpus, quam habere in intellectu actum primum & secundum, & ideo minus imperfectionis habet Angelus, quam lapis, & reliqua corporea, etiam si habeat ille actum primum, & secundum intelligendi; quia spiritualis est, & non corporeus, & illa habent imperfectionem corporis, quare imperfectius concipit Deum per simplicem apprehensionem, qui considerat ipsum ad modum corporis, quam qui concipit illum, ac si haberet actum primum, & secundum in intellectu. Vnde turpius erraret qui iudicaret Deum, & affirmaret, ipsum esse corporeum quam qui diceret esse spirituale, & infinitam substantiam habentem actum primum, & secundum intelligendi; quia primum

est summa, & maxima imperfectio, quae in rebus potest excogitari; secunda autem licet imperfectio sit, nihilominus tamen reperitur in perfectissimis omnium creaturarum v.g. in Angelis; atqui tu ipse, qui oppugnas actum primum, & secundum in Deo solum per simplicem apprehensionem conceptum, concipis, & apprehendis Deum per modum corporis: ergo imperfectius amplecteris, & quod non est ita imperfectum oppugnas.

Quare sicut tu iure optimo irrides illum, qui multis verbis, & argumentis persuadere contenderet, te non debere apprehendere Deum ad modum corporis, eo quod esset imperfectissimus modus concipiendi; quia talis imperfectio non refunditur in Deum, sed sistit in nostro modo concipiendi, dum tamen in iudicio non tribuamus Deo corporeitatem; praesertim cum aliter Deum apprehendere non possumus propter nostram fragilitatem. Ita similiter nos irridemus illos, qui dicunt, non debere nos per simplicem apprehensionem vim intelligendi diuinam ad modum actus primi, & secundi, cum talis imperfectio non refundatur in Deum, sed sistat in modo nostro concipiendi, praecipue cum in iudicio asseramus nullum dari in Deo actum primum, & secundum: ergo sicut tu sine vlla imperfectione ex parte Dei concipis Deum ad modum corporis, qui est imperfectissimus omnium cognoscendi modus, a fortiori sine vlla imperfectione ex parte ipsius poterimus apprehendere Deum per modum actus primi & secundi, qui modus concipiendi non est aequo imperfectus, ac primus.

77 Declaro amplius, tu, & omnes Theologi concipiunt distinctionem inter attributa diuina, imo inter gradus diuinae essentiae, & nihilominus ex tali modo concipiendi, quia solum se habet ex parte conceptionis & sistit in sola apprehensione intellectus, nulla refunditur imperfectio Deum, quae sine dubio tribueretur, si a te, & a Theologis omnibus ita affirmaretur per iudicium, sicut concipitur per simplicem apprehensionem, vnde tale iudicium deberet oppugnari, vt impium, ac proinde deberet corrigi, & simplex apprehensio debet defendi, quia licet imperfecta sit, est tamen necessaria propter nostram tenuitatem, & fragilitatem ad intelligentiam mysteriorum nostrae fidei: ergo similiter defendenda est, & non oppugnanda conceptio per simplicem apprehensionem actus primi, & secundi intelligendi in Deo. Nec obstat dicere Deum habere fundamentum in ipso, non vero actum primum, & secundum; quia etiam actus primus, & secundus intelligendi habet fundamentum in ipso Deo, vt iam supra demonstraui.

Deinde, quia etiam si non daretur fundamentum in Deo ad aliquid, potest illud concipi de Deo cum imperfectione ex parte nostra, & sine vlla imperfectione ex parte ipsius, quia solum sistit, vt dixi in apprehensione simplici, quia ex illa ad obiectum nulla refunditur imperfectio: quod patet euidenter dum concipimus Deum ad modum corporis, in quo nullum est fundamentum ad talem corporeitatem concipiendam, & nihilominus quia in creaturis omnibus, per quas concipimus Deum, & ex quibus accepimus species per sensus ad agendum de Deo, & sine quibus nihil de ipso cogitare possumus, datur essentialiter & necessario corporeitas, sufficit hoc vt sine vlla imperfectione, & sine vlla reprehensione, imo conformiter ad modum loquendi scripturae accommodatum fragilitati nostrae, necessario, & inenitabiliter loquamur, & cogitemus de ipso: ergo si in omnibus creaturis

246 Disputatio XVIII. De scientia in Deo.

ris non solum corporeis, sed etiam spiritualibus necessario datur actus primus, & secundus in actibus vitalibus, & in potentiis eorum: sine vlla imperfectione, sumpto hoc fundamento, possumus apprehendere Deum sine vlla imperfectione ex parte ipsius ac si haberet actum primum, & secundum intelligendi; quia non est maior ratio vnius, quam alterius; imo si aliqua assignanda est, potius concedenda est ex parte huius conceptionis quam ex parte illius, cum hac non sit æque imperfecta ac illa, & ex alio capite sit æque necessaria ac eadem.

78 Amplius videtur hæc veritas; quia priora sunt secundum Concilium Nizenum necessaria liberis, utique secundum modum nostrum concipiendi; sed essentia ultimo constituta est maxime necessaria: ergo essentia ultimo constituta, est prior nostro modo intelligendi tam actibus liberis divinæ voluntatis, quam scientia libera: ergo pro illo priori, in quo concipitur deus in gradu intellectivo, & volitivo, concipitur ut potens velle futura, nondum tamen volens illa actu: ergo similiter debet concipi ut potens cognoscere futura, nondum tamen actu cognoscens illa: patet et consequentia; quia gradus intellectivus, qui in Deo concipitur pro illo priori est in ordine ad intelligendum futura, & existentia; sicut etiam est vis intelligendi Deum ipsum, & creaturas futuras; sed respectu creaturarum futurarum & existentium non est actualis cognitio; quia non datur actu obiectum illius cognitionis, & non potest dari actualis cognitio sine obiecto; quia est terminatio ad illud; cum autem pro illo priori non detur creatura futura, aut existens, nullo modo datur obiectum scientiæ visionis illius, ac per consequens non datur actualis scientia visionis: ergo datur posse, seu potentia ad actu cognoscendum, quia illa potentia, seu illud posse utpote necessarium, & minime liberum præintelligitur ad omnem actum liberum, & ad omnem futuritionem, ac proinde est in illo priori, quo necessaria præcedunt libera, postea autem quando decernit Deus futuras creaturas, actu cognoscit illas: ergo nostro modo concipiendi transit Deus de posse cognoscere futuras creaturas ad actu cognoscere illas: atqui actu cognoscere est actus vitalis intelligendi, & cognoscendi: ergo datur in Deo transitus de potentia vitali ad actum vitalem secundum; sed non potest dari talis transitus de posse ad actum, quin detur actus primus cognoscendi, & intelligendi: ergo Deus nostro modo concipiendi habet actum primum intellectus.

79 Videtur manifeste; quia plurima Deus non scit hac scientia libera, quæ tamen posset scire: ergo est in actu primo sciendi respectu eorum. Antecedens probatur; quia plura Deus potest creare, quod nunquam creaturus est, quæque si crearet decrevisset; hoc ipso cognoscerebatur à Deo scientia libera, quæ tamen modo non cognoscit: ergo multa hac scientia non cognoscit Deus quæ potest scire; consequentia etiam videtur manifesta; quia actus primus sciendi nihil est aliud, imo neque esse potest, quam potentia indifferens ad sciendum, & non sciendum, quæ ita non scit aliqua, quæ potest scire; sed Deus respectu obiectorum, quæ posuimus pro illo priori ante decretum liberum habet potentiam cognoscendi, cum indifferencia ad sciendum, & non sciendum illa; imo & infinita, & post decretum liberum scit aliqua quæ posset non scire, si crearet illa

non decrevisset, & non scit alia, quæ posset scire per scientiam visionis, si scire decrevisset illa: ergo habet actum primum sciendi.

Respondet P. Herize *tract. 1. disp. 2. cap. 2. num. 8. §. ad secundum*, his verbis: illa propositio æquiuocationem continet & omnino distinguenda est, quam plurima Deus non scit hac scientia libera, quæ tamen posset scire; si illud, non scit, negat ex parte Dei aliquam formalitatem scientiæ, seu representationis in ordine ad quam deus ipse non sit in actu; sed in potentia, falsa est propositio; si vero solum neget ex parte creaturarum obiectum determinatam veritatem absolutam, vera est propositio. Etenim Deum scire quid complexum est, & ex parte Dei importat actuale scientiam ex parte obiecti actuale cognoscibilitatem, complexum hoc absolute deficit; unde in rigore negandum absolute est, non scire illa quia ut deficit absolute, sufficit deficitus ex parte, non vero deficit ex parte scientiæ actualis in Deo, sed potius ex parte actualis cognoscibilitatis in obiecto.

Sed contra manifeste, & primo contra hanc solutionem insurgunt omnia argumenta, quæ infra à me proponuntur contra eandem solutionem Patris Herize, quæ applicando illam ad actus voluntatis diuinæ docet, actum liberum esse quid complexum ex creatura, & ipsa entitate Dei; quod efficaciter oppugno ex natura actum vitalem, ibi late dicta videantur, quibus superseco sciens, & prudens, ne eadem prolixè repetantur; sed intellectio diuinæ creaturarum futurarum est actus vitalis perfectissimus divinæ naturæ: ergo non potest esse complexum ex divina natura, & ex creatura futura quatenus, cognoscibilis.

Deinde quia nulla est formalitas inter eas quæ assignantur ab Herize, per quam constituitur formaliter deus in esse cognoscens, non cognoscibilis creaturæ, quia hæc non est actualitas cognoscendi ex parte dei, sed potius ratio obiectiva potentialis, ut possit cognosci ab ipso Deo, neque natura ipsa diuina prout concipitur secundum se, quia secundum se solum est posse cognoscere creaturas futuras, & actuales, & ideo natura secundum se diuina, quantum est ex parte sua sine vlla additione, neque reali, neque rationis concipitur eodem modo post actum liberum divinæ voluntatis, ac ante illum, ut his verbis docet P. Herize, ubi supra eodem cap. 2. num. 4. §. *verum doctrina hæc*. [Modo suppono cum ipso P. Molina, communiorique Theologorum sententia, tempestate nostra omnino ab omnibus affirmata, nempe decretum liberum, & scientiam liberam nihil reale intrinsecum addere, volitione necessariæ, & scientiæ necessariæ, siue, dicas id esse re ipsa distinctum, siue solum ratione, etenim si affirmas id esse re ipsa distinctum, etenim si affirmas id esse re ipsa distinctum, si dixeris sola ratione esse distinctum, & nihilominus fieri quandam additionem rationis, cum nec additio, nec diminutio realis fieri possit rei per suam realem naturam, quantumvis tu eam in varios diuidas conceptus plane affirmas contra ipsum lumen naturæ.]

Eccè quomodo docet hic auctor, scientiam liberam creaturarum futurarum nihil addere supra naturam divinam, neque re, neque ratione distinctum, sed naturam divinam ex se ante actum liberum divinæ voluntatis non erat actualis cognitio creaturarum futurarum, quia pro illo priori non

Quaest. II. Vtrum Deus const. form. intell. 247

dabatur obiectum actualis cognitionis, sine quo non datur actualis cognitio in Deo; unde haec est vera causalis, ideo cognoscit Deus creaturas futuras; quia ipsae futurae sunt in seipsis: ergo natura diuina quantum est ex se, & ex parte sua intrinseca formalitatis est indifferens, vt cognoscat, & non cognoscat creaturas futuras; quare si dantur, cognoscit illas; si non dantur, non cognoscit easdem; unde pro priori ante decretum liberum absolute non scit futuras creaturas actu, & nihilominus ante decretum, & pro priori illo non potest negari, quin possit Deus cognoscere creaturas futuras: unde Deus quantum est ex se praescindit a cognitione actuali creaturarum futurarum, & minime praescindit a posse cognoscere illas: atqui post decretum liberum diuina voluntatis nihil additur adhuc per rationem intrinsecum diuinae naturae, sed solum additur futuritio creaturarum: ergo nullo modo datur actualis cognitio futuritiois; patet haec consequentia, quia post actum liberum solum datur adhuc nostro modo concipiendi ex parte Dei natura ipsius, quae quatenus intrinseca entitas est solum posse cognoscere creaturas; ex parte creaturarum solum datur adhuc modo nostro concipiendi intelligibilitas sine alia formalitate praeter illam, quae nihil aliud est, quam potentia passiva, seu posse cognosci: ergo nostro modo intelligendi solum datur, & posse cognoscere, & posse cognosci; sed ex duplici posse solum non potest coalescere actu cognoscere: ergo secundum vestra principia non potest saluari actualis scientia diuina: patet consequentia, quia actualis scientia diuina distinguitur virtualiter a parte rei, & formaliter nostro modo concipiendi a posse cognoscere, & a posse cognosci; ergo praeter posse cognoscere, & posse cognosci addenda est alia formalitas distincta ab illis, per quam de potente cognoscere transeat Deus nostro modo concipiendi ad actu cognoscere creaturas futuras, & actuales, vt possit denominare creaturas futuras, quae ex se cognoscibiles sunt actu cognitae: patet consequentia, quia quando aliqua formalitas distinguitur a potentia vt transeat potentia ad actum illius formalitatis, debet fieri additio illius supra potentiam; sed formalitas actualis cognitionis distinguitur virtualiter, & formaliter ab ipsa potentia cognoscendi, & ab ipso obiecto cognoscibili: ergo quando actu cognoscit Deus tale obiectum, additur virtualiter a parte rei formalitas cognitionis intrinsecae cognoscenti, & extrinsecae obiecto, & formaliter per intellectum.

83 Minor illa sic demonstratur, quia creatura conuenit cum Deo a parte rei per suum intellectum, & potentiam intelligendi, hoc est intellectus creaturae conuenit cum posse intelligere diuino, & non conuenit cum actuali cognitione diuina; quia noster intellectus non est actualis cognitio; sed conuenire, & non conuenire a parte rei, vt patet ex saepe dictis indicat distinctionem virtualem a parte rei inter perfectiones diuinas, & distinctionem formalem rationis ratiocinatae inter easdem: ergo posse intelligere creaturas futuras, & actu intelligere easdem distinguuntur virtualiter a parte rei, & formaliter per intellectum.

84 Vrgetur, ex posse cognoscere diuino creaturas posibles, & ex posse cognosci illarum praecise, & formaliter sine vlla additione aut interuentione alterius formalitatis intrinsecae naturae diuinae, non potest coalescere actualis cognitio necessaria Dei; quia actualis cognitio Dei distinguitur vir-

tualiter a posse cognosci diuino, vt patet ex conuenientia, & non convenientia, quae datur cum posse intelligere diuino, & posse intelligere creaturam simul cum intellectu actuali eiusdem, eodem modo quo nuper argumentum confestim; quapropter intelligibile est, quod ex posse intelligere, & ex posse intelligi ex parte obiecti, scilicet creaturae possibili, confurgat in Deo sine vlla addito realiter formaliter, vt est certum, neque virtualiter, aut formaliter per intellectum denominatio cognoscentis formaliter actu creaturas, quia nulla potest resultare denominatio sine aliqua forma a qua sumatur illa; sed inter illas formalitates, quae assignantur nulla est a qua possit sumi denominatio actu cognoscentis: ergo per illas formalitates praecise sine vlla alia additione non potest denominari Deus actu sciens creaturas posibles. Patet consequentia; quia omnes illae formalitates solum sunt potentiales, scilicet posse cognoscere, & posse cognosci, & denominatio, quae actu resultat non est solum posse cognoscere; sed actu cognoscere creaturam possibilem: ergo haec denominatio nullo modo potest resultare in Deo praecise ex illis formalitatibus sine vlla additione saltem per rationem.

Deinde, quia denominatio posse cognoscere petit necessario cognoscibilitatem, seu posse cognosci in obiecto, & posse cognoscere in Deo; sed actualiter cognoscere est distincta denominatio in Deo: ergo petit distinctam formalitatem praeter illas, a qua proveniat scilicet actualem terminationem, quam activam ex parte Dei intrinsecam ipsi, & actualem terminationem extrinsecam passivam ex parte creaturae possibili. Patet consequentia, quia distincta denominatio petit distinctam formam, quia denominatio est quasi effectus formalis formae; sed distinctus effectus formalis petit distinctam formam: ergo distincta denominatio in Deo, qualis est actu cognoscere creaturas posibles petit actualem cognitionem ex parte Dei, & non sufficit posse cognoscere ex parte ipsius; ergo ex solum posse cognoscere ex parte Dei creaturas posibles, & solum praecise ex posse cognosci ipsarum non potest resultare denominatio actu cognoscentis illas necessario.

Quod amplius vrgetur, quia in Deo datur posse cognoscere creaturas posibles, & actu cognoscere illas necessario, & haec formalitates distinguuntur virtualiter a parte rei in Deo, & formaliter per intellectum; sed distinctis formalitatibus distinctae denominationes correspondent: ergo posse cognoscere diuino creaturas posibles, & actu cognoscere illas correspondent distinctae denominationes scilicet posse cognoscere, & actu cognoscere: ergo actu cognoscere non responder formalissime, & praecise potentiae cognoscendi in diuinis, sed potius actuali intellectioni distinctae a posse cognoscere virtualiter a parte rei, & formaliter per intellectum. Deinde sicut in Deo datur formalitas distincta ab actuali cognitione, scilicet posse cognoscere, ita similiter in obiecto datur duplex formalitas distincta, correspondens vtrique formalitati diuinae, scilicet posse cognosci & actu cognosci; prima formalitas est intrinseca creaturae, scilicet veritas transcendentalis, quae quatenus attributum entis est intrinseca illi. Secunda formalitas est extrinseca, quae provenit ab actuali intellectu diuino. Prima formalitas est necessaria, cum prima formalitate diuina ad deo

denominandum Deum potentem cognoscere creaturas.

Itaque hæc denominatio Deus potest cognoscere creaturas possibiles petit necessario vtrumque, scilicet & naturam diuinam, & intelligibilitatem creaturarum: sed præter illam denominationem datur alia in Deo, scilicet actu cognoscere creaturas possibiles, à qua denominantur creaturæ actu cognita: ergo hæc denominatio distincta à prima petit distinctionem in Deo formalitatum; quia ut dixi, distincta denominatio petit distinctam causam vel quasi causam denominandi; atqui neque in natura diuina neque in obiecto assignatis diuersitatem, quia ad vtramque denominationem, scilicet potentis cognoscere, & actu cognoscere tribuitur eadem omnino natura diuinam, sine vlla differentia ex parte sui adhuc per rationem, & eandem intelligibilitatem creaturæ sine vlla distinctione ex parte ipsius: ergo ex vestra sententia non potest dari duplex denominatio in Deo, sed vnica; atqui hoc est falsum, vt experientia patet; ergo assignandum est aliquod discrimen, hoc non est ex parte obiecti: ergo debetis assignare ex parte ipsius naturæ diuinæ, quia non est aliud, ad quod recurramus; hæc autem differentia consistit in hoc, quod ad primam denominationem requiritur formaliter potentia terminandi, seu tendendi vitaliter ad obiectum; ad secundam autem requiritur actualis terminatio vitalis intrinseca in ipso Deo, quia est vita perfectissima Dei, nam vita Dei non est solum posse viuere, aut posse intelligere sed potius actualiter viuere intelligendo, & amando; atqui actualis vita non est denominatio extrinseca, sed intrinseca: ergo terminatio actualis, quæ est actualis intelligere est intrinseca formalitas in Deo.

86 Quod autem differentia, & distinctio ad has denominationes non sit ex parte obiecti, sic euidenter demonstratur. Quia in obiecto solum datur cognoscibilitas, & actualis cognosci; sed cognoscibilitatem assignatis ad denominationem potentis cognoscere, & eandem assignatis ad denominationem actualiter cognoscendi: ergo nihil diuersum assignatis ex parte obiecti, nec potest assignari actualiter cognosci, quia actualiter cognosci est effectus formalis extrinsecus actualis cognitionis diuinæ; atqui effectus formalis aliquis formalitatis non potest assignari pro constituto formali suæ causæ, quia omnis causa est prior suo effectui, & quod est prius non dependet, neque constituitur à posteriori, de quo multa dicam *disputatione sequenti de actibus liberis*: ergo actu cognosci in obiecto non potest assignari ad denominationem cognoscens actualiter, ac proinde ad talem denominationem, vt distinguitur à denominatione potentis cognoscere nulla datur differentia ex parte obiecti: ergo querenda est ex parte diuinæ naturæ intrinseca ex parte ipsius, quæ nihil aliud est, quam actualis intellectio distincta à posse intelligere creaturas possibiles.

Dices, in Deo nullo modo distingui posse cognoscere creaturas possibiles ab actuali cognitione illarum.

87 Sed contra; & insurgunt nuper dicta, videlicet quod non possit dari duplex denominatio in deo, scilicet potentis cognoscere, & actu cognoscere; deinde patet per se, quia deinde quia vt

ta, quorum vnum est affirmatio, & alterum negatio illius; sed de posse cognoscere creaturas possibiles necessario, & de actuali cognitione diuina verificantur huiusmodi prædicata simul respectu eiusdem intellectus Angelici, quatenus distinguitur à parte rei à sua intellectione; nam posse cognoscere in diuinis conuenit realiter cum tali intellectu, & actualiter cognoscere non conuenit realiter, sed potius differt ab intellectu angelico vt sic: ergo posse intelligere creaturas possibiles, & actu intelligere illas distinguuntur necessario, aut formaliter, ex natura rei, aut virtualiter à parte rei; aut saltem minimum ratione rationcinata per intellectum; & si in hac materia non concludit hoc argumentum, ratione illius non poterit concedi distinctio aliqua inter attributa, relationes, & essentiam, vt efficaciter contendunt aduersarij, præcise propter hanc rationcinationem, sed posse intelligere, & actu intelligere, seu actualis intellectio se habent, vt actus primus & secundus: ergo iam in Deo datur actus primus, & secundus nostro modo concepiendi in intellectu ne necessaria: ergo à fortiori in intellectu libera, vbi magis vrgent argumenta, vt patet ex dictis.

88 Ex quibus amplius sic confirmo nostram sententiam explicando applicando; difficultas scientiæ libera, sicut datur in Deo posse cognoscere creaturas possibiles, datur etiam posse cognoscere creaturas futuras & actuales; & sicut datur in Deo actu cognoscere creaturas possibiles; ita datur in ipso actu cognoscere creaturas futuras, & existentes; & sicut posse cognoscere creaturas possibiles distinguitur ab actu cognoscere illas in diuinis; ita similiter posse cognoscere creaturas futuras, & existentes distinguitur ab actu cognoscere easdem propter conuenientiam, & non conuenientiam, &c. sed actu cognoscere distinctum à posse cognoscere creaturas possibiles est formalitas intrinseca vitalis in Deo, & non solum denominatio extrinseca ab obiecto: ergo similiter actualiter cognoscere creaturas futuras, & existentes est actualis intrinseca formalitas, & non solum denominatio extrinseca, aut complexum ex natura diuina, & obiecto. Pater consequentia, quia ideo in cognitione necessaria actualiter cognoscere est intrinseca formalitas, & non complexum ex obiecto, & natura diuinæ; quia cognoscere actualiter creaturas possibiles est viuere diuinum, seu vita actualis diuina, quæ quatenus talis petit adæquate esse intrinsecam; sed etiam cognoscere actualiter creaturas futuras, & existentes est vita diuina, seu viuere actuale diuinum: ergo non potest esse denominatio extrinseca, aut complexum formaliter ex obiecto & natura diuinæ; quia non est maior ratio vnius, quam alterius. Minor illa sic probatur; quia vita diuina, seu viuere actuale est intelligere infinitum includens omnem rationem intellectus, ac proinde est omni-intelligere, aut omnis intellectio, hoc est intellectio omnium intelligibilium; sed intelligere aut intellectio creaturarum futurarum, & existentium, est verum, proprium, & formalissimum intelligere: ergo est vere proprium, & formalissime viuere diuinum.

89 Exemplo probatur, in Angelo posse intelligere esse posse viuere, & actu intelligere est actu, & formalissime viuere: sed tam intelligere creaturam possibilem, quam existentem, est verum intelligere, & est verum viuere; itaque sicut intelligere possibilem in Angelo est actu intrinseca Angelo, eo quod

vita est; ita similiter intelligere creaturam existentem in Angelo est adæquate intrinseca formalitas in ipso; quia adæquate est vita actualis sine eo quod inter vtrumque intelligere quoad hanc rationem intrinsecæ formalitatis detur discrimen, aut differentia aliqua; quia ubicunque datur eadem ratio formalis, debet dari idem effectus, vel quasi effectus formalis, & non diversus: sed in vtroque intelligere Angeli datur eadē ratio formalis vitæ quæ ex sua natura petit esse adæquate intrinseca: ergo in vtroque intelligere datur ratio adæquate intrinseca.

90 Tunc sic, sicut intelligere creaturas possibles in Deo est viuere in Deo formalissime, & quia est viuere formalissime est adæquate ratio intrinseca in Deo; sed etiam intelligere creaturas existentes est formalissimum viuere diuinum, vnde à cognitione huiusmodi, & à cognitione creata præscinditur ratio communis vitæ actualis vt sic: ergo cognoscere in Deo creaturas futuras, & existentes adæquate, & formaliter est intrinseca ratio, & minime denominatio extrinseca ab obiecto; vnde intelligere diuinum creaturarum futurarum & existentium non solum addit obiectum creatum, vt male docebat Herize, sed etiam modo nostro intelligendi formaliter & virtualiter à parte rei actualement tendentiam, terminationem vitalem, & vitalem representationem, seu perceptionem actualement futuri, & existentis obiecti; quapropter sicut in creatis cognoscere actu obiectum addit supra posse cognoscere formaliter à parte rei representationem actualement vitalem distinctam formaliter à parte rei à posse cognoscere, & intrinsecam respectu intellectus; ratione cuius per solam positionem posse cognoscere, & per solam positionem obiecti cognoscibilis sine additione formalitatis dictæ non posset intelligi actualis cognitio; quia actualis cognitio distinguitur formaliter à parte rei intrinsece à posse cognoscere, & extrinsece à posse cognoscere obiecti.

91 Ita similiter actu cognoscere creaturas existentes aut futuras addit supra posse cognoscere in Deo, non formaliter à parte rei, sed solum virtualiter, formaliter tamen per intellectum actualement representationem intrinsecam vitalem perceptionem, tendentiam seu terminationem intrinsecam vitalem actualement; sine quibus nullo modo potest constitui in esse actu intelligentis, & cognoscentis, quapropter sine hac tendentia, & actuali representatione vitali virtualiter, & æquialenter addita intrinsece supra posse intelligere nullo modo potest esse Deus actu intelligens, etiam si milles ponatur obiectum intelligibile, & aliquetur posse intelligere; quia actualis intellectio, tendentia, & representatio vitalis distinguitur virtualiter à parte rei intrinsece à posse intelligere creaturas futuras, & existentes, & formaliter realiter ab obiecto.

92 Tandem, quia obiectum solum concurrendi terminatiue, & non formaliter ad constitutionem potentie in esse viuentis; quia constitutio viuentis est intrinseca, & immanens formaliter adæquate, licet terminatiue, & obiectiue sit extrinseca, hoc est licet petat pro termino & obiecto formali extrinsecam rationem, quæ terminet constitutionem intrinsecam adæquate viuentis; v. g. Petrus videndo parietem viuat vita sensitua, & quia viuere est formaliter adæquate

intrinsecum, licet obiectiue, & terminatiue sit extrinsecum, paries nullo modo concurrendi formaliter ad constitutionem Petri videntis, sed solum terminatiue, & obiectiue terminando extrinsece visionem adæquate intrinsecam actualement, & idem est de intelligere, velle & reliquis quod etiam contingit per vos, & per omnes in intelligere, seu cognoscere necessario Dei, ad quod formaliter non concurrendi obiectum, sed solum terminatiue extrinsecè, hoc est terminando solum totam & adæquate intrinsecam intellectionem necessariam, in cuius formalem, & intrinsecam seu essentialem constitutionem non ingreditur obiectum, quia est viuere formaliter.

Atqui intelligere creaturas futuras, & existentes est viuere formaliter in Deo: ergo ad constitutionem talis intellectionis diuinæ, aut diuini intelligere non concurrendi formaliter obiectum intelligibilitas nimirum futuritionis, & existentie, sed solum terminatiue, & obiectiue, hoc est terminando extrinsece totam & adæquate intrinsecam intellectionem illatam totaliter se habentem intrinsece ex parte Dei, tanquam formalitatem non admittentem in sui formali constitutione intelligibilitatem creaturarum futurarum, & existentium; (quia aliunde, & non ab obiecto, scilicet per representationem, & tendentiam vitalem reperitur constituta in Deo) requirerent tamen vt terminum extrinsecum suæ tendentiæ vitalis ipsum obiectum, seu intelligibilitatem creatam: ergo falso asserit Herize intellectionem diuinam actualement, seu scientiam visionis creaturarum futurarum formaliter solum addere, tanquam formale constitutum scientie ipsam intelligibilitatem obiecti; quia vitale adæquate non potest formaliter per non vitale, quale est intelligibilitas obiecti constitui.

94 Vergetur, & declaratur amplius; quia nulla relatio, vel quasi relatio formaliter potest constitui in suo esse per suum terminum, licet terminatiue, & obiectiue constituatur per illum, præcipue in relationibus transcendentalibus, vel quasi transcendentalibus, aut in formalitatibus connexis cum obiectis; v. g. omnipotentia, licet terminatiue petat creaturas possibles, non tamen formaliter constituitur per illas, & idem est de exemplaribus diuinis, seu de scientia simplicis intelligentie; nam scientia leonis possibilis, aut exemplar illius; licet requirat pro termino, & obiecto leonem; formaliter tamen non constituitur in suo formali esse per leonem, quia est relatio, aut secundum dici, aut transcendentalis ad leonem; quapropter secundum nostram fidem catholicam certissimum est, licet pater petat necessario filium vt terminum, & filius patrem eodem modo. Spiritus sanctus vtrumque tanquam terminum suæ relationis, quatenus sunt vnum principium; nihilominus tamen neque Patrem constitui formaliter in esse Patris per filium, neque filiationem per paternitatem, neque spirationem passiuam per relationem spiratoris actiui; itaque nulla relatio, siue sit secundum esse, siue secundum dici constituitur formalissime in suo esse per suum terminum vel obiectum.

Et ratio euidens à priori est est; quia vnum oppositum formaliter non constituitur per alterum sibi oppositum, licet extrinsece respiciat illud, vt videre est in frigiditate respectu caloris, in tenebris respectu lucis, in vno con-

tradictorio respectu alterius; sed relatio est opposita suo termino: ergo nullo modo potest constitui formaliter per suum terminum. Minor est certa ex omnibus Doctoribus sequentibus Aristotelem, qui posuit quatuor genera oppositorum scilicet contrariorum, privativorum, contradictoriorum, & relativorum: ergo relatio est opposita suo termino; de quo latissime ago in Logica prædicamento de relatione. Maior illa est certa, quia ut duo prædicata concurrant ad constitutionem unius debent simul coniungi, & existere in eodem subiecto constituto per illa; quia omnis constitutio est per unionem, aut identitatis, aut coniunctionis; sed duo opposita non possunt simul coire in eodem subiecto, sed potius ex vi suæ definitionis mutuo se expellunt, & excludunt, quia opposita sunt, quæ sub eodem genere maxime distant, & ab eodem subiecto mutuo se expellunt: ergo duo opposita nullo modo possunt formaliter constituere unum; & à fortiori unum oppositum non potest constitui ab alio; quia constitutum non solum est simul cum constituto, sed etiam essentialiter, & formaliter intra ipsum, quod nullo modo potest contingere in uno opposito respectu alterius.

96 Sed scientia, intelligere, & intellectio divina est relatio, aut secundum dici, aut transcendentalis, ad suum obiectum; unde scientia Dei respectu creaturarum, aut quæ cognoscit creaturas formaliter & per se quatenus illas cognoscit, non est ad se, sed ad aliud: ergo est opposita suo obiecto, & intelligibilitati illius, præcipue si obiectum est creatum, quia scientia divina, infinita & increata opponitur obiecto finito, & creato: ergo formaliter non constituitur per suum obiectum, & intelligibilitatem illius licet terminative petat, & requirat illum.

97 Atqui scientia visionis, seu intellectio divina actualis per quam Deus cognoscit creaturas futuras & existentes, est vera & propria scientia infinita, & increata Dei, seu verum, & proprium intelligere divinum increatum, & imparticipatum seu infinitum habens pro obiecto intelligibilitatem creatam finitam, & limitatam: ergo est formalitas ad aliud, ac proinde est relatio, aut secundum esse, aut secundum dici habens pro termino opposito relativo formaliter rationem intelligibilitatem creatam: ergo evidenter & manifeste sequitur scientiam visionis formaliter non constitui à cognoscibilitate creaturæ futuræ, & existentis licet petat terminative illam: ergo præter cognoscibilitatem creaturatum, & præter posse cognoscere ex parte Dei requirit formaliter aliquid, per quod formaliter constituitur in esse actualis intellectio, & ratione cuius nostro modo intelligendi transeat Deus formalissime de potente intelligere ad actum intelligere, quod nihil aliud potest esse, nisi actualis tendentia vitalis, actualis vitalis terminatio seu actualis representatio, & præceptio vitalis ad æquata obiecti creati; atqui actualis intellectio, representatio, & tendentia vitalis est actus secundus intelligendi comparatus cum posse intelligere, & posse intelligere comparatum cum actuali intellectio, seu tendentia à vitali est actus primus: ergo iam datur in Deo nostro modo concipiendi actus primus, & secundus ad intelligendum, non obstante solutione futili adversariorum.

98 Quam veritatem alio modo urgeo; quia hæc

obiecta, quæ Deus facere decrevit, ita Deus nescit ab æterno esse futura scientia libera, ut posset etiam ab æterno non cognoscere ut futura ea scientia; etenim si non hæc, sed alia creare decrevisset, ut poterat, non hæc, sed alia cognosceret hæc scientia: ergo hæc scientia distinguitur nostro modo intelligendi ab illa; siquidem hæc existit, & illa non existit nostro modo concipiendi, quia eadem formalitas non potest esse eadem respectu duorum contradictoriorum; sed homo futurus, homo non futurus sunt duo contradictoria obiecta: ergo eadem omnino adhuc per rationem non potest esse scientia virtualiter, sed diversa virtualiter à parte rei, & formaliter per intellectum; v. g. odium & amor in voluntate divina non sunt idem formalissime, sed potius distinguuntur virtualiter à parte rei, & formaliter per rationem; quia habent pro obiectis formalitates contradictorie oppositas, scilicet bonum, & non bonum; sed scientia de futuro & non futuro habent pro obiectis formalitates contradictorie oppositas: ergo non est una, & eadem virtualiter à parte rei, & formaliter per intellectum, sed potius ita distinguuntur tales scientiæ ratione obiectorum, ut existente una, non existat alia simul, sicut contingit in odio, & amore Dei; ergo tales scientiæ sunt plures, & non una nostro modo intelligendi cum fundamento in re ipsa, eo modo quo contingit in odio, & amore.

99 Atqui in Deo posse intelligere contradictoria, scilicet futurum, & non futurum, adhuc per rationem non est plura, sed unum; sicut voluntas divina est una adhuc per rationem, quæ potest amare, & odio habere, & ideo est actus primus: ergo etiam posse intelligere futurum & non futurum est actus primus respectu intellectiois futuri, & intellectiois non futuri; ut in creatis posse intelligere hoc, & intelligere oppositum; quia est unum, quod reducitur ad actum secundum intelligendi hoc, & illud, & radicantur in ipso posse, tam hoc, quam illud intelligere, est actus primus respectu illorum; sed in divinis datur unum posse intelligere, quod reducitur ad intelligendum hoc & poterat reduci ad intelligendum oppositum: ergo sine dubio est actus primus, quod pro aliquo priori antequam haberet actum secundum sciendi hæc obiecta nostro modo intelligendi fuit in potentia ad illa cognoscendum, & non cognoscendum: ergo etiam fuit ab æterno in divino intellectu aliqua reductio, seu processus ex potentia ad actum, & determinatio ex actu primo secundi ad actum secundum: consequentiæ factæ manifestæ videntur confirmatæ ex dictis.

SVBSECTIO VIII.

Ultimum argumentum principale ponitur.

100 **Q**uia divina essentia ultimo constituta est obiectum primum divinæ intellectiois: ergo divina intellectio non constituitur primario & formaliter ultimo divinam essentiam. Maior est evidens, admittiturque ab adversariis; quia inter obiecta divinæ scientiæ datur duplex genus obiectorum, aliud creatum aliud increatum, sed creatum non est primum obiectum, sed secundarium: ergo primum est increatum inter increatas autem perfectiores essentia divina ultimo

Quaest. II. Vtrum Deus constituatur, & c. 251

ultimo constituta est formale, & principalius obiectum, & hoc sine controuersia.

101 Consequentia in qua est tota difficultas, sic monstratur; quia obiectum est prius cognitione talis obiecti; sed quod est prius non constituitur a posteriori: ergo essentia diuina quae quatenus obiectum primum diuinæ cognitionis, & intellectus diuinæ est prius illa, nullo modo potest constitui ab eadem ultimo, & formaliter. Maior est euident, & patet, ex D. Th. lib. 3. contra gent. cap. 26. ubi in secunda ratione cum dixisset, obiecta esse naturaliter priora actibus potentiarum, infert obiectum voluntatis esse prius eius actu atque adeo actum voluntatis non posse esse primum volitum, & ratione tertia agens de actu intellectus ait: in omnibus potentiis, quæ possunt conuertere in suos actus, fertur primo in obiectum, & postmodum in suum actum; si enim intellectus intelligit, se intelligere, prius oportet ponere quod intelligat rem aliquam, & consequenter, quod intelligat, se intelligere; nam ipsum intelligere quod intellectus intelligit, alius obiecti prioris est; unde oportet quod vel procedatur in infinitum vel si est deuenire ad primum intellectum, hoc non erit primum intelligere, sed aliqua res intelligibilis. Quia ratione probatur manifeste à D. Thoma intelligibile diuinum saltem ratione præsupponi debere ad actuale intellectum Dei, at proinde primum obiectum diuinæ intellectus esse prius ipsa intellectione; quod amplius declarat his formalibus verbis Paulo supra, in omnibus potentiis obiecta sunt naturaliter priora actibus illarum potentiarum, sicut motor naturaliter prior est quam moueri ipsius mobilis; ergo secundum D. Th. nullo modo potest dubitari, quod obiectum ut sic intellectus ut sic sit prius sua intellectione; sed quidquid conuenit superiori, conuenit omni contento sub illo secundum illud axioma: quicquid de omni, sed obiectum primum diuinæ intellectus est aliquod obiectum contentum sub obiecto ut sic: ergo obiectum primum diuinæ intellectus est prius nostro modo intelligendi ipsa intellectione. Ratio autem huius à priori est.

102 Quia omnis terminus formalis est prior terminata ad ipsum; quia omne specificatum, vel quasi specificatum est prius nostro modo concipiendi specificato; sed terminus relationis, seu obiectum intellectus ut sic sit prius specificatum, vel quasi specificatum relationis, & intellectus, ut sic (omnis enim cognitio, relatio, vel quasi relatio est, ut supra dixi in ordine ad suum obiectum: ergo obiectum ut sic, seu terminus relationis scientiæ, aut intellectus ut sic est prius nostro modo concipiendi ipsa intellectione terminata ad ipsum.

103 Confirmatur; illud est prius alio, quod est omnino independens ab illo, & quod nullo modo exigit aliud ad sui definitionem, cognitionem, & intelligentiam; & contra; illud est posterius, quod nullo modo potest intelligi, aut concipi sine alio; unde adhuc in diuinis prius est prædicatum entis, quam substantia; quia ens concipitur sine substantia, & potest definiri sine ipsa; substantia autem nullo modo potest concipi sine ente; atqui intellectus diuinus nullo modo potest concipi, neque definiri sine obiecto primario, obiectum autem primarium intellectus diuinæ non petit ad sui definitionem, & intelligentiam intellectum diuinum, & sic potest definiri sine illa, quapropter Aristoteles in prædicamento relationis dixit, tertium genus

relationis, quod est cognoscentis ad cognoscibile esse mensurabile ad mensuram, mensurabile autem non posse intelligi sine mensura; mensuram vero non indigere villo modo mensurabili, nec ad sui cognitionem aut definitionem, nec ad sui existentiam & ideo concludit, mensuram esse absolutum conceptum nullam dicentem relationem ad mensurabile; mensurabile autem dicere relationem ad ipsam, & sic hoc tertium genus esse relationum non mutuarum; ergo omne obiectum primum est prius nostro modo concipiendi intellectione terminata ad ipsum; quare verificatur hæc causalis; ideo cognoscitur obiectum, quia est obiectum, quod à contrariis sensu est falsum, ideo est obiectum, quia cognoscitur, sed particula, quia, quia est causalis denotat prioritatem in eo, respectu cuius verificatur, & posterioritatem in alio; quia omnis causalitas conuertitur eum prioritate, eo quod causa, vel quasi causa est prior suo effectu; ergo si particula, quia, denotat causalitatem obiecti respectu intellectus; omne obiectum erit prius respectu omnis intellectus.

Minor prima, & præcipua primi syllogismi sic probatur; ideo enim causa non potest constitui à suo effectu, quia causa est prior illo, & ideo essentia non potest constitui à sua proprietate, quia est prior illa, & ens non potest constitui ab inferioribus eius; quia est prius illis, & ratio est; quia id quod est prius est ante posterius, & intelligitur ante illud; atqui constitutum non potest intelligi ante constitutum; quia constitutum est de essentia constituti, & res nullo modo potest intelligi sine sua essentia; ergo quod est prius non potest constitui à posteriori.

Secundo. Quia idem respectu eiusdem non potest esse prius, & non prius non potest esse posterius, impossibile enim est idem simul esse, & non esse atque si prius constitueretur à posteriori, prius esse; prius, & non prius, posterius est, & posterius & non posterius respectu eiusdem simul: ergo prius non constituitur à posteriori. Minor sic probatur; quia id quod constituitur, vel causatur aut quasi causatur ab alio, est quasi effectus illius, & effectus, ut effectus non est prius, sed posterius causa, seu constitutiuo: ergo si prius constituitur à posteriori, prius quia constituitur ab ipso, vel quasi causatur ab eodem, non est prius respectu illius, & posterius, quia constituitur, vel quasi causatur prius, non erit posterius respectu prioris; sed per vos est prius, & ideo dicitis prius constitui à posteriori, & contra: ergo idem respectu eiusdem simul est prius, & non prius, posterius, & non posterius.

Prima consequentia est euident; quia syllogismus est in forma, & figura; & patet manifeste, quia quidquid conuenit superiori, conuenit omni contento sub illo. atque obiecto, ut sic quia est prius sua intellectione conuenit non constitui per illam, seu repugnat constitui per eandem: ergo omni obiecto contento sub obiecto ut sic conuenit non constitui per suam intellectione seu per intellectione terminatam ad ipsum primum. Tunc sic diuina essentia est aliquod obiectum contentum sub obiecto ut sic: ergo conuenit illi, quod non constituitur per diuinam intellectione terminatam ad ipsum; seu repugnat illi constitui per diuinam intellectione.

Respondet P. Herize cap. 3. n. 16. §. ad 3. argumentum, negando intellectione Dei supponere diuinam intelligibilitatem obiectiuam.

108 Sed hæc responsio refellitur manifeste, & evidenter rationibus nuper positis, quas quia non vidit, ideo negat consequentiam.

109 Sed casu negato supponamus per possibile, aut impossibile intelligibilitatem divinam terminantem ut obiectum primum divinam intellectionem, non supponi ad illam, minimum erunt simul intelligibilitas divina & intellectio, quia nullus adhuc cæcitiens poterit dicere, obiectum primum divinæ intellectionis quale ait Herizze, esse essentiam Dei, esse posterius ipsa intellectione; quia nullus ausus est dicere huc usque specificativum, vel quasi specificativum alicuius cognitionis esse posterius ipsa, aut mensurabile antecedere mensuram. Itaque secundum adversarios, si rationabiliter sit ipsis loquendum, ne tot absurda multiplicent, supposito, quod negant obiectum esse prius cognitione, dicendum est, neque cognitionem esse priorem obiecto, neque obiectum esse prius cognitione, sed utrumque simul adhuc nostro modo concipiendi.

110 Quo supposito sic argumentor, intellectio divina est simul cum intelligibilitate divina; sed essentia divina est prior intelligibilitate divina: ergo de primo ad ultimum consequentia est evidens; quia quoties aliquid est prius aliquo, etiam est prius alio quod est simul cum illo: ut patet exemplo clarissimo, Deus est prior natura essentia Angeli; sed natura Angeli est simul cum essentia, & ideo Deus etiam est prius natura quam natura Angeli. Item Petrus est prior duratione Ioanne, Ioannes est simul duratione Francisco, & ideo necessario Petrus debet etiam esse prior duratione Francisco, sicut quia quæritas tripalmaris superat magnitudine bipalmarum A, etiam debet superare bipalmarum B, quia est equalis cum illa: ergo similiter si aliqua sunt equalia in duratione, hoc est sunt simul duratione, aut quacunque ratione, & alia formalitas excedit illa, simul debet excedere in prioritate alia similitate cum illis.

111 Sed essentia divina est prior intelligibilitate divina, & intellectio divina est simul cum intelligibilitate: ergo sine dubio essentia divina erit prior intellectione divina. Minor illa est manifestata; quia omnis essentia est prior suo attributo; unde ens est prius bonitate, & unitate; divinitas est prior misericordia; & immensitate quia divinitas est essentia, immensitas, & misericordia attributa; sed intelligibilitas divina & veritas transcendentalis est attributum divinæ essentiae, sicut intelligibilitas ut sic est attributum entis ut sic, ergo essentia divina est prior intelligibilitate divina.

112 Urgetur tota hæc ratio formando argumentum ex verbis supra citatis D. Thomæ lib. 3. contra gent. cap. 26. supra citatis; quia natura, & essentia divina necessario est primum intelligibile, quia est primum ens; eo enim modo convenit rei intelligibilitas, quo est; attributum enim mensuratur cum essentia, cuius est attributum; unde quia Deus est infinitus habet infinitam intelligibilitatem, misericordiam, & iustitiam; ergo si Deus est primum ens, erit primum intelligibile; sed actualis intellectio non potest esse primum intelligibile; sicut volitio actualis non potest esse primum volibile, quia essentialiter præsupponit aliquod obiectum bonum, cuius sit volitio, ut his verbis docet D. Thomas obiectum igitur voluntatis est prius naturaliter,

quam actus eius; primum igitur eius obiectum præcedit omnem actum ipsius: non potest ergo actus voluntatis primum volitum esse. Ita etiam actualis intellectio esse non potest primum intelligibile, quia essentialiter præsupponit aliquod obiectum intelligibile, cuius sit intellectio, & actualis vitalis representatio: ergo actualis intellectio non potest esse essentia ipsa divina.

In qua ratione notandum est, quemadmodum intellectio divina necessario est intellectio directa, ita etiam esse reflexam, & supra seipsam cadere, ita etiam divinam volitionem non tantum esse volitionem directam, sed etiam reflexam; nam sicut Deus intelligit suam cognitionem, ita etiam ipse Deus amat suam volitionem; quemadmodum autem ut intelligatur in Deo ratio volitionis, necessario intelligenda est quædam ratio antecedens obiecti boni, ut ita volitio sit talis obiecti, & postea reflectat supra se ipsam, eadem ratione ut intelligatur in Deo intellectio, antecedere debet aliqua ratio entis intelligibilis, ex quo veluti sequatur intellectio non solum talis obiecti, sed etiam sui ipsius; involuit enim contradictionem esse aliquam intellectionem, aut volitionem; quæ adæquate sui tantum sit intellectio, aut volitio sine aliqua ratione antecedentis obiecti. Itaque esse potest intellectio, & volitio, quæ sit tantum alterius intellectio, & volitio, non autem sui ipsius tantum; & ratio est manifesta; quia sicut cognitio directa præsupponit obiectum quod representat, ita etiam cognitio reflexa præsupponit directam; quia directa est obiectum reflexæ: ergo de primo ad ultimum, sicut directa non potest esse sine aliquo obiecto antecedenti, ita non potest esse reflexa sine cognitione directa antecedenti: ac proinde obiectum directa cognitionis debet esse prius reflexa cognitione; sed essentia divina est obiectum primum, quia est primum intelligibile: ergo est obiectum directa cognitionis: ergo essentia divina non est cognitio ipsa. Patet consequentia; quia si essentia divina esset ipsa cognitio, esset obiectum reflexæ cognitionis: sed obiectum reflexæ cognitionis non est obiectum primum, sed secundum, quia obiectum reflexæ cognitionis est directa cognitio præsupponens iam primum obiectum; atqui Deus non potest præsupponere quatenus prima essentia, & primum ens est aliud primum intelligibile, quia nullum est primum intelligibile, nisi primum ens: ergo Deus non potest esse cognitio secundum nostrum modum concipiendi, nam omnis cognitio adhuc quatenus cognoscibilis præsupponit aliud intelligibile: sed essentia divina, quia est primum ens ac per consequens primum intelligibile non præsupponit aliud intelligibile; alias esset, & non esset primum intelligibile, & primum ens: ergo manifeste sequitur essentiam divinam nullo modo esse intellectionem divinam terminatam ad ipsam.

Præterea bene potest esse intellectio, & volitio, quæ essentialiter sit non solum obiecti antecedentis, sed etiam sui ipsius, fieri tamen non potest, ut aliqua sit ratio intellectionis aut volitionis, antequam non præcedat ordine rationis obiectum intelligibile, & volibile; sed omnis intellectio divina est vera, & propria intellectio; ergo omnis intellectio divina præsupponit obiectum intelligibile; sed omne, quod præsupponitur ad aliud est prius: ergo obiectum intelligibile primum divinæ cognitionis est prius ipsa cognitione divina, sed essentia divina completa, & adæ-

quata est obiectum, seu primum intelligibile respectu cognitionis, & intellectus diuinæ: ergo est prius illa, & illa posterior respectu eiusdem: ergo diuina essentia nullo modo est intellectio diuina; patet consequentia, quia idem non potest esse prius, & posterius respectu eiusdem simul; prius enim & posterius opponuntur oppositione relatiua; opposita enim distinguuntur, ac proinde vnum non est aliud; sed diuina essentia quatenus primum intelligibile & primum obiectum diuinæ intellectus, est prior diuinæ intellectus, & diuina intellectio simul est posterior diuinæ essentia: ergo diuina essentia nostro modo intelligendi non est sua intellectio diuina.

Quod argumentandi genus tanquam euidentius vtrpauit S. Iustinus martyr. *lib. christianar. quaest. ad gentes, q. 3. in refutationem responsionis Graecorum*, ubi probat, voluntatem Dei distingui ratione ab ipso Deo, Deumque per rationem non esse suam intellectum sumit pro medio ad hoc demonstrandum, Deum esse primum obiectum suæ voluntatis. Verba Sancti Martyris hæc sunt: [quomodo igitur idem est cum essentia voluntas, cum voluntas, & quod voluntate experitur, aliud, & aliud sit, sicut sensus, & id quod sub sensum cadit, &c.] ergo tota ratio, propter quam Sanctus Doctor probat euidenter, voluntatem diuinam & volitionem non esse essentiam diuinam est quia essentia diuina est primum obiectum primæ voluntatis, & volitionis, sed etiā essentia diuina completa, & ultimo constituta, (quia aliter non est essentia diuina, sicut essentia hominis non ultimo completa, & constituta, hoc est deficiente ultimo constitutio, rationalitate nimirum, non est essentia hominis, essentia enim ut ait Philosophus, sunt sicut numeri in quibus ablata quacunque vnitatem, non est idem, sed alius numerus; ita ablato quocunque predicato, & præcipue ultimo non est eadem essentia) est primum obiectum diuinæ intellectus: ergo essentia diuina ultimo constituta, & completa nullo modo est intellectio diuina, neque intellectio diuina est essentia diuina, neque constituit ipsam, quia sequitur ex ipsa, ut ait D. Thomas 1. p. q. 14. art. 4. his verbis: [sicut esse sequitur formam, ita intelligere sequitur speciem intelligibilem, & in Deo non esse aliam formam, & speciem, præter essentiam diuinam]; atqui id, quod constituit aliud non sequitur ad constitutum, sed potius antecedit illud, & constitutum sequitur ad constitutum, ut rationale non sequitur ad hominem, neque aëritas sequitur ad Deum, sed potius homo sequitur ad rationale, & Deus ad aëritatem; & ratio à priori est, quia omne constitutum modo nostro concipiendi se habet ut causa, vel quasi causa constituti; atqui omnis causa, vel quasi causa est prior effectui, vel quasi effectui; sed quod est prius non sequitur ad posterius, sed potius posterius sequitur ad prius: ergo nullum constitutum sequitur ad constitutum, sed potius constitutum sequitur ad constitutum: sed intellectio diuina sequitur ad essentiam diuinam: ergo essentia diuina nullo modo constituitur per intellectum diuinam ultimo, sed est attributum, seu operatio diuinæ essentia; unde essentia non est sua intellectio. [Quod sic demonstratur, quia impossibile est id, quod repræsentatur esse formalissime idem, quod repræsentationem eius; sed essentia diuina est id, quod repræsentatur per cognitionem, & cognitio est id quod repræsentat essentiam, seu repræsentatio essentia: ergo omnino impossibile est essentiam diuinam repræsen-

tam per intellectum esse omnino idem adhuc per rationem cum intellectu diuinæ repræsentante ipsam. Minor, & consequentia sunt euidenter. Maior demonstratur, quia ea quæ sunt diuersæ rationis, & definitionis distinguuntur ratione, & non sunt omnino idem formalissime, ac proinde impossibile est omnino habere formalissimam identitatem inter se; sed repræsentatio, & repræsentatum sunt diuersæ rationis, & definitionis: ergo impossibile omnino est id, quod repræsentatur esse formalissime & omnino idem. Minor sic probatur, quia obiectum sic definitur: est id, quod percipitur à potentia mediante repræsentatione, & sub hac ratione non est aliquid vitale in actu secundo; repræsentatio vero est actuale exercitium vitæ, & ipsa vitalis perceptio; sed hæc sunt diuersæ definitiones: ergo repræsentatio, & repræsentatum sunt diuersæ rationis, & definitionis.

Vrgetur; quia omnis repræsentatio est ordo, aut habitudo in ordine ad repræsentatum, aut secundum esse, aut secundum dici; sed omnis ordo, & habitudo distinguitur saltem ratione à termino suo: ergo omnis repræsentatio distinguitur ab eo, quod repræsentatur per illam.

Tandem demonstratur hæc veritas cum Patre Granado; quia cum dicitur diuina cognitio esse idem omnino, quod eius formale obiectum scilicet essentia diuina, aut nomine essentia significatur natura Dei propterea est radix diuinorum attributorum, quæ sunt veluti affectiones eius, aut significantur omnes diuinæ perfectiones quæ Deum essentialiter constituunt, ac proinde omnia attributa simul cum illorum radice; sed neutrum dici potest: ergo diuina cognitio non est idem omnino ratione nostra cum diuina essentia. Maior, & consequentia patent. Minor probatur quoad primam partem; quia si idem omnino sit cognitio, quod essentia propterea radix attributorum, non illa, sed solum attributa erunt obiectum formale propriæ, & rigore loquendo, etenim cognitio necessario respicit, ut supra dixi, aliquod obiectum formale directe ab illa repræsentatum, alioqui solum erit reflexa, & non directa; sed si diuina essentia, ut radix attributorum sit idem omnino, quod cognitio, seu intellectio, perinde erit essentiam cognoscere à cognitione, atque cognitionem cognosci à se ipsa: ergo erit cognitio reflexa comparatione essentia: ergo aliud formale obiectum, quod directe repræsentet, asserendum est, quod nullum esse potest, nisi attributa: cum ergo absurdum sit obiectum primarium diuinæ cognitionis non esse essentiam, quæ est veluti radix cæterarum perfectionum, quæ in Deo sunt, asserendum consequenter est, essentiam, & cognitionem distingui ratione, & non esse omnino idem.

Secunda pars minoris sic probatur, nam si cognitio diuina sit formalissime idem, quod omnia attributa, cum hæc etiam in sententia aduersariorum à se inuicem distinguantur ratione rationata, necesse est, ipsam quoque diuinam cognitionem esse multiplicem secundum rationem, & vnam esse idem omnino, quod attributum cognitum per illam; alteram idem, quod alterum, & sic tot esse cognitiones, quot perfectiones diuinas, ex quo ulterius inferitur volitionem diuinam esse idem omnino, quod cognitionem voluntati, immensitatem esse formalissime cognitionem ipsius, & sic de reliquis diuinis perfectionibus, ac per consequens omnia attributa diuina esse formalissime idem quod cognitionem; unde cum

Spiritus sanctus procedat à Patre & Filio per voluntatem eadem veritate, & proprietate procedet per intellectionem; cum tamen certa Patrum, & Theologorum doctrina sit procedere solum per voluntatem, & cum Verbum procedat à Patre per intellectionem verissime & formalissime dicetur, per voluntatem procedere cum hac formalissime sit idem ac intellectio; cum tamen certum sit, solum produci Filium formalissime ex vi processioneis per intellectionem: ergo intellectio nullo modo est essentia diuina, neque constituitur essentia per illam; quod sic patet, quia illæ formalitates distinguuntur inter se & non sunt omnino idem, quæ pluribus conceptibus melius intelliguntur, quam vnico, supponendo tales formalitates vere, & realiter conuenire obiecto cognito: sed intellectio diuina, & essentia vere realiter Deo conueniunt; & melius intelligitur Deus vtroque conceptu intellectionis, & essentia, quam solo conceptu intellectiois, vel solo conceptu essentia; ergo intellectio, & essentia non sunt omnino idem. Maior est clara, vt videre est in immensitate, misericordia, iustitia, & reliquis comparatis cum diuina essentia; & è contra, quia natura, & essentia diuina, seu diuinitas sunt omnino idem sine vlla distinctione adhuc per rationem non intelliguntur melius tribus illis conceptibus, quam vnico, siue hic sit diuinitatis, siue nature, &c. Minor colligitur ex generali doctrina S. Thomæ 1. *partie, quest. 13. artic. 4. & 12. sed magis aperte, eadem prima parte, quest. 28. artic. 2. ad 3. vbi ait: [quod si in diuina perfectione nihil plus contineretur, quam quod significat nomen relationum, sequeretur, quod esse eius esset imperfectum vtpote ad aliquid aliud se habens; sicut si non contineretur ibi plus, quam quod nomine sapientia significatur non esset aliquid subsistens:] ergo solo conceptu, aut nomine intellectionis, & sapientia non intelligitur essentia, siue substantia Dei, hoc enim sonant illa verba, [non esset aliquid subsistens,] ac proinde non ita perfecte penetratur perfectio illius rei, quæ Deus est.*

118 Vigetur amplius, quia dictiones reduplicatiue vt bene aduertit Pater Ruiz, vim habent reflectendi supra rationem formalem: ergo quotiescumque prædicatum idem, quod affirmatur de vna formalitate cum reduplicacione, non potest affirmari de alia, manifestum indicium est, illas formalitates non esse omnino idem; sed idem prædicatum quod affirmatur de intellectione, & sapientia cum reduplicacione provt intellectio est, non potest affirmari de essentia provt essentia est: ergo Minor probatur: quia intellectio provt intellectio est, tendit in obiectum verum, provt est verum, proponit voluntati bonum amandum est productio, per quem formaliter procedit Verbum: sed hæc omnia non possunt reduplicatiue dici de essentia, quia essentia, quatenus essentia est quid absolutum omnino permanens, & primum constitutum personæ producentis Verbum, & per consequens primum constitutum Verbi procedentis à Patre, & sic nostro modo concipiendi ipsum intelligere concipitur vt operatio sequens ipsam essentiam, & essentia, vt principium sine principio talis operationis, vt quo, vt patet ex supracitatis verbis D. Thomæ: ergo essentia non est omnino idem formalissime, quod intellectio, neque intellectio formalissime prædicatur de essentia, ac per consequens non erit formalissimum constitutum illius, quia hoc formalissime prædicatur de constituto. Item cognitioni diuinæ attribuius reduplicatiue relationem, & habitudi-

nem ad obiectum, non autem essentia quod sufficit ad distinctionem, & non prædicationem formalem vnus de alia; quia respectus conueniens vni formalitati, & non alteri, vt Athanasius docet *Dialogo primo, de Sancta Trinitate*, probant distinctionem rationis ratiocinatæ inter illas, & negationem vnus respectu alterius; explicat hoc negotium isto exemplo Athanasius: Vt granum frumenti dicitur, & est tum semen, tum fructus non vt res alia, & alia aliud enim declarat semen, aliud fructus; quoniam semen quidem futuræ culturæ semen, ad ipsamque refertur, fructus vero est præteritæ culturæ fructus.

Ergo huiusmodi reduplicaciones sensum formaliter continentes, indicant manifestam distinctionem inter essentiam, & intellectionem.

Dices; modus arguendi fundatus in huiusmodi reduplicacionibus, neque grauitatem in se continet, aut vim seu efficaciam ad probandum intentum distinctionis.

Sed contra manifeste, quia S. Doctores, Patresque Ecclesiæ huiusmodi argumentationibus vtuntur contra hæreticos ad probandam distinctionem rationis ratiocinatæ inter essentiam & personam: ergo non solum auctoritatem, & grauitatem continent, sed etiam vim, robur, & efficaciam ad concludendum intentum, alias grauissimi æque ac sapientissimi Patres diuino Spiritus sancti lumine circumfusi non vterentur eiusmodi arguendi genere. Antecedens patet manifeste ex Athanasio, *orat. 4. contra Arrianos, col. 3. vbi sic ait: [quamquam, alius est filius, quatenus est genitus, attamen idem existit, quatenus est Deus,] & ex Chrysost. hom. 1. in Ioan. ibi: [omnibus Patrem esse constabat, si non vt Patrem, saltem vt Deum,] quæ omnia confirmantur ex modo loquendi grauissimo Concilij Remensis, ibi: [esse in Deo id, quod est sapiens, & id quo est sapiens:] ergo Concilium distinguit inter sapientem & sapientiam, sed non distinguit realiter; quia potius condemnauit Gilbertum Porretanum fingentem talem distinctionem realem; & ideo concludit, [scilicet] vero dici Deum sapientia Dominum, sapientia sapientem, magnitudine magnum, credimus non, nisi ea sapientia quæ est ipse Deus sapientem esse.] Ecce quomodo Concilium primo modo loquendi, significat distinctionem rationis inter scientiam, & Deum sapientem constitutum per illam; quia illi modi loquendi distinctionem indicant vt quando dicimus, Deus misericordia est misericors, iustitia est iustus, & bonitate est bonus sine dubio distinctionem constituimus inter illas perfectiones, & ipsum Deum constitutum per easdem: ergo si Concilium asserit in diuinis non solum dari Deum, qui constituitur per sapientiam in esse sapientis, sed etiam sapientiam ipsam, per quam constituitur, sine dubio constituit aliquam distinctionem inter sapientiam, & Deum non realem formalem vt patet ex verbis secundis concilij: ergo per rationem.*

Quod vtrumque fecit data opera Concilium. 119 Nam Gilbertus Porretanus, vt persuaderet suam distinctionem realem docebat, aut negandas esse omnino perfectiones in diuinis, tam relatiuas, quam absolutas, aut si ponuntur, debere distinguui formaliter realiter; quia si realiter non distinguuntur, dicebat ipse, sed sunt omnino idem realiter, dicebat ipse, sed sunt omnino idem realiter, idem prædicabitur de Paternitate, & de essentia; vnde si essentia communicatur filio, communicabitur etiam paternitas; & si Spiritus sanctus procedit per essentiam, etiam procedet per intellectionem, & sapientiam; sed hoc est falsum,

falsum, alias sicut Filius est Deus formalissime, ita formalissime esset Pater, & sicut Spiritus Sanctus est spiratus, erit etiam genitus, & Filius; ne igitur hæc absurda sequantur, dicendum erit vobis (inquit Gilbertus) aut fateri debetis distinguere realiter formaliter relationem à diuinitate, essentiam à sapientia, aut nullo modo dari in Deo sapientiam, Paternitatem, &c.

122 Sanctum vero Concilium, vt hæc sophismata Gilberti dilueret, & ipsum ab his tenebris errorum separaret, docuit primum sapientiam, relationem & cæteras perfectiones diuinas dari in Deo vete, & realiter. Deinde docuit, tales perfectiones non distinguere realiter formaliter à diuina essentia, vt patet ex secundis verbis à me citatis, & ideo ait: [credimus non nisi ea sapientia, quæ est ipse Deus, sapientem esse, iustum esse à iustitia, quæ est ipse Deus, &c.] Et nihilominus docuit adhuc posita tali non distinctione reali formali, sed potius identitate formali, & reali posse bene compati, quod diuinitas communicetur Filio, non communicata Paternitate; & quod Spiritus Sanctus procedat formalissime, tanquam per radicem, vt quo, per essentiam mediante voluntate, & non mediante intellectione; quia ad hoc sufficit (dócebat Concilium) quod relatio æquiualeat à parte rei distinctæ perfectioni ab essentia, & quod sapientia æquiualeat distinguatur ab essentia; ratione infinitæ eminentiæ, & excellentiæ diuinæ cum summa perfectione, & actualitate eiusdem, quæ distinctio virtualis, aut æquiualentiæ est sufficiens fundamentum ad veritatem illarum prædicationum; & vt intellectus noster distinguat vnā formalitatem ab alia: & ideo docebat, Gilbertum fateri debere identitatem formalem realem inter perfectiones diuinas; ne derogaretur simplicitati diuinæ, neque læderetur omnidentitas diuina, & simul fateri debere veram existentiam diuinarum perfectionum in Deo, cum aliquā distinctione virtuali à parte rei, & formali per intellectum, quod vt significaret, sic ait [esse in Deo id quod est sapiens, & quo est sapiens.]

Ex quo amplius colligebat Concilium, sicut distinctio realis formalis maxime lædit simplicitatem diuinā, ita è contra distinctionem rationis, & virtutem nihil derogare tali simplicitati, vt pote quæ consistit in quadam summa, & excellentissima identitate Dei cum omnibus formalitatibus realibus, quæ de illo dicuntur; quemadmodum Cyrillus Alexandrinus lib. 6. *Thesauri*, cap. 3. significat contra Arianos his verbis: [si aliud est apud Deum præscire, aliud velle; neque hinc simplicitas eius læditur; erit similiter aliud generare, aliud spirare, aliud creare, aliud facere in Deo; nec vlla propter hoc compositio erit;] quia talis distinctio æquiualentiæ clarius ostendit excellentiam diuinæ simplicitatis, & eminentissimæ identitatis, quæ ita perfectionem omnem complectitur, vt absque vlla reali pluralitate, & multiplicitate æquiualeat omnibus rebus distinctis inter se; ratione cuius excellentiæ prouenit impossibilitas exhaustiendi totam intelligibilitatem diuinæ perfectionis per vnum, aut alterum conceptum, proptereaque requirit infinitos, vt melius penetratur.

SECTIO III.

Vltima conclusio ponitur.

Volutio diuina non est constitutum metaphysicum diuinæ essentiae; & primo probatur hæc conclusio eisdem argumentis, quibus supra probauit intellectiōem diuinā non posse constituere diuinā essentiam; tum propter diuisionem, & pluralitatem volitionum, quæ ratio continetur in primo argumento; ibi enim probauit, intellectiōem non posse esse vltimum constitutum, quia vltimum constitutum alicuius essentiae debet esse omnino vnum indiuisum, & indiuisibile; atqui volitio diuina, sicut intellectio non est vna sed plures virtualiter à parte rei, & formaliter per intellectum; nam odium, & amor, volitio, & nolitio respectu eiusdem obiecti; v.g. hi duo actus, volo creare mundum, nolo, creare mundum, & loquor de vno, & eodem mundo, non solum distinguuntur virtualiter, sed etiam opponuntur, & ideo non potest Deus simul velle creare mundum, & simul nolle creare ipsum mundum, quia se excludunt virtualiter ab eadem voluntate Dei, conueniendo sub ratione volitionis, quæ rationes concludunt manifeste oppositionem virtualem à parte rei, & formalem per intellectum illorum actuum; quia opposita sunt, quæ sub eodem genere maxime distant, & ab eodem subiecto mutuo se expellunt; sed ea, quæ opponuntur, distinguuntur, ac proinde plura sunt: ergo volitiones diuinæ sunt plures, & non vna, sunt diuise, & non sunt vna indiuisibilis formalitas nostro modo concipiendi: ergo non potest esse vltimum constitutum Dei.

Tum etiam, quia volitio diuina non est formalitas perfectissima omnium, quæ reperiuntur in Deo; cum intellectio, & affectus sint perfectiores ipsa volitione, vt applicanti secundam integram rationem meam qua probaui affectum esse perfectiorem intellectiōem, manifeste patebit, & præterea comparanti intellectiōem cum volitione sine dubio liquebit illam esse perfectiorem hac propter rationes omnes, quibus hoc probaui lib. de anima, & propter alias, quibus vtitur ad idem in tantum P. Franciscus Suarez. Tum etiam, quia volitio non est radix omnium proprietatum Dei, v.g. immensitatis, omnipotentiae, vt ratione tertia pro nostra conclusione scilicet, præcedenti probaui in intellectiōem non radicari huiusmodi perfectiones, quæ à fortiori potest applicari volitione diuinæ, & præterea id euidenter patet, si volitio consideretur respectu intellectiōis, quæ cum præcedat volitionem ipsam, secundum illud axioma, nihil volitum, quin præcognitum, non potest oriri aut facere, adhuc nostro modo concipiendi, vt attributum ab essentia, ab ipsa volitione.

Itaque omnes rationes scilicet, præcedenti posita possunt facile applicari ad probandum, volitionem diuinā non posse vltimo constituere diuinā essentiam: ergo illa metaphysice vltimo non constituit quidditatem Dei; præter illas autem rationes sic argumentor; quia gradus volitiuus est secundarius & non primarius in substantia intellectuali, sed vltimum constitutum diuinæ essentiae debet esse primarium, & non secundarium prædicatum: ergo volitio, seu gradus volitiuus non potest quidditative vltimo constituere diuinitatem. Maior est clara; quia gradus volitiuus est

est appetitiuus: sed gradus appetitiuus est secundarius respectu cognoscitiui, vt ex Philosopho omnes Doctores docent: ergo gradus volitiuus non est primarius sed secundarius gradus. Minor sic probatur: quia maior est euidens ipsis terminis; quia ille gradus est secundus, & est secundarius, qui præsupponit aliū, cū quo connectitur necessario, tanquā cum conditione prærequisita; sed gradus appetitiuus præsupponit cognoscitiuum, sicut appetitio præsupponit cognitionem necessario: ergo gradus appetitiuus est secundarius, & non primarius.

116 Et hac ratione licet in homine, & in Angelo detur gradus volitiuus, & intellectiuius, nullus huc vsque constituit pro primario, & vltimo constitutio gradum volitiui, sed potius intellectiuius; quia hic putatur principalis ille accessorius ille secundarius, iste primarius: ergo similiter in Deo non potest constitui diuinam essentiam volitio, aut gradus volitiuus, quia eodem modo militat rationes ad excludendam a constitutione diuinæ essentiae volitionem in diuinis, ac in creatis.

127 Quinto sic arguuntur, quia si volitio, aut gradus volitiuus non solum vltimo, sed alio quocumque modo constitueret diuinam essentiam, & naturam in Deo processio Spiritus sancti esset generatio: sed secundū fidē catholicā Spiritus S. non generatur: ergo gradus volitiuus non constituit diuinā naturā, & essentia. Sequela maioris sic probatur; quia illa est generatio, ex vi cuius formalissime producit terminus, cui formaliter communicatur diuina natura, aut gradus essentialis illius, quia communicato vno, communicantur omnes; sed Spiritui sancto ex vi suæ productionis communicatur gradus volitiuus, qui per vos est ipsa natura diuina, & constitutum essentialē illius, ac per consequens illa communicatur: ergo processio Spiritus sancti est generatio.

128 Dices, ex hac ratione sequi contra nostrā primā conclusionē intellectionem diuinā esse vltimum constitutum diuinæ naturæ, quia Verbum diuinū vere generatur à Patre, quia producit per intellectionem; quod inde prouenit, quia communicatur illi gradus intellectiuius, aut intellectio, qua communicata, communicatur diuina natura, & essentia formaliter, ac proinde producit vt Filius.

129 Sed contra, quia nos non ideo dicimus, Verbum diuinum generari formaliter, & procedere vt filium ex vi suæ processionis, quia communicatur illi præcise intellectio, aut gradus intellectiuius sine affectu, sed potius quia illi communicatur formalissime ex vi suæ processionis, non intellectio primario, quia hæc concipitur à nobis per modum operationis quasi fluentis à suo gradu; sed quia communicatur gradus intellectiuius contractus per affectum vltimo, nam sicut Pater, qui generat Verbum, non solum est substantia intellectualis vt sic, ac proinde persona, sed potius substantia intellectualis à se independentis omnino, in qua datur essentia diuina formaliter constituta per gradum intellectiuium, tanquam per rationem superiorem, contractum tamen per rationem metaphysicam Dei. Ita similiter quando generat Verbum, quia intendit producere personam sibi omnino simillimam, non solum producit illud communicando ipsi gradum intellectiuium (quia ex vi solius talis gradus Verbum non esset omnino simile Patri; siquidem non haberet omnem gradum, quem habet Pater ef-

fectualiter, videlicet gradum affectus, & independentiæ) sed etiam gradum affectus contrahentem vltimo gradum intellectiuium, & vltimo constituentem personam in esse Dei; nam cum productio Verbi, & generatio ipsius sit intellectio diuina nostro modo concipiendi,uens, non ab intellectu vt sic, sed à gradu intellectiui in creato, & à se, inde est quod ex vi diuinæ intellectionis medio gradu intellectiui, seu intellectui formaliter à se omnino independente communicetur à Patre Filio talis gradus intellectiuius à se omnino independentis, qui formaliter sit essentia diuina vltimo constituta per gradum affectus, contrahentem formaliter ad hanc constitutionem vltimam (vt ita loquar) exercendam gradum intellectiuium, qui non potest vltimo modo communicari per intellectionem diuinam, & increatam, nisi communicetur gradus affectus, qui formaliter contrahit intellectiuium, vt dixi.

Quo manifeste patet, non ideo dici Verbum generari à Patre, quia ei communicetur intellectio, aut solum gradus intellectiuius, tanquam vltimum constitutum diuinæ naturæ, sed potius quia ei communicatur gradus substantialis intellectiuius vltimo formalizatus per affectum, & independentiam, nam generatio, seu intellectio diuina per diuinam, & intellectuale substantiam à se communicat Verbo substantiam intellectuale formaliter à se; quia non potest imperfectissima, & increata communicatione communicari vnus gradus sine alio, cui formaliter coniungitur ille, videlicet gradus intellectiuius, qui est superior, & vniversalis sine inferiori formalizante, & formaliter contrahente illum; nam generationi Verbi, quatenus intellectio est, correspondet communicatio gradus intellectiui, & quatenus increata est, correspondet communicatio affectus, & formalitatis increatæ vltimo constitutis diuinam naturam, quæ formaliter communicatur ex vi formalissime, ac diuinæ generationis, & sic Verbum diuinum quod ita generatur, est perfectissime, ac omnino simile Patri in natura; quia habet ex vi suæ generationis formalissime naturam diuinam, quæ est in Patre secundum omnem formalitatem constitutam illius vltimo.

Si autem per impossibile communicaretur Verbo ex vi suæ productionis gradus intellectiuius sine affectu, licet esset Filius; non tamen esset perfectè Filius, quia non assimilaretur formaliter ex vi suæ productionis Patri perfectissime in natura secundum omnes formalitates illius; siquidem non communicaretur illi natura secundum omnes eas, cum deberet affectus, nihilominus tamen vt dixi, esset Filius; quia formaliter communicaretur illi natura secundum aliquos gradus essentialis, videlicet substantiæ viventis intellectualis; v.g. in multis generationibus creatis cōtingit vbi productum accipit gradū viuendi, & sentiendi qui sunt essentialis naturæ producētis & ideo dicitur Filius, licet non perfectè Filius, quia non accipit per productionē eandem naturam, secundum omnes gradus, quos habet in Patre.

Spiritus autem sanctus neque perfectè, neque vt imperfectè dicitur Filius; quia formalissime ex vi suæ productionis non accipit naturam diuinā in aliquo, aut in omnibus gradibus essentialibus constituta, sed solum gradum volitiuium, seu appetitiuium talis naturæ, qui est secundarius, vt supra dixi, quia procedit per volitionem tanquam per productionem, non fluentem nostro modo intellecti

intelligendi à gradu intellectiui, neque à Patre, vt in tali gradu constituto, sed potius à Patre vt habente gradum volitiuium consequutum ad gradum intellectiuium à se, & ideo formaliter non communicatur illi a se, quia a seitas non formalizat, aut formaliter contrahit gradum secundarium vt est volitiuius, sed potius gradum primum & essentialem, qualis est intellectiuius; nam voluntas diuina nostro modo concipiendi sequitur essentiam diuinam iam habentem a se, & constitutam per se per omnimodam independentiam suppositam ante voluntatem in natura, & essentia. Itaque infinita voluntas, hoc est formalitas quadam habens omnem perfectionem, tam intensiuam, quam extensiuam in genere volendi, & appetendi, & ideo denominata omni-voluntas est quae est potentia, per quam produci-tur Spiritus sanctus, & ideo Spiritus sanctus solum habet ex vi suae productionis gradum volitiuium: atqui gradus volitiuius nullo modo est quidditarius, neque essentialis, neque constitutus diuinam naturam: ergo ex vi processionis non communicatur Spiritui sancto diuina natura, vt natura est, aut secundum completam rationem sui aut secundum incompletam; & ideo neque perfecte, neque imperfecte est Filius; Verbum autem diuinum, quia procedit à Patre formalissime per gradum intellectiuium à se, qui est natura ultimo completa, & constituta; media generatione, seu intellectione diuina, communicatur ei natura diuina formalissime; non quia communicatur ei intellectio actualis; sed quia communicatur ipsi gradus intellectiuius, non praecise, & solus, sed quatenus est à se, & in-creatus formaliter.

132 Ergo optime saluatur cum nostro modo defendi vera ratio filiationis in Verbo, non tamen in Spiritu S. cum Spiritui sancto, vt dixi, nullo modo formaliter communicetur natura diuina secundum aliquod praedicatum essentialia; sed solum secundum attributum naturae, scilicet secundum gradum volitiuium, quod est contra contingit in Verbo, qui vere est Filius, & vere generatur eo quod ei communicatur non solum intellectio diuina (quod non sufficeret ad rationem formalem generationis, quia nostro modo concipiendi formaliter, & virtualiter à parte rei non est natura diuina, sed operatio illius) sed etiam gradus intellectiuius formaliter à se, & increatus; a seitas enim cum praedicatu ultimo essentiali sit, formaliter contrahit metaphysice gradum intellectiuium, qui est superius praedicatu essentiali, & ideo formaliter communicato gradu intellectiui per intellectiuium, non vt sic, sed diuinam, communicatur formalissime gradus a seitas, qui contrahit formaliter gradum intellectiuium, & non volitiuium, quia gradus volitiuius non est essentialis, sed attributalis; quapropter Spiritui sancto, cui communicatur gradus volitiuius formalissime attributu, & non natura, seu essentia, neque adaequate, neque inadaequate communicatur, quibus facillime soluitur tota difficultas aduersariorum.

133 Vrgetur, quia gradus intellectiuius à se constituit naturam diuinam secundum a seitas, vt differentia completa metaphysice: ergo gradus volitiuius non ingreditur metaphysicam constitutionem; consequentia est nota; nam vt duae differentiae completae realiter distinctae vna per se essentia non constituitur, ita nec duae differentiae completae virtualiter distinctae in diuinis possunt essentiam Dei, per se vnam constitutere; proba haec consequentia nam haec distinctio virtualis diuina aequiualeat reali creaturae quo ad munera distinguendi: ergo vt in

creatis duae differentiae completae realiter distinctae, vt optime notat P. Herize, vnam essentiam per se non constituunt; ita nec in diuinis duae differentiae completae virtualiter distinctae: antecedens est clarum quia gradus intellectiuius ex propria ratione est differentia completa; nec enim est vt materia, & forma, quae sunt entia, ex se incompleta; ideoque non constituit vnum per se cum subiecto: ergo multo potiori ratione gradus intellectiuius in Deo est ens completum, quia à Deo omnis ratio entis incompleta remouenda est; vnde licet naturae diuinae accedat substantia virtute ab ea distincta, at non complet illam in ratione naturae, sed personae, supponit autem completam in ratione naturae: ergo gradus intellectiuius, & differentia a seitas in Deo quae pertinet ad constitutionem naturae diuinae, eam constituit vt differentia completa.

Nec obstat habere se vt partem metaphysicam, quatenus identitatem cum praedicatis quibusdam communibus vt Deum plene constituat, quia pars metaphysica in Deo (vt patet ex dictis in antepredicamentis, seu differentialis est ens completum, cuique tota natura rei respondet ex parte obiecti, quatenus talem differentiam transcendunt omnia praedicata superiora.

Dices, volitiuium gradum ingredi debere naturam diuinam constitutionem; quia natura Dei constitui debet perfectiori modo excogitabili continente omnem perfectionem simpliciter simplicem.

Sed contra; quia haec ratio probat etiam imensitatem iustitiae, & misericordiam pertinere ad essentialem constitutionem naturae Dei; sed hoc est falsum: ergo illa ratio probat plus quam intendit; cum autem quod multum probat, nihil probet, inde est, vt supra dictum nullius roboris sit. Maior sic probatur; quia imensitas, misericordia, & iustitia sunt perfectiones simpliciter simplices, sed per vos omnes perfectiones simpliciter simplices pertinent ad constitutionem essentialem: ergo supra dicta pertinent. Maior est certitas, quia omnia praedicata absoluta in diuinis sunt perfectiones simpliciter simplices, quia vnusquodque est melius ipsum, quam non ipsum, & quam oppositum ipsius, quae est definitio perfectionis simpliciter simplicis: sed imensitas, misericordia, & iustitia sunt praedicata absoluta: ergo sunt perfectiones simpliciter simplices. Minor illa sic probatur; quia non omnes perfectiones quae sunt in Deo, sunt praedicata essentialia, & quidditatiua metaphysice, cum alia sint essentialia, alia attributalia, alia daretur essentia sine attributis, aut proprietatibus, quod est falsum in tota latitudine entis: atqui non est maior ratio de aliis, ac de imensitate, misericordia, & iustitia: ergo.

Ultimo si probatur; quia prius est in quo-
cumque ente esse aliquid ultimo constitutum, & completum, quam quod operatur, quia omne quod operatur, operatur in quantum est in actu; sed volitio diuina nostro modo concipiendi est operatio: ergo ante volitionem supponitur Deus iam ultimo constitutus: ergo non constituitur per volitionem diuinam.

Quod autem volitio sit operatio patet manifeste; quia volitio fluit à voluntate diuina tanquam à potentia, per quam produci-tur à Patre, & Filio Spiritus sanctus; sed omnis productio procedens à potentia est operatio: ergo volitio est operatio in diuinis, saltem nostro modo concipiendi.

Dices, voluntatem non se habere vt potentiam, sed vt actum respectu productionis Spiritus S.

K x Dices

258 Disputatio XVIII. De scientia in Deo.

- 139 Sed contra manifeste, quia implicat, aliquā vim productivam dici principium termini ut quod ab illa ori per modum actus, & non per modum potentiae, alias etiam in creatis qualibet productio diceretur esse principium productivum rei productae, quod absurdissimum est: cum ergo voluntas Patris & Filij sit principium producendi Spiritum sanctum per volitionem, tanquam per actum notionalem; sequitur necessario esse in Deo voluntatem per modum potentiae, etiam respectu actus modo nostro concipiendi.
- 140 Deinde, quia in Deo non solum datur velle actualiter sed etiam datur posse velle, ita ut posse velle distinguatur à velle actualiter virtualiter à parte rei, & formaliter per intellectum. Quod demonstrant omnes rationes supra posita, quibus supra probavimus, posse intelligere, & actu intelligere distinguere virtualiter à parte rei, & formaliter per intellectum: atqui posse velle comparatum cum actuali velle, & quatenus distinguitur ab actuali velle, est potentia, & actuale velle est actus talis potentiae saltem nostro modo intelligendi, quod patet manifeste, non solum in creaturis, sed etiam in Deo; nam quia datur in Deo creare, & posse creare, distincta inter se, & praeterea datur terminus creatus, vel obiectum, ad quod tendit talis creatio, posse creare est potentia, creare est operatio, quia mediat inter potentia, & terminum creatum: sed in Deo datur posse velle, & posse producere Spiritum sanctum, & datur volitio ipsa, seu productio media nostro modo intelligendi inter posse producere & posse velle, & inter terminum productum; ita ut quasi fluat, ut quod ergo posse velle, & posse producere comparentur cum utroque, tanquam principium: ergo est potentia, & productio, & volitio operatio.
- 141 Praecipue, quia omnis actus vitalis nostro modo concipiendi, quia est motus à se, eo modo quo supra explicui, est operatio: sed volitio est actus vitalis: ergo volitio est operatio in divinis nostro modo intelligendi, & principium à quo fluat est potentia.
- 142 Responder P. Herize, in Patre ipsam paternitatem, & in filio ipsam filiationem cum volitione esse principium producentis potius, quam productivum Spiritus sancti; nec in Patre & Filio esse potentiam respectu volitionis notionalis adhuc secundum nostrum modum concipiendi; sed solum respectu Spiritus sancti, respectu cuius proprie non est dicenda potentia, sed productio.
- 143 Sed contra, quia hoc est contra totam rationem principij productivi, & producentis; tum quia producentis, ut producentis duo dicit necessario, & posse producere, & actu producere; nam bene valet esse producentis: ergo potest producere. Sicut est volens: ergo potest velle; unde ab actu ad potentiam evidens est consequentia; sed illud posse in divinis distinguitur virtualiter ab actu producere, quia de ipsis verificantur praedicata affirmativa, & negativa; quia posse velle in divinis, & producere convenit realiter cum posse velle, & producere in creatis; & tamen actuale velle & producere in divinis non convenit realiter cum posse velle, & producere creaturarum; quia realiter posse velle, & producere distinguitur ab ipsa productione, & volitione actuali in creatis: ergo posse velle in divinis, & posse producere se habent ut potentia, & actus, & ut productivum, & productio; quia quatenus distinguuntur, habent ordinem prioris, & posterioris: ergo ordinem principij, & operationis, ut patet ex supradictis: ergo non est negandum in Deo modo nostro concipiendi dari voluntatem Dei per modum potentiae, & per modum operationis fluentis ab illa potentia, & ideo omnes Theologi concedunt in Patre, & Filio absolute esse potentiam respectu Spiritus sancti; unde D. Thomas *prima parte, q. 41. artic. 4.* concedit in Patre, & Filio potentiam ad actus notionales, quia sicut relatio supponit actum productionis, ut rationem fundandi, ita actus, seu productio supponit potentiam actiuam, à qua sit, & sicut necesse non est, actionem, quae fundat relationem realem distinguatur realiter ab ipsa relatione, ita necessarium non est potentiam, à qua est generatio seu productio, distinguatur realiter ab ipsa generatione: ergo recte dici potest, esse in Deo potentia volitiva secundum rem respectu actuum notionalium & essentialium, sicut dicitur esse rationem fundandi secundum rem, vel fundamentum relationis Spiratoris ad iui; ratione cuius inquit S. Thomas nuper citatus, Patrem, & Filium habere Spiracionem actiuam, quia producant Spiritum sanctum, & tamen Pater, & Filius non distinguuntur à productione activa Spiritus sancti realiter: ergo similiter dicere possumus: Pater & Filius habent potentiam spirandi; quod à posteriori colligimus, quia spirant actu Spiritum sanctum; & sicut in Patre, & Filio datur triplex relatio, Paternitas videlicet, filiatio, & Spiratio activa, etiam si spiratio activa, non distinguatur realiter à filiatione, & Paternitate; ita similiter nostro modo concipiendi datur potentia spirandi, à qua modo nostro concipiendi fluat spiratio activa.
- Nec valet dicere, dari in Deo magnam imperfectionem si ponatur potentia, & actus secundus, & dicatur actum secundum fluere à primo, sic Herize.
- Non enim hoc valet dicere; quia aperte est 144 contra principia ipsius Herize *tract. secundo, disputatione decimasexta, de libertate volitionis divina, capite decimo, numero 69. §. ergo in manu dicitur*, ubi ait, volitionem divinam fluere virtualiter ab essentia divina, ut à principio, his verbis: [ut in creatis voluntas libera nostra ab anima fluat prius intellectu affecta per modum accidentis, & formae inherens fluxui reali, si realiter ab ipsa distinguitur; ita debemus intelligere à Deo intellectione actuali essentialiter constituto (secundum nostram sententiam *disputatione tertia, capite tertio*), fluere virtualiter actualem volitionem rerum omnium:] atqui volitio non distinguitur realiter ab essentia Dei, sed identificatur cum illa, & nihilominus virtualiter à parte rei, & formaliter nostro modo concipiendi fluat, & emanat volitio ab essentia divina sine ulla imperfectione ex parte Dei, ubi debes concedere sine dubio potentiam in essentia divina, seu actum principium, à quo emanat ipsa volitio, ut actus secundus, & conceptus secundarius, quia id quod fluat ab alio, connotat id à quo fluat, tanquam principium talis fluxus: sicut id, quod producitur ab alio, connotat id à quo producitur, tanquam principium eius, quia nihil aliud est principium, aut potentia, nisi primum in aliquo ordine; quod est potens ut ab eo oriatur, aut fluat aliquod; sed essentia divina intellectione constituta est id, à quo fluat volitio divina virtualiter: ergo est principium, & potentia talis fluxus

Quaest. II. Vtrum Deus constituatur, &c. 259

fluxus virtualis, quia aliter non potest hoc concipi: ergo falso arguitur, dicendo, fluxum virtutalem volitionis à voluntate arguere imperfectionem; nec etiam debet arguere imperfectionem ex parte obiecti, sed solum in modo nostro concipiendi, quod volitio afficiat voluntatem divinam, & uniatur ipsi per modum actus ut denominet illam formaliter volentem; nam supposito, quod fluit, ut actus virtualiter, debet fluere vitali modo uniendo se potentiae per modum formae, alias formaliter non esset volens ex vi talis actus; quia potentia, vel quasi potentia non constituitur formaliter viuens in actu secundo, nisi per actum vitalem sibi unitum intrinsece, & informantem ipsam.

146 Quod hoc totum debes concedere necessario in volitione respectu essentiae; nam volitio diuina fluit ab essentia virtualiter, ut essentia per volitionem constituatur intrinsece volens, actualiter; & non potentialiter, ac proinde viuens actualiter: ergo per modum actus vitalis, & formalitatis immanens in ipsa intrinsece: ergo talis volitio nostro modo concipiendi unitur per modum formae cum essentia; quia ex essentia, & volitione fluente ab illa resultat hoc concretum volens; sed in omni concreto datur materiale & formale, quod uniendo se per modum formae tali materiali formaliter illud; atqui in illo concreto, essentia volens; essentia non est formale, tum quia supponitur ante volitionem, tum quia illi ultimo aduenit volitio: ergo volitio ipsa est formale; sed non extrinsecum formale: ergo intrinsecum sed non intrinsecum per identitatem virtutalem, neque formalem per intellectum: ergo per unionem virtutalem, & formalem rationis; sed non per unionem partis integralis: ergo per unionem actus & potentiae: ergo talis unio inter perfectiones diuinas, licet indicet imperfectionem in nostra cognitione, nullam tamen imperfectionem refundit in Deum: ergo similiter fluxus volitionis à voluntate per modum actus secundi recepti primi uniendo se illi per modum formae potentiae, licet indicet imperfectionem ex parte nostrae conceptionis, nullam tamen indicat ex parte obiecti.

147 Dices cum Patre Herize volitionem respectu essentiae diuinæ non esse actum informantem adhuc nostro modo concipiendi, sed potius actum substantem.

148 Sed contra; quia vel quando dicis, volitionem diuinam nullo modo esse actum informantem; sed substantem, dicis nullo modo uniti volitionem cum essentia, licet ab illa virtualiter fluat, sed solum extrinsece assistere illi; hoc autem est falsum, quia ex essentia diuina, & volitione diuina resultaret vnum ens per accidens solum, & non vnum concretum intrinsecum viuens; patet consequentia, quia ex duobus entibus non unitis inter se non resultat vnum concretum intrinsecum, viuens, aut vitale, etiam si vnum fluat ab alio, verbi gratia, ex Deo & creatura fluere ab eo, Angelo nimirum non resultat vnum ens per se, quia non ununtur intrinsece inter se; contra vero ex personalitate Verbi diuini, & humanitate creaturae Christi resultat vnum concretum personale intrinsecum, quia ununtur personalitate Verbi, & humanitas intrinsece; sed per vos volitio diuina, quae est actus subsistens completus, & essentia diuina, à qua fluit, non ununtur intrinsece, & per se, quia solum volitio assistit extrinsece essentiae: ergo non resultat vnum concretum intrinsecum ex

illis; sed potius vnum ens per accidens, ut ex pluribus Angelis resultat vnum ens per accidens, quae sunt plura entia completa sine unione, ac proinde cum diuisione; quia diuisio datur inter duo, inter quae non datur unio; quia diuisio est carentia unionis, aut per modum negationis, aut per modum priuationis: ergo similiter in nostro casu, si non ununtur volitio, & essentia Dei, diuiduntur, & separantur, & ex alio capite sunt completae formalitates: ergo nullo modo constituunt vnum concretum intrinsecum; sed potius vnum ens per accidens; neque Deus potest esse volens intrinsece, & formaliter, quia actus assistens non constituit formaliter concretum intrinsecum; quis enim vnquam dixit, intelligentiam extrinsece assistentem caelo; constituere cum ipso quoddam concretum per se intrinsecum? & ponamus casum qui de facto contingit in Beatis; nam intellectus Dei, & volitio diuina intime est praesens intellectui, & voluntati animae, sicut toti substantiae Beati, & nihilominus non constituitur voluntas volens, & intellectus intrinsece intelligens, & viuens formaliter intrinsece, quia intellectus, & volitio diuina sunt actus subsistentes, & non intrinsece uniti per modum actuum vitalium talibus potentiis, sed solum extrinsece assistunt illis. Si autem per impossibile unirentur formaliter per modum actus talibus potentiis, sine dubio ex illis resultaret vnum concretum intrinsecum, videlicet viuens & intelligens.

Atqui per vos volitio diuina est solum actus extrinsece assistens essentiae diuinæ, & non unitur nostro modo concipiendi cum tali essentia intrinsece, & formaliter per modum formae potentiae: ergo essentia diuina non uiuit formaliter per talem volitionem; neque est volens formaliter: sed hoc est falsum: ergo volitio non solum assistit nostro modo concipiendi essentiae diuinæ, sed intrinsece unitur illi per modum actus vitalis potentiae vitali, & hoc sine imperfectione ex parte Dei; cum imperfectione tamen ex parte nostrae conceptionis.

Vergetur, quia nullus est Theologus, qui non fateatur in Deo diuinam essentiam, cuius proprietates essentiales, & personales assignant, quasi deitatis passiones, vel attributa ut immensitas, iustitia, bonitas, &c. quae attributa inter se, & ab essentia diuina formaliter distincta pene omnes concedunt, quorum aliqui asserunt, formaliter omnia inter se mutuo includi & in essentia, & rursus essentiam in quolibet, quasi quid transcendens imitari; alij vero docent formaliter inter se, & ab essentia mutuo excludi; omnes tamen docent, quodlibet attributum habere praedicatum aliquod speciale, quod ab essentia, & a reliquis distinguatur, & quod fluat saltem nostro modo concipiendi ab essentia per quandam virtutalem emanationem, non quidem transcendentem, sed potius formaliter immanentem; & intrinsece constituentem in esse vnus per se concreti, ratione unionis intrinsecae cum ipsa essentia, verbi gratia, Deus est sapiens, & omnipotens, bonus, & immensus; quia siue immensitas formaliter sit bonitas, siue formaliter sit Deitas, siue non, est tamen praedicatum, quo Deus formaliter redditur praesens omnibus rebus; quod non praestaret formaliter sola Deitate, etiam si haec includatur in illa, saltem implicite, & sic in reliquis attributis.

151 Ita similiter dicimus actum primum in Deo esse prædicatum quoddam, quo Deus dicitur potens velle, seu quo est intellectus, hoc est habens capacitatem ad intelligendum, & idem est de voluntate, & sicut omnes Theologi concedunt ex parte principij primi intellectiōem, saltem vt conditionem ad actum volitionis notionalis vel essentialis, siue includatur in intellectu Deitatis, siue non; ita etiam nos dicimus ex parte actus primi vt principij primi, & potentie esse voluntatem, quæ est radicale principium, & potentia volitionis, seu radix volitionis quæ est actus secundus vitalis supponens primum, à quo est, vel cuius est actus.

SECTIO VLTIMA.

Argumenta aduersaria solvuntur.

152 **A**D locum D. Augustini respondeo, S. Doctorem solum identitatem formalem à parte rei intendere illis verbis; & idem dicimus de Dionysio, & Maximo, similes enim omnino loquutiones usurpant, dum de aliis perfectionibus diuinis agunt, quæ tamen secundum aduersarios quidditative metaphysice non constituunt diuinam essentiam; vnde S. Nizenus loquens de veritate Dei, & immensitate ipsius sic ait: [immensus est, verus est, iustus est, non quod aliud, & aliud sit iustitia, immensitas, & essentia; immensus enim, iustus, & verus per essentiam est; quare sua immensitas, veritas, & bonitas sua essentia est.] Et idem docet libro 9. contra Eunomium; neque aliter loquitur S. Maximus adductus à Ioanne Cyparisioto decad. 10. capite 4. dum loquitur de omnipotentia Dei, quæ in sententia aduersariorum attributum, & non essentialiter constitutum metaphysicum; vnde ait, [potentiam Dei non esse aliud, quam eius substantiam, & essentiam.] & in vniuersum, S. Cyrillus apud eundem Cyparisiotum capite 7. inquit, [non est quidquam aliud ipse, & aliud quid & aliud Pater, & aliud Verbum in ipso Deo, idem enim Verbum & diuinitas sunt; simplex enim & sine compositione est diuinitas cum relatione; licet relatio à relatione, persona à persona, mirabiliter discretionem reali scernatur.] Ecce quomodo inter relationem, & essentiam, quæ non est de essentia diuinitatis petit identitatem, eodem modo ac inter perfectiones alias, imo addit statim; [non aliter diuinitas cum sapientia quam cum misericordia, quam cum iustitia, quam cum sapientia vnum est, simplex enim, & sine compositione est.] Vbi solum asserit identitatem, quæ excludat omnem compositionem, non autem quæ indicet constitutionem quidditativam metaphysicam; alias non solum sapientia, sed & relationes & cætera attributa metaphysice essentialiter constituerent diuinam essentiam quod ipsi aduersarii negant; quia quoad hoc eodem modo loquitur S. Doctor de sapientia, ac de illis; vnde S. Augustinus, & S. Leo Papa enumerantes sapientiam cum aliis diuinis perfectionibus, scilicet æternitate, immensitate, veritate, & iustitia, eodem modo loquuntur de identitate istarum ac de identitate sapientie: ergo sicut non propterea concedunt immensitatem, misericordiam, iustitiam, &c. metaphysice constituere diuinam essentiam; ita etiam

non concedunt de sapientia; imo S. Dionysius aliquando asseruit, bonitatem Dei non esse posteriorem essentia Dei, vbi si loquitur de bonitate eo modo, quo supra explicuimus, pro nobis est; si autem loquatur de bonitate, vt est attributum, aperte manifestat S. Doctorem solum loqui de rebus vt sunt à parte rei, ac proinde negat dari prioritatem inter essentiam, & bonitatem; nam si nostro modo concipiendi loquendum sit, non potest dubitari, quin essentia prior sit bonitate sumpta pro attributo.

Ad secundum argumentum ex ratione petum 153 nego maiorem, quia Deus non constituitur metaphysice vltimo per vitam intellectualem, sed potius per asseclatam quæ solum Deo conuenit, cum vita intellectualis etiam creaturis conueniat. Item distingo Minorem, ex parte obiecti, & à parte rei concedo; modo nostro concipiendi, nego, vt patet ex supradictis, vnde fallitur Herize dicendo, omnes conuenire in hoc, quod Deus constituitur vltimo per gradum intellectualem; nam licet omnes Doctores concedant constitui quidditative, & essentialiter per talem gradum, nihilominus probatiorum Doctores negant vltimo constitui per illum; vt patet ex rationibus à nobis adductis, quia impossibile est, vt aliquid vltimo constituitur per aliquam formalitatem, cum qua conuenit cum aliis, à quibus vltimo distinguitur; nam potius vltimum distinctum debet assignari pro constituto vltimo, quam aliud, quod non est vltimum distinctum, cum autem gradus intellectus non distinguit vltimo, ideo non assignatur à nobis, vt vltimum constitutum essentialiter, etiam si vt constitutum quidditativum superius assignetur.

Ad probationem à priori nego vniuersaliter, 154 rationem vitæ ex suo genere esse perfectissimam omnium, quæ reperiuntur in Deo, quod in secunda ratione pro nostra conclusione adducta aperte demonstrauimus; nam asseclata perfectior est intellectu, & gradu intellectu in diuinis: ergo illa, & non hic debet vltimo constituere Deum.

Præterea maxime fallitur Herize, dum ait eo modo debere nos constituere Deum vltimo, quo videmus constitutas creaturas, alias non esset vltima constitutio diuina; nam constitutio vltima debet esse per aliquod prædicatum, quod soli Deo conueniat, & non creaturis: ergo ad inuestigandam hanc vltimam constitutionem omnino recedendum nobis est à constitutione vltima creaturarum; sicut quando agimus de vltima constitutione hominis, debemus omnino recedere à constitutione reliquorum animalium; vt distinguamus eum ab illis; imo non videtur hæc doctrina Herize constare cum principijs eiusdem, nam ipse docet nullam creaturam constitui vltimo per intellectiōem, & ex alio capite affirmat, Deum constitui vltimo per intellectuē, addendo hæc verba, in quibus est oppositio, & contradictio cum dictis principijs: [portio cum nos agimus de constituto per rationem nostram naturæ diuinæ, eo modo constituere eam debemus, quo constitutas videmus, & consideramus naturas omnes creatas inordinabiles, etenim alius modus constituendi naturam commentitius est, & sine vilo fundamento; atqui omnis creatura constituitur per gradum eius perfectissimum; ergo pariter natura diuina per rationem nostram debet ita constitui, &c.] Ex his contra te sic argumentor, Per

156 Per te cum agimus de constitutio per rationem nostram naturae diuinæ, eo modo constitueret eam debemus, quo constitutas videmus, & consideramus naturas omnes creatas, imo, & creabiles, etenim alius modus constituendi naturam commentitius est, & sine vilo fundamento; atqui in tota latitudine entis creati, aut creabilis nulla creatura est, neque excogitari potest, quæ constituitur per intellectiōem actūalem, sed potius per gradum intellectiūm: ergo constitutio tua exorbitans ab hac regula vniuersalissima per te erit commentitia, & ficta sine fundamento; quare quidquid responderis ad hoc argumentum, respondebo tuo, & sic aut contradiciōem involuit ratiocinatio tua, aut nihil probat contra nos.

157 Deinde concedo libenter consequentiam illam penultimam, videlicet quod Deus constituatur vltimo per gradum omnium perfectissimum, qui reperiuntur in ipso formaliter: deinde nego minorem; nam falsum includit tum dicendo gradum intellectiūm in Deo esse perfectiorem gradu asseclatis, vt probaui ratione secunda supra citata, & similiter fallitur aduersarius, dicendo ex communi sententia Doctōrum vera gradum intellectiūm perfectiorem esse omni contento in Deo; potius enim veritas dicat asserendum sine vlla dubitatione, gradum asseclatis perfectiorem esse intellectiūm, ac proinde ipso constitui debere.

158 Deinde non possum non mirari, quod Auctor aliqui sapiens, & Doctus ad probandum tract. 1. disp. 2. c. 3. num. 24. §. His praestitum non dari in Deo actum primum intelligendi, hac verba proferat, quibus totam suam ratiocinationem fundet; [sed ratio nostra Deum vt est in se concipiens, ascribere Deo non potest praedicatum, quod ex ratione essentiali involuit imperfectionem: ergo nec per rationem constitui potest in Deo potentia intelligendi radicalis, aut formalis;] nam illud principium falsissimum est; tum quoad primam partem, tum quoad secundam, in prima enim supponit, nos Deum cognoscere vt est in se, & ideo ait [ratio nostra Deum vt est in se concipiens,] & ideo eruit in conclusione, non debere nos, qui in hac vita sumus, concipere in Deo actum primum, & secundum, falsitas autem huius suppositi manifeste, & euidenter patet, quia cognoscere Deū vt in se est, est cognitio intuitiua Dei, ac proinde est visio beatifica, vt patet ex Ioanne Evangelista 1. Epist. cap. 3. ibi [cum apparuerit, similes ei erimus, quia videbimus Deū sicuti est.] Vbi definiens D. Ioan. visionem beatificam, seu intuitiua Dei, asserit esse cognitionem Dei, sicuti est, & vt in se est, ex qua veritate colligit D. Thomas 3. p. q. 3. art. 3. non posse beatum cognoscere in Deo vnam perfectionem non cognita alia, quia cum videat intuitiue Deum, necessario cognoscit ipsum vt in se est, sed in se non habet vnam perfectionem sine alia: ergo beatus non concipit vnam perfectionem sine alia, quia iam conciperet Deum, non vt est in se, sed aliter, ac est verba D. Thomæ sic se habent, [qui cognoscit eum vt est in se, impossibile est quod circumferat aliquid à Deo per intellectum, & aliud remaneat, &c.] Ecce Angelicus Doctōr visionem beatificam definit, dicendo esse cognitionem Dei, vt est in se: quod ipse P. Herize probat latissime tract. 4. disp. 50. cap. 1. sed praecipue cap. 2. per totum, vbi ait, visionem intuitiua Dei nihil aliud esse, quam cognitionem ipsius, vt est in se, ex qua definitione concludit idem quod S. Thomas collegat, videlicet non posse vnam perfectionem

concipere beatum, non concepta alia; atqui secundum fidem catholicam non potest dici, in hac vita nos habere visionem beatificam, praecipue quando loquimur de conceptione nostrae naturalis, vt late probat ipse Herize disp. 36. cap. 1. ergo nos non concipimus, neque cognoscimus Deum vt est in se, quia abstractiue, & non intuitiue cognoscimus eum, hoc est per alienas species: ergo falsum est suppositum talis propositionis loquentis de nobis, [ratio nostra Deum vt est in se concipiens.] Quæ vera esset, si loqueretur de beatis, ac proinde falsa est tota illa minor, quæ falsitate suppositi imbuatur, & inficitur necessario secundum illud axioma Dialecticorum, ex falso non nisi falso. Deinde falsitas secundæ partis patet manifeste; quia quando nos concipimus in Deo actum primum, non attribuimus Deo talem imperfectionem actus primi, vt supra late demonstravi contra ipsum Herize, solum remanet illa imperfectio ex parte nostræ conceptionis, videantur supradicta, & aduertatur, si argumentum alicuius momenti esset, probare etiam nullo modo posse concipi Deum ad modum lucis solis, &c. quod est absurdum: vnde argumentum hoc tantum probat, vt nihil probat.

Vnde fatemur quidem Deum esse purissimum actum, quatenus in eo nulla realis potentia datur, quæ perficienda sit per intellectiōem realiter productam ab ea, distinctam ab eadem, & receptam in ipsa, quod vero nos ratione nostræ fragilitatis, & imperfectionis distinguamus actum primum, & secundum, nihil derogat diuinæ perfectioni, neque dedecet purissimam actualitatem, diuinæque Maiestatis excellentiam, neque est maior ratio, cur non dedecet Deitatem esse actum primum à quo virtualiter fluat volitio diuina vt aduersarij concedunt quam esse actum primum intellectum diuinum respectu intellectiōis diuinæ, & voluntatem respectu volitionis, vt ab eis fluant virtualiter volitio, & intellectio; vnde sicut in primo modo, licet detur imperfectio ex parte nostræ conceptionis, non tamen attribuitur Deo talis imperfectio; ita similiter in secundo, neque vlla ratio disparitatis poterit assignari, cur dedecet Deitatem esse radicale principium intellectiōis, & non dedecet, esse radicale principium bonitatis, immensitatis, relationis, & modo nostro concipiendi; nam huiusmodi attributa sunt extra essentiam Deitatis metaphysice conceptam, & tamen Deitas sine illis realiter esset valde imperfecta, vt probant latissime P. Suarez, Vasquez Ruiz *tomus de volunt. disp. 3. sect. 3. num. 26. & tomus de Trinit. disput. 29. sect. 2. & 4.* & nouissime Alarcon *tract. de Trinit. disp. 2. cap. 13.* Sicut ergo naturam Angeli explicamus per gradum intellectiūm substantialem distinctum ab intellectiōe actuali realiter; ita in Deo nostro modo concipiendi metaphysice, & praecise explicamus essentiam non per intellectiōem incretam, (quia illam concipimus per modum operationis, quæ quatenus talis supponit essentiam actu vltimo complete constitutam, vt videmus in creaturis secundum illud axioma, omne quod operatur, operatur in quantum est actu, id est in quantum supponitur iam complete constitutum, vt sapissime explicat Angelicus Doctōr lib. contra Gentes, praecipue quarto, sed potius per gradum substantialem intellectiūm non in hoc gradu sistentem, & praecise conceptum, sed potius vltimo formalizatum per asseclatem, vt saepe docui.

Ad tertium argumentum respondeo. Patres, 159

& Doctores Ecclesie asserere Deum significare naturam diuinam, non secundum predicata quidditativa, sed potius secundum operationem illius, ut expresse docet S. Damascenus *lib. 1. fidei, cap. 12.* ubi loquens de hoc nomine, Deus, sic ait [eo non significari, quid Deus sit, sed operationem eius, nempe cognitionem.] Quid clarius, & euidentius? unde alibi docet ex Dionysio nomen Deus, secundum esse respectu Dei, quia secundario conuenit Deo, eo quod operationem significet; nomen autem primum asserit esse [qui est a se:] ergo ex nomine Dei nihil potest colligere argumentum.

160 Ad confirmationem concedo antecedens, & consequens; ad id autem, quod ponitur §. dicitur vero emanare: dico Verbum diuinum emanare per intellectionem; quia Pater ex vi processionis, ut per productionem communicat illi eundem gradum substantialem intellectivum a se, quem habet in seipso, & ex hac parte formalissime Verbum diuinum procedit, ut filius, & ut simile in natura Patri; unde nostro modo concipiendi non dicitur Verbum diuinum accipere communicatam a Patre intellectionem tanquam naturam diuinam, sed potius tanquam operationem; diuinam autem naturam accipit communicatam, quia formalissime ei communicatur mediante intellectione gradus intellectivus a se substantialis. Exemplo declaratur hoc: quia vnus homo non dicitur filius alterius, quia accipit a Patre operationem, per quam producit, sed potius, quia accipit ab eo naturam substantialem, viuientem, intellectualem, media tali operatione, & productione; quia talis operatio, & productio realiter non est constitutum viuientis intellectualis essentialiter: ergo similiter licet Pater communicet Filio in diuinis, ut vere communicat, non tamen formalissime ideo dicimus communicare ipsi naturam diuinam, sed potius operationem; dicimus autem communicare illam formaliter, quando communicatur ex vi talis intellectionis gradus intellectivus a se substantialis, quia primario constituitur natura diuina per illum; & hæc est genuina mens D. Thomæ 1. p. q. 27. art. 2. unde fallitur Albi docendo, S. Thomam ideo asserere, Verbum diuinum esse Filium genitum a Patre quia intelligere diuinum est formalissime metaphysice, & non solum identice essentia Dei, alias sibi manifeste contradiceret Angelicus Doctor, siquidem 1. p. in præfatione questionis 14. & 100 art. 4. eiusdem questionis, & quest. 1. de potentia, docet intelligere, & velle Dei non esse essentiam Dei, sed operationem ipsius, ut patet ex supradictis: ergo ne hoc absurdum sequatur, dicendum est Albi non penetrasse mentem tanti Doctoris, neque hunc locum cum aliis contulisse, ut ex toto contextu verborum D. Thomæ nucleum verum, & non fictum erueret; hoc enim reprehendit axioma illud Iurisperitorum [incivile enim est, nisi tota lege perspecta iudicem iudicium ferre.]

161 Ad primum argumentum secundæ sententiæ concedo antecedens, & distinguo consequens, intelligitur aggregatum, ut sic loquar volitionis, & intellectionis si sumatur essentia metaphysice & formaliter, nego; si sumatur integraliter, aut physice, concedo, & in hoc sensu non solum volitio & intellectio, sed etiam omnia attributa constituunt Deum, quia quidquid in Deo est, Deus est.

162 Ad secundum argumentum respondeo, dupliciter posse considerari Deum primo metaphysice,

ac præcise quatenus est radix attributorum, &c. & hic est sensus, de quo hic controversatur, & secundum hunc modum concipiendi, & in ratione radicis est essentia, quia alia excogitari non potest, etiam si non concipiatur in illo conceptu attributa omnia, quia est infinita simpliciter, cui debentur per identitatem omnes perfectiones simpliciter simplices ratione asseclatis, & ratione talis perfectionis nullo modo potest alia essentia comparari cum ista, quia omnis alia finita, limitata, & imperfectibilis est, imo ipsa diuina essentia quatenus radix metaphysica, & quatenus nostro modo concipiendi eminenter continet ceteras perfectiones a se virtualiter fluentes, si comparatur cum seipsa, quatenus iam in se habet formaliter omnes perfectiones, quæ ab ipso fluere concipiuntur, & quatenus non solum radicaliter, sed formaliter est sapiens, bona, immensa, &c. non dicitur essentialiter, sed solum integraliter non metaphysice, sed physice minus perfecta, quia hoc secundo modo concepta essentia non addit aliquid prædicatum essentialiter, sed solum proprietates & attributa; quapropter, si primo modo concipiatur, est quadam essentia, quia alia excogitari non potest perfectior; si autem secundo modo non solum essentialiter, & metaphysice, sed etiam physice, & quasi integraliter est perfectior infinite quacunque excogitabili distincta ab ipsa; ad hanc autem constitutionem non solum requiritur intelligere, & velle, sed etiam misericordia, iustitia, relationes, &c. Unde argumentum illud maxime redolet inefficaciam Authoris.

Ad confirmationem concedo antecedens, & 163 consequens primum; distinguo vltimum consequens; non concipimus essentiam Dei integraliter, & physice concedo, non concipimus essentiam Dei metaphysice, concipiendo sapientiam radicalem a se, hoc est gradum intellectivum substantialem increatum, nego consequens; si autem adversarius loquatur de sapientia formalis, assero etiam si aliquis concipiat sapientiam, non solum præcisam a volitione, & reliquis attributis, sed etiam simul cum illis; non concipere essentiam metaphysicam Dei, sed solum operationes, & attributa Dei; quia essentia Dei formalissime neque per intellectionem, & volitionem, neque per reliquas perfectiones attributales constituitur, sed solum per substantiam intellectivam a se; unde quando dicit adversarius, essentiam Dei nihil aliud esse, quam omnem perfectionem simpliciter simplicem, si loquatur de essentia integraliter, aut physice concepta, concedo; si loquatur de essentia metaphysice nego; metaphysice enim concepta essentia solum includit gradum entis, substantiam vitalis, gradum intellectualitatis a se; intellectionem autem aut volitionem nullo modo includit in primo conceptu, tum quia intellectio, & volitio nostro modo concipiendi est operatio, quæ oritur a potentia intellectiva in diuinis, & volitua, ut expresse docet D. Thomas. 1. p. q. 25. art. 1. ad 3. ubi cum dixisset, non salvari ratione potentie in Deo in ordine ad divinas actiones immanentes, sic statim limitat, [nisi forte secundum modum intelligendi, pro ut divina essentia, quæ in se simpliciter præhabet quidquid perfectionis est in rebus creatis potest intelligi & sub ratione actionis, scilicet intellectionis, & volitionis, & sub ratione potentie, sicut etiam intelligitur; & sub ratione suppositi habentis naturam, & sub ratione naturæ.] Eandem

Quaest. II. Vtrum Deus const. form. intell. 263

ibi: [respectu actuum intelligendi non potest saluari ratio potentiae in Deo nisi secundum modum intelligendi, & significandi tantum, prout diuersimode significatur in Deo intellectus, & intelligere, cum tamen ipsum intelligere Dei sit eius essentia, utique à parte rei non habens principium.] Quid euidentius, & clarius, seu distinctius poterat loqui D. Thomas, siquidem asserit à parte rei intelligere diuinum esse idem quod essentiam, ac proinde non esse operationem realiter, neque potentiae rationem habere essentiam respectu intellectus, nihilominus tamen modo nostro concipiendi ait Angelicus Doctor essentiam esse potentiam, & intellectionem esse operationem, ac proinde essentiam, & operationem esse actum primum, & actum secundum eodem modo loquitur 2. contra Gentes, cap. 1. ibi: respectu actionum immanentium intelligendi, & volendi non datur in Deo potentia, nisi secundum modum intelligendi, quod clare etiam docet in 1. distinct. 42. q. 1. art. 1. ad 4. ibi: [Deus non agit operatione media, quae sit aliud ab essentia sua, sed suum esse est suum operari, & suum operari est sua essentia, nihilominus tamen essentia significatur ut principium, & eadem ratione potest significari potentia ut principium operandi, utique respectu intellectionis.]

164 Tum etiam, quia intelligere nostro modo concipiendi praesupponit esse completum essentiale, ut supra demonstrauimus; quia intellectio in diuinis praesupponit primum intelligibile, & primum intelligibile praesupponit primum esse, quia primum esse est essentia, & intelligibilitas passio.

165 Opponit nobis Falosius q. 1. de Dei perfectione, art. 2. dub. 7. D. Augustinus lib. 14. de Trinitate, cap. 8. in 10. ubi gradum intellectum docet esse principalem in homine, & in eo reperiri imaginem Dei, quod probat, quia [quamuis mens humana non sit eius naturae, cuius est Deus, imago tamen naturae eius, qua natura nulla melior est ibi querenda, & inuenienda est in nobis, quo etiam natura nostra nihil habet melius.] Et ipse Augustinus citatus à D. Thoma 1. p. q. 93. art. 2. lib. 83. question. 9. § 1. post principium, ait [res, quae tantummodo sunt, nec tamen viuunt, aut sapiunt, non perfecte, sed exiguae sunt ad similitudinem Dei, quae viuunt, & non sapiunt, paulo amplius participant similitudinem, quae sapiunt ita illi similitudini proxima sunt, ut in creaturis nihil sit propinquius.] Et inde statim colligit, nihil homine esse Deo coniunctum, si igitur secundum Augustinum creatura magis assimilatur Deo in sapiendo, siue intelligendo, quam in viuendo, imo nulla maior similitudo esse potest, quam in intelligendo: ergo essentialis gradus magis proprius, & praecipuus Dei non est esse, aut vita, sed intelligere: ergo hoc est concipiendum, ut gradus maxime proprius, ac proinde ut vltima differentia constitutiva diuinae essentiae.

166 Sed contra, quia ex his verbis D. Augustini manifeste colligitur, neque gradum intellectum, neque intellectionem esse vltimum constitutum diuinae essentiae, quod sic euidenter demonstratur, quia D. Augustinus inquit, creaturam intellectualem maxime assimilari Deo, tum in gradu intellectus, tum in intellectione ipsa euidenti, ut patet ex illis verbis, [quae sapiunt, ita illi similitudini proxima sunt, ut in creaturis nihil sit propinquius,] sapere enim non solum gradum intellectum significat quasi in actu primo, sed po-

tius intellectionem euidentem, & scientificam: ergo intellectio diuina conuenit cum intellectione creaturae, & idem est de gradu intellectus: sed differentia vltima Dei nullo modo potest conuenire cum creaturis: ergo gradus intellectus, & intellectio sub ratione intellectionis non potest esse vltimum constitutum Dei. Minor sic demonstratur; quia vltimum constitutum Dei, quatenus distinguitur à constitutis superioribus & communibus Deo, & creaturis est pura, & adaequata differentia totaliter distinguens Deum à creaturis, ita ut per illam quoad explicitum omnino differat Deus & distinguatur, seu disconueniat respectu creaturarum, sed id per quod aliquid pure, totaliter & adaequate distinguitur ab alio nullo modo potest conuenire illi à quo distinguitur, ut videre est in rationalitate hominis, quae quia differentia vltima est, nullo modo conuenit aliis ab ipso non ine, & constitutum vltimum Seraphini soli illi, & nulli alteri conuenit, quia est vltima, & pura differentia illius, quapropter si conueniret aliis, nullo modo esset vltima differentia, & vltimum constitutum, quapropter viuere non est vltimum constitutum Dei; quia non solum Deo, sed multis aliis à Deo conuenit; ergo vltimum constitutum nulli praeter Deum debet conuenire, quia est pura differentia Dei, quapropter in Deo triplex genus praedicatorum quidditatorum concedimus, scilicet primum ut ens, quod ita est pura conuenientia, ut per illud nullo modo differat Deus, sed potius adaequate conueniat cum omnibus rebus creatis, aliud praedicatum est inter primum, & vltimum, videlicet intercedens, quod neque est pura conuenientia, nec pura differentia, sed mixtum ex conuenientia, & differentia; quia per illud partim conuenit Deus, partim differt, ut viuens, quia per illud conuenit cum omni creatura viuente substantiali, differt tamen per illud à substantiis non viuentibus, pura autem, & vltima constitutiva ratio est tertium genus praedicari, quod immediate, & adaequate opponitur primo praedicato constitutiuo, in hoc quod illud est totum, & totaliter ratio conueniendi, aut pura conuenientia sine vlla ratione differentiae ex parte sua, hoc autem è contra est totum, & adaequate ratio differendi, id est omnimoda, & pura differentia sine vlla ratione conuenientiae quoad expressum; unde quasi indiuisibile concipitur, & irresolubile in duos conceptus, alterum conuenientiae, alterum disconuenientiae; ex quo euidenter colligitur à differentiis vltimis quoad expressum non posse praescindi aliquam rationem communem, & sic à rationalitate, & irrationalitate nihil commune potest abstrahi, ut ex certa & communi metaphysica suppono, alias daretur processus in infinitum.

Sed gradus intellectus & intellectio actualis non est pura disconuenientia, & differentia, neque per illam adaequate, & totaliter differt Deus ab omni creatura, sed potius partim conuenit cum aliquibus, videlicet cum homine, & Angelo, partim per illam differt à non intellectiuis creaturis: ergo sicut, quia non est pura, & adaequata conuenientia cum omnibus creaturis, non est primum constitutum Dei; ita similiter quia non est pura differentia non est vltimum constitutum Dei, ac proinde docet D. Augustinus locis citatis creaturas perfectissimas conuenire cum Deo in ratione intelligendi, & intellectivi: ergo tantum ab-

est, quod verba D. Augustini faveant adversariis, quin potius labefactent evidentem eorum falsitatem; sicut etiam locus D. Thomae citatus ab eodem Folio *num.* 53. pro se nobis maxime patrocinatur, propugnatque nostram veritatem; verba Angelici Doctoris continentur *1. p. q. 26. art. 2. in corpore*, ibi: [beatitudo significat bonum perfectum, intellectualis naturae; & id, quod est perfectissimum in qualibet intellectuali natura, scilicet intellectualis operatio, secundum quam capit quodammodo omnia.] Ecce D. Thomas intelligere Dei vocat operationem, in qua consistit, ut ipse ait, beatitudo Dei formalis; sed beatitudo formalis, quae est operatio praesupponit essentiam beati ultimo constitutam per alia praedicata essentialia distincta ab operatione; quia omne quod operatur, est in actu, antequam operetur, ut docet ipse Angelicus Doctor *lib. 1. contra Gentes, cap. 4. & lib. 2. cap. 5. & quest. 1. de veritate, art. 2. & quest. 1. de potentia, art. 4. ad 3.* ergo evidenter sequitur ex D. Thoma. & ex ipsorum adversariorum sententiis intellectionem divinam non esse ultimum constitutum essentiali.

QVÆSTIO VLTIMA.

Utrum Deus constituatur per affectum, seu esse infinitum simpliciter per essentiam.

SECTIO I.

In qua sententia adversaria proponitur.

PRIMA Sententia docet infinitatem per essentiam esse à se, seu independentiam simpliciter, ita P. Hurtado in metaphysica *disp. 20. de Deo sect. 2. num. 20.* & omnes illi, qui docent, intellectionem actualem esse ultimum constitutum Dei. Probatur primo, quia ultimum constitutum Dei essentiali metaphysicum non debet convenire aliis distinctis ab essentia; sed esse à se, aut infinitum per essentiam non solum convenit essentiae divinae metaphysice conceptae, sed etiam omnibus attributis, & relationibus, quia haec est vera propositio, Paternitas est ens à se, misericordia est infinita per essentiam, iustitia est omnino independentis in omni genere causae; ergo affectus non est ultimum constitutum divinae essentiae.

Confirmatur, ac declaratur; nam licet iste conceptus sit proprius solius Dei, & per illum possit à creaturis distingui, non tamen sufficit, quia opus est, ut eum concipiamus quidditative in aliqua differentia quasi completa, quae sit radix, & origo attributorum; non enim sufficit quivis conceptus proprius ad constituendam naturam, sed ille, qui non attribuitur aliis, neque ab eis oritur ratione nostra, sed à quo ceteri ut patet tum in homine, cuius risibilitas non est quidditativus illius conceptus, quia oritur ex rationalitate; tum in Deo, cuius relationes, & iustitia non sunt quidditativus illius conceptus: Recurrendum ergo ad primam vnam radicem ceterorum; nam conceptus secundarii sunt attributa, quia attribuantur primario; attribui autem

est eos adscribi primario, illum reddendo pro prima radice ceterorum; ut quare Deus se amat quia se cognoscit; ecce amor attribuitur cognitioni, tanquam rationi in propositione causali; cognitio autem non attribuitur amoris tanquam rationi, est enim mala causalis haec; ideo Deus se cognoscit, quia se amat: ergo cognitio non est attributum amoris; sicut amor cognitionis. Vbi advertit, actualem nostram considerationem nihil interesse conceptui primario, aut secundario, nisi in quantum ex parte ipsorum praebetur fundamentum, quo per virtutalem distinctionem intellectus ita est ratio amoris, ac si physice esset illius principium, si realiter distingueretur. Quod ergo conceptus ille, à quo oriuntur ceteri absoluti, tanquam à vera causa, si essent realiter distincti; ille enim erit ratione nostra radix ceterorum: igitur ens à se non esse conceptum, cui ceteri attribuantur; patet; quia relatio formaliter, ut relatio est ens à se, & tamen ut relatio formaliter non est ratio, cui attribuitur amor, scientia visionis, providentia, &c. ergo ens à se non est, cui attribuantur ceteri conceptus. Patet consequentia, quia si illi tribuerentur, ubicumque esset attribueretur; cur enim magis hic, quam alibi; antecedens patet, quia relatio ut relatio tantum servit oppositioni relative, & constituit originem activam, aut passivam; nam filiatio v. g. non est ratio formalis, cui attribuitur iustitia, sicut neque ceteris relationibus; ergo natura Dei in ratione naturae aliquid addit supra ens à se, cui ceteri conceptus attribuantur.

SECTIO II.

Nostri sententia ponitur, & probatur, primo auctoritate.

Conclusio: Deus vitimo & formalissime constituitur per affectum, quae infinitas per essentiam simpliciter est. Probatur primo auctoritate D. Augustini, qui volens assignare distinctivum proprium Dei respectu creaturarum, omniumque rerum, quae non sunt Deus, docet nihil aliud esse, quam imparticipationem ab alio, seu à se, his verbis. *lib. de cognitione vera vite, cap. 7.* Porro summus spiritus, sicut à nullo intellectu valet proprie cogitari, ita nulla definitione poterit proprie definiti, vel determinari. Si autem aliquis insipiens, tantum desinuat, ut Deum esse diffidat, hunc solum vere esse, & alia omnia ab ipso habere esse haec ratione colligat omnis substantia, aut per se subsistit, aut per aliud; sed hunc mundum non subsistere qui contendit hic fatuus in nihilum tendit; mundum autem non per se subsistere constat; dum eum ratio coepisse doceat, partibus enim constat; omne autem quod partibus coniungitur, vel in partes resolvitur, ab aliquo utriusque conjunctionem, vel resolutionem paritur; mundus ergo non per se subsistit, & ideo sequitur, quod creatura sit, creatura autem ad aliquid, scilicet ad creatorem refertur, solus ergo creator per seipsum & in seipso existit; omnis autem creatura per ipsum subsistit, si enim ab alio esse habet, tunc Deo maius est, à quo hoc habet, quod Deo inveniuntur, & cum nihil praeter Creatorem, & creaturam existat, si Deus per seipsum non ha-